

**ГРАЂАНСКО
ОБРАЗОВАЊЕ**
ЗА 9-ТИ РАЗРЕД

• ПРИРУЧНИК ЗА НАСТАВНИКЕ •

САДРЖАЈ

Тема

1	ГРАЂАНСКИ ИДЕНТИТЕТ	4
----------	----------------------------------	----------

Тема

2	САРАДЊА И ПОВЕЗАНОСТ У ГРАЂАНСКОМ ДРУШТВУ	48
----------	--	-----------

Тема

3	ГРАЂАНИН И ГРАЂАНСКО ДРУШТВО	116
----------	---	------------

Тема

4	КУЛТУРА, КУЛТУРНИ ИДЕНТИТЕТ, РЕЛИГИЈА И ДРУШТВЕНИ МЕДИЈУМИ	160
----------	---	------------

Тема

5	ГРАЂАНИН И ДРЖАВАТА	202
----------	----------------------------------	------------

Тема

6	ГРАЂАНИН И ЕВРОПА	248
----------	--------------------------------	------------

Тема

1

ГРАЂАНСКИ ИДЕНТИТЕТ

Садржај:

Развој
личних
особина

Први час

Циљеви наставног часа:

- да објасни развој личних особина, да прави разлику између својих и особина других.

Резултати учења:

Ученик/ученица је способан/способна да:

- анализира и вреднује развој личних особина и сагледа напредак, успехе и изазове;
- поставља реалне циљеве који су усаглашени са његовим/њеним особинама и могућностима и одговоран/на је и упоран/на у постизању истих.

Пошребни материјали:

Радни листови 1.1. и 1.2., папир, пенкало

Методе и технике

Индивидуални рад, Рад у паровима, Интервју, Групна дискусија

Уводни део часа

(10 мин.)

У уводу наставник саопштава ученицима да ће радити на планирању, постављању и остваривању циљева.

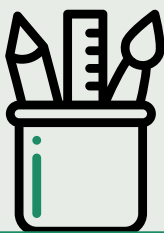
Активност Нај-тренутак (догађај)

Ученици раде у паровима. Задатак им је да се присете тренутка који им се догодио у текућој години. Може се радити о нечему што су постигли, нечему на шта су поносни, о нечему на чему су радили и уложили труд. То би могло бити нешто што их чини срећним и веома важним за њих. Први члан пара описује / приповеда тренутак, а други ученик пажљиво слуша, постављајући питања кроз која покушава открити што више занимљивих детаља.

Дискусија

Наставник започиње дискусију питањем: Шта мислите шта је разлог зашто смо започели са активношћу „Нај-тренутак“? Чују се одговори ученика и закључује се да из активности можемо учити о стварима које ценимо и до којих нам је стало, тј. о нашим вредностима. Вредности могу даље послужити као основа за постављање наших животних циљева. Истовремено, такође, учимо о начинима на које постижемо своје циљеве, тј. о нашим особинама.

Главни део часа

(25 мин.)

Циљеви и очекивани резултати који ће се постићи овим садржајем не укључују теоријско знање. Због тога се главни део наставе састоји од активности које ће студентима пружити вештине за процену сопствених особина и способности, као и способност постављања личних циљева и анализа напретка у њиховом постизању.

Активност Мој идентитет

Наставник дели ученицима Радни лист 1.1. и даје смернице да га самостално попуне.

Након завршетка индивидуалног рада, наставник поставља следећа питања за дискусију:

Зашто мислите да смо обавили ову активност?

Какве везе имају ваше особине са постављањем циљева за сопствени развој?

Наставник закључује да је за планирање нашег развоја веома важно упознати себе, своје вредности, особине, факторе који утичу на њихово формирање и слично. Што боље знамо своје особине, умешнији ћемо бити у дефинисању наших циљева и начину њиховог постизања. На тај начин себе схватамо као грађане који доприносе заједници у којој живе

Обрада садржаја наставља се следећом активношћу - Интервјуом.

Активност Интервју

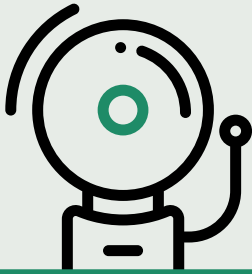

Ученици настављају да раде у паровима из почетне активности. Дели им се Радни лист 1.2. Један члан пара има задатак да постави један циљ који жели да постигне у току једне године, а други члан пара, помоћу интервјуа, треба да му помогне да разради план о томе како ће остварити свој циљ. Уколико неки ученик /ца је неодлучан/а око постављања свог циља, други члан пара може да му/јој постави допунска питања која ће му/јој помоћи да открије свој фокус, тј. подручје ка којем би желео/ла да се усмери. То може бити нешто што му/јој је важно и драго, или нешто што му/јој недостаје, а жели га.

Питања за дискусију:

- ➔ Како вам се допао рад у паровима?
- ➔ Како вам је било док сте водили интервју, а како кад сте одговарали на питања и кад сте причали о себи?
- ➔ Шта сте научили о себи? О вашем саученику?
- ➔ Шта мислите, да ли је добро планирати или да се ствари остваре и догоде саме по себи? Када је пожељно планирати, а када оставити ствари да се саме по себи догађају?
- ➔ Шта можете да урадите када вам нешто не иде, или када не успевате да остварите/постигнете циљ?

Завршни гео часа

(5 мин.)

Закључак

Да бисмо могли да остваримо оно што желимо, постоје ствари које зависе од нас и могу утицати на наша достигнућа. Пре свега, **морамо се добро познавати** и тренутно имати реалну слику наших способности, потенцијала и знања. Тада морамо бити **спремни прихватити изазове** и бити посвећени, упорни у њиховом постизању. Да бисмо то постигли, **морамо бити добро организовани** и планирати кораке / активности.

Веома је важно **имати самопоуздање**, односно **позитивно веровање у себе** да можемо да радимо оно што желимо. На наше позитивно самопоштовање у великој мери утиче позитиван и охрабрујући став родитеља, наставника и пријатеља.

Такође, можемо и сами утицати на самопоштовање ако се трудимо да у свим ситуацијама дамо све од себе, **прихватајући да је и поред свега, неуспех ипак могућ**.

Рагни лисѝ број 1.1. Мој идентитет

Размисли о себи и одређеним аспектима твога идентитета. Одговори на следећа питања.

- ➔ Које особине имам (на пример: упорност, отвореност, саосећање, пргавост, марљивост, сусретљивост, интроверзија, екстроверзија, лењост, креативност, радозналост, реализам, прилагодљивост ...):

.....

.....

- ➔ Када сам, у које доба живота (мало дете, предшколско, школско доба), развио ове особине:

.....

.....

- ➔ На развоју ових особина утицале су: породица, школа, вршњаци, друг/и (ко/који):

.....

.....

- ➔ Које особине делим са већином својих вршњака:

.....

.....

- ➔ Које су особине карактеристичне само за мене:

.....

.....

- ➔ Каква особа желим да постанем? Које особине желим да променим, а које да допунски развијам?

.....

.....

Када одговориш на питања, подели и упореди твоје одговоре са одговорима ученика/це у пару. Разговарајте у односу на то шта вам је слично, а шта различито.

Радни листи број 1.2. Интервју

- ➔ Радите у пару. Дознајте више о вашем саученику и постављајте му/јој питања како би му/јој помогли да дефинише свој циљ и план како би га остварио/ла. Користите следеће четири целине:

Циљ

.....

- ➔ Замислите себе након годину дана. Шта би желео/ла да постигнеш? Које си циљеве поставио/ла себи? Изабери један циљ на којем ћемо радити данас. Ако твој партнер има проблем са дефинисањем циља, постави му/јој једно од следећих питања:
- ➔ Шта највише желиш да радиш (у школи, у слободно време)? Шта те чини срећним/ом? У чему си најбољи/ља? У чему би други рекли да си добар/ра? Шта мислиш сада, који је твој циљ?

Ученик/ца 1:

Ученик/ца 2:

Остваривање

.....

- ➔ Сада направи план. Шта је најважније за постизање твог циља? Шта треба да научиш, урадиш, вежбаш, промениш да би постигао/ла свој циљ? Које вештине је потребно да развијеш? Како се замишљаш након постизања циља? Опиши: Шта радиш, како изгледаш, ко је тамо? Шта је следеће?

Ученик/ца 1:

Ученик/ца 2:

Први кораци

.....

- ➔ А сада крећемо! Направи прве кораке које мораш предузети. Шта ћеш прво урадити (још данас или сутра)? Ко ти може помоћи? Шта ћеш даље радити? Колико ће ти времена бити потребно? Шта се може показати препреком / проблемом? Како ћеш то превладати? Шта ћеш радити и ко ти може помоћи?

Ученик/ца 1:

Ученик/ца 2:

САДА ПРОМЕНИТЕ УЛОГЕ У ПАРУ.

Садржај:

Развој
личних
особина

Друџи час

Циљеви:

Ученик/ученица:

- ➔ да објасни развој личних особина, да прави разлику између својих и особина других.

Резултати учења:

Ученик/ученица је способен/способна да:

- ➔ анализира и вреднује развој личних особина и сагледа напредак, успехе и изазове;
- ➔ поставља реалне циљеве који су усаглашени са његовим/њеним особинама и могућностима и одговоран/на је и упоран/на у постизању истих.

Пошребни материјали:

Радни лист 1.3., папир, пенкало

Методе и технике

Анализа случаја, Индивидуални рад, Групна дискусија

Уводни део часа

(5 мин.)

Активност Анализа случаја

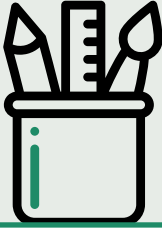
Наставник чита ученицима следећи текст:

У једној школи у Јапану, наставник је желео да провери упорност и посвећеност својих ученика. На часу из математике, дао им је да решавају задатак за који је нагласио да је веома компликован. Ученици су радили на задатку један час, упорно покушавајући да га реше, иако нико није успео да дође до решења. Они се нису предавали све док им наставник није рекао да је задатак уствари нерешив.

Пићања за ученике:

- ➔ Како бисте се снашли у овој ситуацији? Колико дуго бисте покушавали да решите задатак?
- ➔ Зашто мислите да су се ученици у Јапану понашали тако? Како би се понашали ученици у нашој земљи?
- ➔ Шта мислите шта је њихова перцепција њихових способности? Шта одређује ово гледиште?

Наставник закључује да су у неким културама упорност и постизање постављених циљева веома цењени. Сматра се да улагањем напора у извршавање задатака побољшавамо своје способности, чак и ако не испунимо задатак.

Главни део часа

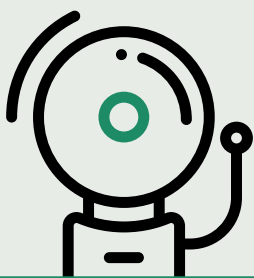
(25 мин.)

Ученици раде индивидуално на Радном листу 1.3. Тада наставник иницира дискусију о питањима која су постављена у Радном листу 1.3.

- Шта мислите, каква је она особа која је на четири питања из Дела 1 одговорила са ДА?
(потенцијални одговори: важно им е да изгледају паметни, важно им је шта други мисле о њима, сматрају да способности не могу да се мењају улагањем труда, лако се одричу)
- Особа која је на четири питања из Дела 1 одговорила са НЕ?
(потенцијални одговори: обрнуто. Није их брига како их други виде, не одустају од изазова, мисле да напорним радом могу побољшати себе и побољшати своје способности)
- Шта четири позитивна одговора значе за могућности развоја, напретка, успеха за особу?
(потенцијални одговори: особа са сопственим ставовима ограничава могућности за развој и успех)
- Шта значе четири негативна одговора?
(потенцијални одговори: особа својим ставовима повећава могућности за развој и успех)

Иста се питања постављају о исказима из Дела 2.

(потенцијални одговори за ДА: Упорни, не одричу се, воле изазове, желе да надмаше себе, такмиче се сами са собом, оптимисти)....

Завршни део часа

(10 мин.)

Закључак

Истраживања показују да се на основу одговора на оваква и слична питања разликују две врсте веровања о развоју нечијих способности и карактеристика.

Особама које верују да су способности урођене и не могу да се побољшају, колико и да се труде, важно је мишљење других о њима. Они желе да буду похваљени колико су паметни и осећају се лоше уколико други не мисле тако о њима. Ученици који имају оваква уверења су фокусирани на оцене, стално се упоређују са другима и несрећни су уколико су други бољи од њих.

Особе које верују да могу успети уколико уложе довољно труда, фокусирају се на учење, упоређују се сами са собом и важно им је да други примете њихов труд. То их мотивише за рад и учење. Грешке схватају као нормалне у раду и учењу и сматрају да се неуспех може превазићи уколико се уложи довољно труда.

Успех и неуспех су саставни део живота сваке особе. Када успемо у некој активности, то нас мотивише да наставимо да се даље ангажујемо. То повећава наше самопоуздање и тиме се повећава наша шанса за нови успех. Али понекад нас успех може „олабавити“, тако да можемо престати толико да се трудимо и да успемо. Супротно томе, ако неуспех прихватимо као нешто што је део свакоднев-ног живота и ако нас то покрене да анализирамо своје понашање и ситуацију и схватимо где смо погрешили, то нам може помоћи да исправимо своје погрешке и успемо у једном од својих наредних подухвата.

Један од начина превазилажења неуспеха је постављање реалних циљева и планирање њихове реализације. План обично садржи циљ, временски оквир, посебне поступке за постизање циља, изворе подршке и помоћи, могуће проблеме и начине превазилажења и сумирања постигнутог.

Веома је важно имати став и уверење да се наше способности не дају једном заувек и могу се развијати напорним радом и самосталним радом. Појединци који имају такав однос према властитим способностима постављају реалне циљеве који су усклађени са њиховим особинама и способностима. Они су упорни у постизању својих циљева и не одустају лако када се суоче са одређеним препрекама. Тражење изазова, тежња ка вишим циљевима може се завршити неуспехом и фрустрацијом, али што више тражимо изазове, више се пута враћамо након неуспелих покушаја и постајемо отпорнији на неуспех и фрустрацију.

Истраживања су показала да висока самопроцена сопствених капацитета охрабрује ученике да се активно укључе у настави и да развијају осећај истрајности, да се охрабре да уложе већи напор и да издрже у тежим задацима..

Активност за размишљање

Током размишљања, ученици би требало да размотре који од њихових ставова о себи и њиховим особинама потенцијално ограничавају њихове могућности за развој и напредак, и изабере онај на којем би могли да раде да би га променили.

Рагни лисџ број 1.3.

За сваку тврдњу у табели означи са √ само један одговор.

ТВРДЊЕ	ДА	НЕ
ДЕО 1		
Интелигентан/на сам колико ми је дато и то не могу да много променим.		
Људи који си стварно паметни не треба да улажу велики напор када треба да нешто постигну.		
Када човек наиђе на неки проблем, боље је да се правовремено одрекне него да ризикује да се суочи неуспехом.		
Када не постижем успех, бринем се о томе шта други мисле о мени.		
ДЕО 2		
Занимљивији су ми задаци за које нисам сигуран/на да их могу урадити, него задаци за које верујем да их могу урадити.		
Једном када покренем задатак, упоран сам док га не завршим.		
Ако у нечему нисам добар/ра, радије бих покушао/ла да то савладам него да наставим са нечим у чему бих могао/ла да будем добар/ра.		
Кад сам у тешкој ситуацији, обично могу пронаћи излаз из ње.		

Садржај:

Етичност,
вредности и
хуманост

Циљеви наставног часа:

- ➔ Да уме да препозна друштвене и личне вредности и да објашњава шта је етичност и хуманост.

Резултати учења:

- ➔ Описује понашање у етички сензитивним ситуацијама (моралне дилеме).

Пошребни материјали:

Групна дискусија, Рад у паровима, Рад у малим групама.

Методе и технике

Радни листови 1.4. и 1.5., папир, пенкало.

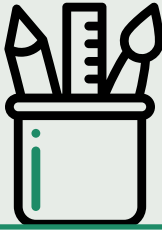
Уводни део часа

(5 мин.)

Наставник подстиче ученике да поделе информације о ситуацијама у којима нису били сигурни како да делују. Учинили су нешто и покајали су се. Били су суочени са унутрашњом дилемом да ли је нешто тачно или не. Суочили су се са притиском вршњака и тако даље. Да би отворио размену искустава, наставник може представити своју причу.

Наставник истиче да такве унутрашње сукобе обично називамо моралним дилемама.

Главни гео часа

(25 мин.)

Наставник почиње час презентацијом примера из радног листа 1.4.

Након представљања примера, следи расправа кроз следећа питања:

- ▶ Која је Бобанова морална дилема?
- ▶ Коме може Бобан наудити варањем на тесту?
- ▶ Да ли сте икада видели одраслу особу или вашег пријатеља да ради нешто за што сматрате да није у реду? Шта сте урадили? Како сте се тада осећали?
- ▶ Мислите ли да би Бобан требало поново да покуша разговарати с оцем о лажи у биоскопу?
- ▶ Бобанов отац рекао је да је у реду бити непоштен ако нико није повређен. Шта мислите, ко би могао бити повређен од лагања у благајни?
- ▶ Да ли сте икада осећали да желите да учините (или сте урадили) нешто „лоше“ , јер сте мислили да то вреди учинити? Да ли још увек мислите да је то вредело?

Наставник је ученицима, подељене у парове, поделио Радни лист 1.5: „Адријанова Дилема“. Њихов задатак је да прочитају причу и да одговоре на постављено питање у радном листу.

Затим се ученици повезују у малим групама од по два пара. Унутар малих група, први им је задатак да упореде одговоре и припреме се за презентацију рада у групи. Ученици (у групама) износе своје закључке и објашњавају шта их је довело до доношења одлуке, који су аргументи „за“ и „против“, шта је на крају превладало и зашто.

Наставник на табли бележи разлоге које су дали ученици и покреће дискусију:

- ▶ Која је Адријанова морална дилема?
- ▶ Које су вредности супротстављене у овој ситуацији?

- ▶ Који се од наведених разлога дотичу личног интереса?
- ▶ Који се од наведених разлога односе на бригу за друге, за добробит целог друштва?
- ▶ Да ли су неки разлози бољи од других? Зашто?
- ▶ Да ли је оправдано да грађани крше законе ради „добрих разлога“? Зашто?

Смернице за наставника који ће водити расправу о Адријановој моралној дилеми

Горњи пример са Адријаном заснован је на добро познатом примеру „Хајнцове дилеме“ на којем почива Колбергова теорија моралног развоја. Лонгитудиналним истраживањем, постављајући исти пример истих људи у различитим животним фазама, закључио је да постоји образац у начину на који људи оправдавају Хајнцове поступке, у овом случају Адријанове.

Примери разлога (аргумената) који би ученици могли навести (не) оправдавајући одређени Адријанов поступак, а који се односе на шест стадијума моралног развоја (према Колберговој теорији):

Стадијум 1: Послушност

«Адријан не би требало да украде лек јер ће завршити у затвору, што би значило да је лоша особа.», или

„Адријан би требало да украде лек јер вреди мање од онога што је фармацеут затражио; Адријан је чак понудио да плати лек и да не украде ништа друго. «

Стадијум 2: Лични интерес

«Адријан би требало да украде лек јер би био пуно сретнији ако би спасио живот својој жени, упркос издржавању затворске казне.», или

«Адријан не би требало да краде лек јер је затвор ужасно место и вероватно ће остати у затвору дуго након смрти његове жене.»

Стадијум 3: Конформизам

«Адријан би требало да украде лек јер га његова супруга очекује; он жели да буде добар супруг. «, или

«Адријан не би требало да украде лек јер је крађа лоша и он није злочинац; покушао је да уради све што је могао, а да не крши закон, тако да му не можемо замерити.

Стадиум 4: Закон и ред

«Адријан не би требало да украде лек јер закон забрањује крађу.», или

«Адријан би требало да украде лек за своју супругу, али и бити кажњен за злочин и платити фармацеуту оно што дугује. Злочинци се не могу само кретати унаоколо без икакве одговорности испред закона; поступци имају последице. «

Стадиум 5: Људска права

«Адријан би требало да украде лек јер свако има право на живот, без обзира на закон.», или

«Адријан не би требало да украде лек јер научник има право на правичну надокнаду. То што је његова супруга болесна, не оправдава његове поступке. «

Стадиум 6: Универзални етички принципи

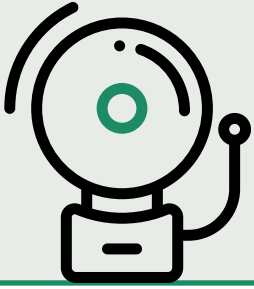
„Адријан би требало да украде лек јер је спасавање једног људског живота важније од туђих имовинских права», или

«Адријан не би требало да украде лек, јер је другим људима лек можда једнако потребан, а њихови животи су једнако важни.»

Активност се наставља питањем наставника:

- ➔ Да ли сте били у ситуацији да морате бирати између нечега што је исправно (легално) и морално (етичко)? Опишите.
- ➔ На основу чега сте одлучили како да реагујете?

Ови стадијуми могу послужити наставнику да види просечан ниво припадности ученика из разреда одређеном стадијуму. Иако је у моралном развоју младих да се неминовно нађу у различитим стадијумима, наставник треба да их подстакне да размишљају о аргументима из виших моралних стадијума.

Завршни гео часа

(10 мин.)

Пишања за дискусију и размишљање:

- Да ли су вам данашњи задаци били тешки?
- Како се осећате?
- Да ли вам је било тешко да искрено причате у току групног рада о томе шта је исправно, а шта не? Зашто?

Закључак

Наставник резимира да решавање моралних дилема јача вештине ученика за расуђивање, односно за давање аргумената у односу на питање да ли је нешто (неки поступак) праведно? При том, у дискусији, односно у аргументовању о томе шта је праведно, а шта не, супростављају се обе тезе, праведност од аспекта поштовања законских прописа, и праведност од аспекта поштовања етичких правила, норми и обичаја.

Право и етика су често усклађени, али се понекад разликују. Право успоставља правила и смернице кроз законе и прописе који одражавају принципе и вредности које су прихваћене у друштву, па се право непрестано надограђује, са новим законима и прописима, који би требало да буду више у складу са етичким нормама. Моралне дилеме увек побуђују мисли и различите ставове који указују на неопходност ближег усклађивања права и етике, посебно у стварним животним ситуацијама.

Рагни лисџ број 1.4.

Бобан је био у деветом разреду када је био ухваћен како преписује на тесту из математике.

Он је почео да показује све слабије резултате из математике и његови родитељи су му запретили да уколико не поправи оцене, неће да га пуште да игра у кошаркарском тиму. Зато је он одлучио да преписује на тесту. Када је наставница почела да га испитује, он је у почетку негодовао, али је на крају признао да је имао написане одговоре.

Бобанови родитељи позвани су на родитељски састанак. Бобан је морао да седне са родитељима, наставником и директором да разговарају о правилима школе у вези са варањем и лагањем. На путу кући, отац му је рекао да је разочаран њиме, да очекује много више од њега. Те ноћи Бобан се осећао као да је цео свет против њега, али се, такође, осећао кривим што је разочарао родитеље.

Викендом, Бобан је са породицом ишао у биоскоп. Када су стигли до благајне, Бобанов отац затражио је две дечије улазнице за Бобана и његовог 16-годишњег брата. Бобан је погледао свог брата, који је у том тренутку гледао надолe, подигао рамена и надао се да продавачица улазница неће приметити да је много старији од границе за дечије улазнице. Продавачица је сумњичаво погледала оца и брата и предала им обе улазнице. То се догађа сваки пут када иду у биоскоп, па се Бобан осећа чудно.

Након филма, на путу кући, Бобан пита свог оца зашто је у реду да лажете и варате за новац у биоскопу, а није у реду да то урадите за тест из математике. Отац му је одговорио да је понекад у реду лагати ако нико није повређен.

На крају пута Бобан се још више збунио. Варање на тесту никоме не шкоди. Није украо одговоре од другог ученика. Да га наставница није ухватила, могао би се радовати. По чему се оно што он ради разликује од онога што његов отац ради више пута? И треба ли ћутати следећи пут кад отац лаже?

Рагни лисџ број 1.5.

Адријанова супруга била је веома болесна. Лекари су сматрали да један лек може спасити њен живот. Иако је лек био скуп за производњу, фармацеут је исти продавао по десет пута вишој цени. Нажалост, Адријанова породица није довољно финансијски моћна да га купи. Адријан је отишао код свих за које је знао да ће му позајмити новац, али успео је да сакупи само половину од трошкова за лек. Он је рекао фармацеуту да је његова супруга тешко болесна и затражио је од њега да му прода лек по јефтинијој цени или да плати касније. Али, фармацеут му је рекао: „Не, ја сам открио лек и планирам да зарадим новац од њега».

Адријан је био очајан и размишљао је да уђе у лабораторију и да украде лек за његову супругу.

ШТА МИСЛИТЕ, ШТА ТРЕБА АДРИЈАН ДА УРАДИ?

Да ли бисте оправдали Адријана уколико уђе у лабораторију како би украо лек за његову супругу? Уколико је одговор да, зашто? Због којих бисте се разлога сагласили са овим поступком? Уколико је одговор не, зашто? Због којих разлога сматрате да не треба да уђе у лабораторију и да украде лек за његову супругу?

➔ Адријан би требало да украде лек зато што:

.....
.....

➔ Адријан не би требало да украде лек зато што:

.....
.....

Садржај:

Професионални и
каријерни развој

Два часа

Циљеви наставног часа:

- ➔ Да идентификује своје предности и јаке стране у развоју;
- ➔ Да сагледа потребу за планирање свога професионалног и каријерног развоја.

Резултати учења:

- ➔ Ученик/ученица је способен/способна да:
- ➔ анализира и вреднује развој личних особина и сагледа напредак, успехе и изазове;
- ➔ поставља реалне циљеве који су усаглашени са његовим/њеним особинама и могућностима и одговоран/на је и упоран/на у постизању истих.

Пошребни материјали:

Бели папир А4 формат, пенкало, радни листови 1.6, 1.7. и 1.8.

Методе, технике, форме:

Групна дискусија, индивидуални рад (самопроцена).

Прв час

Уводни гео часа

(10 мин.)

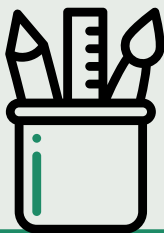
Каријерна оријентација представља одговорни процес зато што утиче на даљи професионални развој сваког ученика. Ова тема је битна за подстицај свесности ученика да као грађанин треба да гради одговорност за личне одлуке за каријеру. Ово значи да ће ученик почети да размишља и да се информише за опције током доношења каријерних одлука, при томе тражећи подршку од породице, школе, заједнице.

Важно је да ученици знају да се бринете о њима и да желите да им помогнете. На тај начин, они ће имати више самоповерења да разговарају о својим размишљањима, о ономе што желе и где желе да наставе са својим образовањем. У овом процесу, избегавајте да намећете ваше мишљење, али у исто време, водите овај процес тако да ученици имају довољну подршку у процесу размишљања.

У уводу, добро би било да наставник почне разговор како би увео ученике у активности које следе у оквиру планираних часова на ову тему. На пример, може се почети са питањима:

- ▶ Које су ваше жеље и снови за будућност?
- ▶ Чиме бисте хтели да се бавите када будете одрасли?
- ▶ Које су ваше јаке стране?

Колико више знате за личне интересе ученика, толико више можете да их подстичете током часа.

Главни гео часа

(25 мин.)

Наставник даје ученицима [радни лист 1.6 Мој лична анализа](#) и објашњава да сваки од њих треба да размисли о себи у односу на дата питања и да попуни лист дајући искрене одговоре.

Када сваки ученик попуни радни лист, подели записано са учеником до себе. Затим, наставник разговара са ученицима о процесу и да ли им је ова вежба помогла да сазнају више о себи и како би они могли да искористе нова сазнања у њиховом планирању избора будућег образовања.

Радни лист број 1.6.

Моја лична анализа

Ја:

Јаке сјране

- Шта добро радим и које уникатне вештине поседујем ?
- Шта више знам у односу на друге?
- Шта други виде у мени као моју предност?

Слабе сјране

- Шта треба побољшати?
- У чему имам мање вештина у односу на друге?
- Шта други сматрају да је моја слабост?

Могућносѝ

- Које су могућности отворене за мене?
- Како оно што знам могу искористити да постигнем моје циљеве?

Ризици

- Шта се може појавити као препрека на путу до мојих циљева?
- Којим сам ризицима изложен/а због мојих слабих страна?

Активност Тест интереса

Путем симулације и интересантних вежби, сваки ученик попуњава инструмент из радног листа бр.1.7 Тест интереса. Ученици раде индивидуално попуњавање Теста интереса и треба да означе тврдње које се односе на њих.

- ▶ Тест интереса поставља питања о аспирацијама, активностима, вештинама и интересима ученика. Тест даје преглед типова личности: реалистичан, истраживач, артистичан, социјалан, предузимач, конвенционалан и преглед адекватних професија.
- ▶ Тест ће помоћи ученицима на забаван начин да открију информације о својим интересима за њихово будуће образовање.
- ▶ Тест ће им помоћи да процене њихове вештине, интересе и аспирације ка разним занимањима у односу на тип личности.
- ▶ Нагласите ученицима да неће бити погрешних одговора!
- ▶ Циљ овог теста је од информативног карактера, али резултати су пресудни за њихове будуће одлуке.
- ▶ Када ће резултати теста бити спремни, усмерите их према будућој активности где ће моћи да упореде резултате теста са њиховим текућим плановима за упис у средњој школи.
- ▶ Пустите их да заврше и следећу активност попуњавањем пре преласка на дискусију за упоређење резултата теста и следећу активност.

Завршни део часа

(5 мин.)

Дискусија

- Колико вам је било лако / тешко проценити себе?
- Шта вам је било најтеже проценити? Шта је било најлакше?
- Коју си нову ствар сазнао о себи?
- Како мислите да ће вам ове активности помоћи да размислите о томе шта бисте желели и могли да радите у будућности?

Која је каријера адекватна за тебе?

ТЕСТ ИНТЕРЕСА

Прати ове једноставне кораке како би видео-ла који су твоји интереси.

1 Прочитај сваку изјаву. Уколико си сагласан-а са изјавом, попуни круг. Нема погрешних одговора!

1.	Желим да радим на аутима	☐							
2.	Желим да решавам загонетке	☐							
3.	Добар сам у несувислом раду								
4.	Желим да радим у тиму	☐							
5.	Амбициозан сам, сам постављам своје циљеве	☐							
6.	Желим да организујем (фајлове, канцеларије)	☐							
7.	Желим да градим	☐							
8.	Желим да читам о уметности и музици	☐							
9.	Желим да имам јасна упутства и инструкције	☐							
10.	Желим да имам утицај и да убеђујем људе	☐							
11.	Желим да радим експерименте	☐							
12.	Желим да предајем и обучавам	☐							
13.	Желим да помажем људима да решавају проблеме	☐							
14.	Желим да се бринем о животињама	☐							
15.	Не смета ми да радим 8 сати дневно у канцеларији	☐							
16.	Желим да продајем	☐							
17.	Уживам да креативно пишем	☐							
18.	Волим науку	☐							
19.	Брзо преузимам нове одговорности	☐							
20.	Заинтересован сам за лечење људи	☐							
21.	Уживам у увиду функционисања ствари	☐							
Укупно									
Р И А С П К									

22.	Желим да склапам ствари	☐							
23.	Ја сам креативна личност	☐							
24.	Обраћам пажњу на детаље	☐							
25.	Желим да водим евиденцију	☐							
26.	Желим да анализујем ствари (проблеми/ситуације)	☐							
27.	Желим да свирам и певам	☐							
28.	Уживам да учим о другим културама	☐							
29.	Желим да започнем свој бизнис	☐							
30.	Желим да кувам	☐							
31.	Глумим у драмским комадима	☐							
32.	Ја сам практична личност	☐							
33.	Желим да радим са цифрама и табелама	☐							
34.	Желим да дискутујем о одређеним темама	☐							
35.	Добар сам у евидентирању мога рада	☐							
36.	Желим да водим	☐							
37.	Желим да радим на отвореном	☐							
38.	Желим да радим у канцеларији	☐							
39.	Добар сам у математици	☐							
40.	Желим да помажем људима	☐							
41.	Желим да цртам	☐							
42.	Желим да држим говоре	☐							
Укупно									
Р И А С П К									

Р	И	А	С	П	К				

Вкупен збир

2 Сабери попуњене кругове у свакој колони, а за укупан збир сабери две исте колоне из обе табеле.

3 Према укупном збиру из обе колоне, запиши крајњи резултат за свако слово на адекватном месту доле

Р = реалистичан
И = истраживач
А = артистичан
С = социјалан
П = предузетник
К = конвенционалан

4 Запиши три слова са највећим бројем поена и запиши их испод „Мој код“

МОЈ КОД

--	--	--

5 Окрени страну како би прочитао значење!

Која кариера е соодветна за тебе?

Резултати од тестот за интереси

Р

Реалистичан

Ови су људи најчешће добри за механичка или атлетска занимања. Препоруке за реалистичне људе су следеће:

- Пољопривреда
- Здравствени радници
- Компјутери
- Грађевина
- Механичари/Машински
- Инжињери
- Прехрана и угоститељство

Повезани смерови

Природни ресурси (вода, сунце, руда...)
Здравствене услуге
Индустријска и инжињерска технологија
Уметност и комуникација

И

Истраживач

Ови људи желе да посматрају, уче, анализирају и решавају проблеме. Препоруке за истраживаче су следеће:

- Морска биологија
- Инжињерство
- Хемија
- Зоологија
- Медицина/Хирургија
- Економија потрошача
- Психологија

Повезани смерови

Психологија
Здравствене услуге
Бизнис
Јавне услуге
Индустријска и инжињерска технологија

A

Арџисџичан

Ови људи желе да раде у неструктурираној средини где ће бити у могућности да изразе своју креативност. Препоруке за артистичне људе су следеће:

- Комуникације
- Козметичке услуге
- Ликовне и драмске уметности
- Фотографија
- Радио и ТВ
- Унутрашњи дизајн
- Архитектура

Повезани смерови

Јавне услуге
Уметност и комуникација

C

Социјалан

Ови људи више желе да раде са другим људима него са стварима. Препоруке за социјалне људе су следеће::

- Саветовање
- Нега и брига
- Физикалне терапије
- Путовања
- Рекламирање
- Односи са јавношћу
- Образовање

Поврзани насоки

Здравствене услуге
Јавне услуге

П

Предузимач

Ови људи желе да раде са другима и уживају у свом убеђивању и извођењу. Препоруке за предузимаче су следеће:

- Модна трговија
- Недвижен имот
- Маркетинг/продаја
- Право
- Политички науки
- Међународна трговија
- Банкарство/Финансии

Поверзани насоки

Бизнис
Јавне услуге
Уметност и комуникација

К

Конвенционалан

Ови су људи много организовани, оријентисани ка детаљима и желе да раде са подацима. Препоруке за конвенционалне људе су следеће:

- Рачуноводство
- Судско извештавање
- Осигурање
- Администрација
- Евиденција лекова
- Банкарство
- Процесирање података

Поверзани насоки

Здравствени услуги
Бизнис
Индустриска и инжењерска технологија

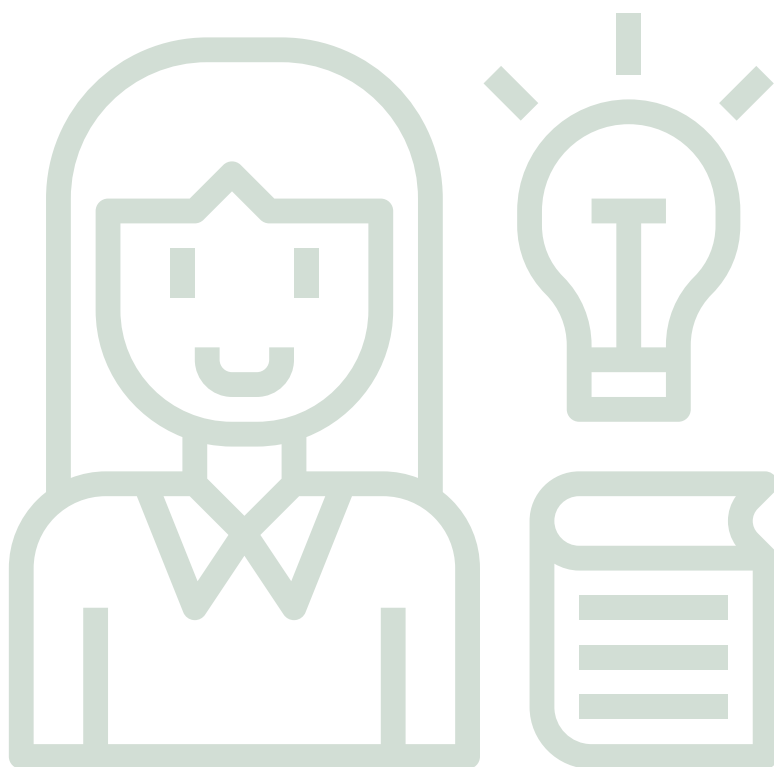

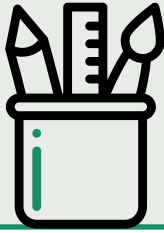
Друџи час

Почейни гео часа

(10 мин.)

На основу активности које су обављали у претходном часу, наставник тражи од сваког ученика да напише налепницу или реченицу која је повезана са појмом каријера. Налепнице су залепљене на табли, а наставник их групира по садржају и резимира закључке.

Главни гео часа

(25 мин.)

Сваки ученик добија радни лист 1.8 и индивидуално размишља и одабире један вид средњег образовања где жели да се упише и објашњава зашто је одабрао баш то образовање са кратким образложењем.

Затим наставник показује линк до Министарства за образовање и науку где је објављен конкурс за упис ученика у средње школе и даје им задатак да истражују могућности и тражене критеријуме за упис у средње образовање.

Дискусија

- Шта сте дознали о могућностима за упис у средњу школу?
- Да ли у вашем окружењу (град, општина) постоји школа према вашим интересима?

Радни лист број 1.8.

Желим да продужим своје образовање у:

- Гимназијско образовање
- Геологија, рударство и металургија
- Грађевина и геодезија
- Графичарство
- Економија, право и трговина
- Електротехника
- Здравство и социјална заштита
- Пољопривреда, рибарство и ветеринарство
- Личне услуге
- Машинство
- Саобраћај, транспорт и складирање
- Текстил, кожа и слични производи
- Угоститељство и туризам
- Хемија и технологија
- Шумарство и обрада дрвећа
- Спортска гимназија
- Друго

Размишљај о овом виду образовања зато што желим:

.....

.....

Завршни гео часа

Након завршетка вежби, наставник објашњава и повезује процес избора образовања са даљим избором професије.

Дели са ученицима тврдњу да радити значи уложити труд како би се нешто направило (неки производ) или дати неке услуге. На пример, рад архитекта је да црта и да планира како ће нека зграда изгледати (производ), а рад лекара је да прегледа и лечи људе који су болесни (даје услуге). Архитект и лекар раде да други људи буду здрави и да имају где да живе.

Много је важно док радимо да се стално трудимо да будемо бољи и да научимо нешто ново. То се назива грађење каријере.

На пример: Денис жели да изгради каријеру као добар фризер – зато он планира да заврши средњу фризерску школу, да посећује праксу код најдобрих фризера у граду, да почне са практичним радом у фризерском салону, да се запосли у салону, а касније да можда отвори и свој салон. Како би био добар фризер он мора да стално посећује обуке, да купује магацине и да посећује сајмове како би знао које су фризури модерне и који се производи користе.

Већ смо говорили о томе шта је каријера и поменули смо пример на који се начин гради каријера (пример са фризером). Каријера обухвата ваше знање, радна места као и оно што радите у слободном времену (на пример волонтирате, читате итд). Ви сами одабирете шта ће бити ваша каријера. То што видите, учите, то што се код куће прича (или можда то што раде ваши родитељи) утиче на ваш избор каријере. Планирање каријере не значи само „јурење посла“ или студирање „нечег“.

За већу целисходност и ефективно учење, добро је да наставник покуша да извуче ове информације од ученика са циљем да потакне њихово размишљање где могу да траже информације.

Како би добро испланирали каријеру важно је :

- Да знамо шта нас интересује, у чему смо добри, шта и где бисмо хтели да радимо;
- Да питамо и да разговарамо са људима који знају (родитељи /старељи, наставници, стручна служба у школи, општина, успешни бизнисмени) о томе које су професије најтраженије у том тренутку;
- Да поставимо циљеве: шта желимо да постигнемо и како планирамо да то постигнемо.

Након завршетка активности, ученици се позивају да кажу колико су се стварно пронашли путем теста интереса у вези са њиховим плановима за упис у средњу школу.

Активност за размишљање

Ученици међусобно постављају питања о каријерном усмеравању. Свако треба да смисли 1-2 питања које наставник сакупља у кутију или посуду. Затим, свако извлачи по једно питање и одговара.

Тема

2

САРАДЊА И ПОВЕЗАНОСТ У ГРАЂАНСКОМ ДРУШТВУ

Садржај:

Прихваћање
и поштовање
разлика

Први час

Циљеви наставног часа:

- ➔ Да уме да препозна и објасни сличности и разлике у односу на етничку, верску, социјалну, полову и расну припадност
- ➔ Да објашњава шта је дискриминација и да гради критички став према њој

Резултати учења:

- ➔ Расправља о поштовању и непоштовању разлика на етничком, верском, половом, социјалном основу преко конкретних примера
- ➔ Анализира примере дискриминације у условима савременог начина живљења

Методе, технике, форме:

Дискусија, истраживачка активност

Уводни део часа

(10 мин.)

Наставник бира два волонтера који треба да изађу испред и да застану окренути леђима један према другом. Од ученика се тражи да уоче по једну разлику која два волонтера имају (на пр. дугу/кратку косу, црвени/бели пуловер) и при свакој разлици, волонтери се удаљују један од другог за један корак. Када стигну до супротних крајева учионице, окрећу се један ка другоме, а од ученика се тражи да уоче по једну сличност коју волонтери имају (). За сваку исказану сличност волонтери се приближавају један другоме за један корак.

Дискусија

- ➔ Размислите о стварима које су истакнуте као разлике. Колико од ових разлика су били нешто што смо могли одмах приметити (пол, висина, боја косе, одећа итд.)?
- ➔ Шта је било истакнуто као сличност? Осим очигледних сличности, да ли мислите да постоје сличности које нису видљиве? Које су оне?
- ➔ Позивајући се и на материјал у Водичу за ученике за VIII разред, наставник заједно са групом треба да нагласи важност разлике и сличности међу члановима одређене групе, а посебно нагласи важност прихватања свих чланова групе.

Главни гео часа

(25 мин.)

Наставник каже ученицима да је управа школе донела одлуку да свим ученицима који носе траперице неће бити дозвољено да данас излазе напоље током одмора, већ ће остати у учионици. Наставник треба да дозволи неко време да види како ће ученици реаговати, а затим развије дискусију о следећим питањима:

- ➔ Како се осећају ученици који носе траперице?
- ➔ Да ли сматрају да је таква одлука разумна? Ако не, зашто не?
- ➔ Како се осећају ученици који не носе траперице када виде да је њиховим пријатељима забрањено да иду на одмор?
- ➔ Ко је дискриминисан у ситуацији и зашто?
- ➔ Шта ће урадити ученици који су дискриминисани?
- ➔ Шта могу учинити другови из разреда који виде да су вршњаци дискриминисани?

Наставник објашњава главне појмове

ДИСКРИМИНАЦИЈА. Неравноправан и неправедан третман појединаца или читавих група људи назива се дискриминацијом. Појединци или групе људи могу бити изложени дискриминацији ако се третирају као мање вредни, лишени права или лишени могућности само због припадности некој групи. Основа за дискриминацију може бити боја коже, пол, језик, религија и етничка припадност, узраст итд.

ВИДОВИ ДИСКРИМИНАЦИЈЕ:

- ➔ **Директна дискриминација** настаје када се према одређеној особи или групи поступа мање повољно него према другим појединцима или групама због њихове припадности или личних карактеристика (нпр. ако је старија особа одбијена за посао јер послодавац сматра да због старости особа нема добро рачунарско знање).
- ➔ **Индиректна дискриминација** се дешава када одређено правило или поступак важи за све, али ефекат примене правила или поступка је за појединце или групе мање повољан. (нпр. слепа особа жели да купи улазнице за

концерт. Карте се продају само на интернету, а веб страна није прилагођена за употребу слепим особама. Особа контактира компанију која продаје карте да би купила улазницу, међутим, речено му је да улазнице могу бити купљене само путем интернета. У овом случају постоји поступак који је исти за све, али се специфичности особе не узимају у обзир, тако да ће због свог оштећења вида та особа остати без карте за концерт или ће морати да потражи помоћ од друге особе да је добије).

Мирољубиве интервенције у борби против дискриминације:

Ненасилни отпор – пракса постизања одређених циљева коришћењем ненасилних средстава. Неке од пракси ненасилног отпора су: симболични протести, грађанска непослушност, демонстрације, штрајкови, блокаде.

Дискусија се упућује лично ученицима, а наставник их пита:

- Да ли сте икада били сведоци дискриминације или сте чули / прочитали нешто што би се сматрало дискриминацијом?

Завршни гео часа

(5 мин.)

Закључак

- ➔ Морамо бити свесни да постоје сличности и разлике међу људима и да су разлике међу људима често основа за дискриминацију.
- ➔ У ситуацији када је неко дискриминисан, не треба „окренути главу на другу страну“, већ се залагати за дискриминисане.

Припрема за исцраживање

Наставник дели ученике у групе и додељује им недељу дана да спроведу студију случаја о дискриминацији и идентификују следеће:

- ➔ Шта је било основа за дискриминацију? О каквој се разлици ради?
- ➔ Ко је дискриминисан (појединац или група)?
- ➔ Ко врши дискриминацију?
- ➔ Како је извршена дискриминација?
- ➔ Ко се и како супротставио дискриминацији?

Ученици се охрабрују да пронађу примере из свакодневног живота и своје околине. Да размисле о властитим искуствима с дискриминацијом, да питају чланове породице, истраже медијске извештаје и тако даље. Након истраживања, ученици ће морати да направе плакат (на хамеру да залепе фотографије, да нацртају, напишу итд.) који ће представити на следећем часу и залепити га у учионици или на другом одговарајућем месту у школи.

Забелешка: да би ученицима олакшао посао, наставник их такође може упутити на специфичне случајеве дискриминације (Ганди, Мандела, Роза Паркс, суфражеткиње, нешто за особе са инвалидитетом итд.)

Садржај:

Прихваћање
и поштовање
разлика

Друџи час

Циљеви наставног часа:

- ➔ Способност да препозна и објасни сличности и разлике у погледу етничке, религијске, социјалне, полне и расне припадности
- ➔ Објашњава шта је дискриминација и гради критички став према њој
- ➔ Иницира активности које промовишу прихватање, поштовање разлика и међусобну сарадњу

Резултати учења:

- ➔ Расправља о поштовању и непоштовању разлика на етничкој, верској, полној, друштвеној основи кроз конкретне примере
- ➔ Анализира примере дискриминације у савременим животним условима
- ➔ Предлаже и учествује у конкретним активностима које промовишу поштовање разлика и сарадње

Методе, технике, форме:

Дискусија, истраживачка активност.

Пошребни материјали:

Хамери, фломастери.

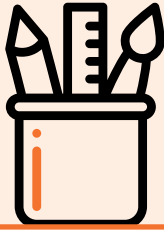
Уводни део часа

(5 мин.)

Пошто је час наставак претходног часа, наставник може неколико минута да разговара о процесу који су ученици прошли да би довршили истраживачку активност:

- ➔ Да ли им је било занимљиво?
- ➔ Да ли су наишли на потешкоће?
- ➔ Да ли су замолили родитеље за помоћ или су разговарали о својим истраживачким случајевима?

Главни гео часа

(30 мин.)

Свака група представља оно што је урадила, а наставник подстиче дискусију следећим питањима:

- Шта сте научили из примера дискриминације које сте истраживали?
- Који су разлози за дискриминацију?
- На који начин особа / група може дискриминисати?
- На који се начин можемо супротставити дискриминацији? Предложите активности.

(од ученика се очекује да се позивају на: различите основе дискриминације, како дискриминисати, како се „борити“ против дискриминације без употребе насилних метода и средстава итд.)

Завршни гео часа

(5 мин.)

Наставник подстиче ученике да размишљају о (не) дискриминацији у школи питајући:

- Ако сте сведоци случаја дискриминације у школи, шта мислите да би требало да радите?
- Које акције школа може предузети да промовише приhvатање разлика и међусобно поштовање и да ради на спречавању могућих случајева дискриминације?

Закључак

- Дискриминација је кршење / ускраћивање људских права која су подједнако загарантована свим људима без обзира на етничку припадност, пол, боју коже, религију итд.
- Када постоји дискриминација, треба истаћи да се она решава и да се реагује мирним акцијама и интервенцијама.

Садржај:

Сџавови
и ѓледишџа

Циљеви наставног часа:

- ➔ објаснити да људи имају право на своје мишљење, ставове и виђења;
- ➔ бити у стању да истражите различите перспективе једне ситуације.

Резултати учења:

- ➔ презентује и расправља о могућим мишљењима, ставовима и стајалиштима које људи износе о одређеној теми;
- ➔ поштује различита стајалишта које други имају о одређеној теми;
- ➔ расправља о примерима толеранције према различитим стајалиштима.

Пошребни материјали:

Слика 2.1 и Слика 2.2, Радни лист 2.1, табла, хартија.

Методе и технике

Групна дискусија, анализа случајева, рад у групама

Уводна активност

(10 мин.)

Наставник показује ученицима Слику 1 и пита:

- Какве вам осећаје побуђује слика?
- Ово је стварна реклама за кравате из 1951 године. Шта мислите, како је реклама била прихваћена у то време? Какве је ставове и стајалишта о родовим улогама она преносила?
- Како би ова реклама била прихваћена уколико би се сада појавила? Зашто?
- Какве би рекламе за кравате биле прихваћене у данашњо време?

Дискусија

Дискусија коју треба развити треба да се позабави променљивим ставовима о родовим улогама које су данас значајно другачије него што су биле у педесетим годинама прошлог века. Тада, рекламе попут ове, где се жене приказују у подређеном положају мушкарцима, где се њихова улога идентификује обављањем кућанских послова, итд. биле су уобичајене. Став већине грађана био је да је то сасвим прихватљиво. Данас се стереотипно приказивање родових улога сматра неприхватљивим, иако још увек преовлађује. Због тога многе компаније имају за циљ променити стереотипни приказ родових улога и, на пример, приказивати рекламе у којима мушкарци, такође, обављају кућанске послове. Сходно томе, ставови грађана су све више усмерени на неодобравање подређености. једног пола у односу на други. Тако су се током 60–70 година ставови западних друштава према родовој равноправности значајно променили. На њих утичу различити фактори, а медији (укључујући рекламе) су само један фактор који може утицати на формирање и промену ставова и погледа.

- Који други фактори утичу на формирање ставова и погледа? На које начине?
- Шта је утицало на ваше виђење родових улога у породици (ко треба радити код куће и ван куће)?

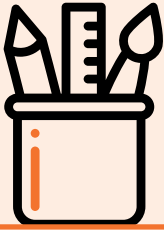
(очекивани одговори: породица, групе вршњака, образовање, медијуми, место живљења, религија, (под) култура и сл.)

Напомена наставнику

Слику 2.1 која се користи за подстицање дискусије треба критички анализирати, са данашње перспективе на родову равноправност и недискриминацију.

Из дискусије која ће се одвијати у учионици, наставник може уочити колико су различити ученици способни да формулишу јасан став о теми, да је поткрепе аргументима, покажу поштовање ставова других, и тако даље.

Главни гео часа

(25 мин.)

Наставник резимира претходну дискусију и закључује:

Свако од нас оцењује своје окружење. Формирамо мишљења да ли нам се нешто допада или не. Ретко се догађа да неко има неутрални став према, на пример: чоколади, одређеном виду музике, познатој личности. Једноставно речено, ставови су процена људи, ствари или идеја. Свако има право на свој став о стварима које га окружују и које су битне. Други треба да поштују тај став, иако се можда не слажу са њим.

Ставови су важни јер често одређују шта ми радимо - да ли једемо чоколаду, присуствујемо ли концертима и гласамо за неку особу. Због тога, многе компаније покушавају да утичу на наше ставове - да купујемо њихове производе. С друге стране, политичари покушавају да утичу на наше ставове како би нас убедили да гласамо за њих. Медији често покушавају да утичу на наше ставове приказујући исту причу другачије.

Из тих разлога, врло је важно пажљиво формулисати своја становишта и ставове и испитати их ако наиђемо на нове релевантне чињенице о одређеној теми.

Активност Наслови вести

Ученици раде у три групе. Свака група добија један сет наслова вести (са Радног листа 2.1) и треба да разговара и закључи који је наслов заснован на чињеницама (1 од сваког сета наслова) и који (2 из сваког сета наслова) представљају мишљење и покушавају да утичу на ставове читалаца. Свака група има 5 минута рада, након чега ће свој избор објаснити целом разреду. Наставник прати како ће одговорити и поставља питања како би објаснили одговоре:

- ➔ На основу чега сте то закључили? (на пр. презентација факата насупрот личним ставовима)
- ➔ Какве мисли и осећаји побуђују 'сензационалистички' насупрот реални/фактички наслови?
- ➔ Ка којим ставовима и понашању могу да воде?
- ➔ Какви се стереотипи могу створити?

(очекивани одговори и смернице за дискусију:

1 сеӣ наслова

Трећи наслов презентује факте, без покушаја стварања одређеног става код читалаца. Први и други означавају девојке као неодговорне, неморалне и покушавају да створе негативан став о њима и њиховом понашању.

2 сеӣ наслова

Други наслов представља чињенице без директног утицаја на ставове читалаца. Први наслов подразумева постојање изузетно лоше ситуације од које треба побећи, што ствара мишљење код читалаца да је живот у земљи веома лош. Трећи наслов подразумева да одређени тип људи (најбољи) одлазе, што значи да су они који остају мање добри (тј. стигматизирају оне који остају).

3 сеӣ наслова

Први наслов је прецизна изјава чињеница, без покушаја формирања мишљења. Други је покушај стварања осећаја страха и панике представљањем фаталистичке слике будућности, а трећи - покушај да се смањи и порекне озбиљност ситуације и створи осећај безбрижности.

Треба закључити да, иако често нисмо свесни, на наше ставове могу утицати различите информације које имају за циљ манипулисање јавним мишљењем и стварање одређеног става о догађајима / случајевима. Сензационализам у приказивању одређених догађаја често ствара негативан однос према одређеним групама или појавама у друштву.

Шта можете учинити да обликујете своје мишљење о одређеној теми и будете сигурни у своје ставове? Можете да следите ову формулу да бисте формирали своје мишљење и веровали у своје ставове:

- 1)** сазнајте чињенице;
- 2)** постављајте питања;
- 3)** проверите шта чујете и читате;
- 4)** размислите о свим информацијама и формирајте своје мишљење.

Активност **Дискусија** **на час за** **озборувања и** **мислења**

Веома често наши пријатељи утичу на то како обликујемо наше становиште за различите појаве. Они могу бити важан извор информација, али морамо бити опрезни приликом усвајања становишта или гледишта. И у таквим ситуацијама требало би настојати да откријемо чињенице пре него што формирамо сопствено мишљење и идеје.

Наставник започиње расправу о трачевима међу пријатељима. Може се водити од следећих питања:

- Колико често у вашем друштву чујете трачеве о одређеним личностима/ситуацијама?
- У којој мери трачеви (оно што чујете од других) утичу на ваш став о одређеној особи / појави?
- Колико вас трачеви подсећају да медији преувеличавају одређену вест?
- Како можете разликовати 'трач' од стварних информација?

Нагласите да када се различите ствари добро разумеју и сазнају чињенице, они могу бити сигурни у своје закључке и избећи предрасуде или деловати дискриминаторно. Такође, када желе да изнесу своје стајалиште, треба да се држе чињеница и износе аргументе о томе, не посежући за вређањем одређених група, стереотипизирајући их и тако даље.

Завршни гео часа

(5 мин.)

Рангирање у форми дијаманта

Затражите од ученика да у групама напишу 9 питања која имају о садржају. Затим би их требало рангирати заједно у облику дијаманта (слика 2.2), с најважнијим питањима на врху дијаманта и најмање битним на дну (нацртати на радном листу, који се може користити за размишљање и процену).

Исто се може учинити и рангирањем 9 ствари које су научили / сазнали током предавања.

Пишања:

1. Како је ваша група постигла споразум?
2. Да ли је тешко или лако постићи договор? Зашто?
3. Да ли су сви мислили да су се њихове идеје чуле?

Закључак

Много ствари може утицати на наше ставове и на добар и на лош начин. Зато је важно разговарати о томе зашто је важно да формирамо своје ставове на основу претходног разумевања и прикупљања информација и чињеница.

Морамо поштовати ставове и мишљења других људи, а ако желимо објаснити своје мишљење, то морамо учинити аргументовано изношењем чињеница.

Слика 2.1

Рагни лисѝ број 2.1.

Наслови вести:

Факт или мишљење?

1 сеѝ наслова:

НАСЛОВ 1: Тинеџерке су „ван контроле“

НАСЛОВ 2: Девојке – следећа генерација пијаница!

НАСЛОВ 3: Истраживање: већи број девојака у поређењу са дечацима конзумирају алкохол

2 сеѝ наслова

НАСЛОВ 1: Млади беже из земље!

НАСЛОВ 2: У посљедњих 10 година, миграција младих повећана је за 20%

НАСЛОВ 3: Најбољи одлазе – ко ће остати?

3 сеѝ наслова

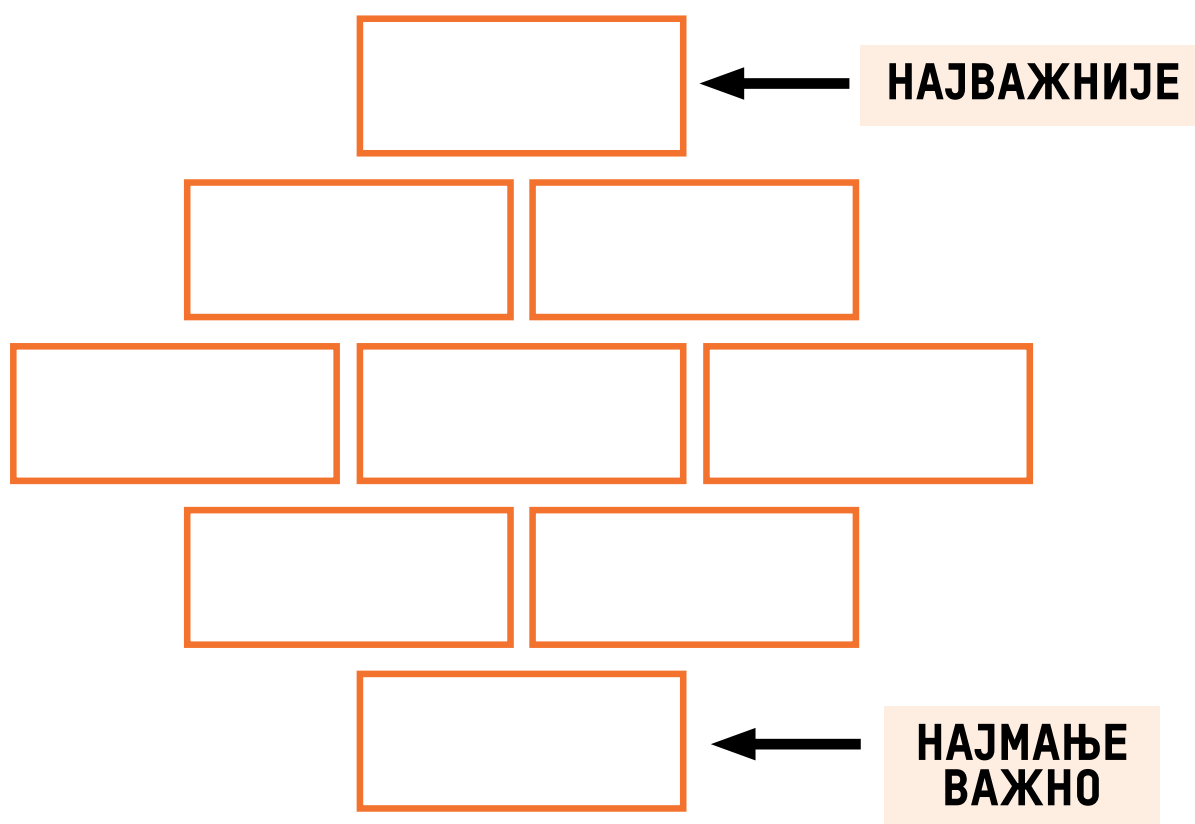
НАСЛОВ 1: Током наредних 50 година очекује се пораст температуре за 3 степена.

НАСЛОВ 2: За 50 година, неће нас бити.

НАСЛОВ 3: Глобално затопљење, па шта? Коме ће сметати уколико у 2070. години немамо зиму?

Слика 2.2

Ранжирање у форми дијаманша

Садржај:

Конфликџи
и уџрављање
конфликџима

Први час

Циљеви наставног часа:

- ➔ Да разликује врсте конфликта у друштву и да утврди узроке конфликта.

Пошребни материјали:

- ➔ Цртежи за перцепцију на теми конфликт (Радни лист 2.2)
- ➔ Сценарија за 4 типа конфликта (Радни лист 2.3)

Методи, технике и форми:

Анализа унапред припремљених сценарија са конфликтним ситуацијама, структурирана дискусија, питања на нивоу Блумове таксономије, анализа «двоструких слика» (оптичке илузије)

Уводна акџивносћ

(10 мин.)

Ученицима се приказују слике на којима су „двоструке слике“ (*Радни лист 2.2 Двоструке слике*) које свако види, анализира и описује у зависности од своје перцепције. Једном када сваки учесник изнесе оно што види на цртежу (а то ће бити другачије, тако да се могу формирати «табори» који ће бранити своје виђење онога што је на слици), наставник може покренути малу конфронтацију за увођење концепта конфликта изазваном различитим перцепцијама.

Наставник води процес тако што усмерава ученике да за један догађај, појаву или процес могу постојати различита мишљења, ставови и гледишта.

Перцепција

Начин на који третирамо особу, предмет, појаву, догађај у великој мери зависи од тога како их доживљавамо. Перцепција је процес који нам омогућава да дизајнирамо и искусимо оно што наш мозак прима као збир појединачних подражаја (на пример, људских бића). Истовремено перцепција такође укључује вредновање, омогућавајући нам да кажемо особи коју видимо да је висок, низак, згодан, ружан, добар, лош и тако даље. На наше понашање према њему ће у великој мери утицати како га доживљавамо - ако га перципирамо као лош, поступаћемо са њим другачије него ако бисмо га доживљавали као добар.

На перцепцију утичу досадашња искуства и очекивања. Ако смо са неким имали позитивно или негативно искуство, очекујемо да ће се он/она убудуће тако односити са нама. Ученик који је на почетку школске године добио 5, може уживати у старој слави. Интереси и вредности утичу и налажу да људи не виде оно што би требали видети. На пример, пса, неко види као претњу, неко као кућног љубимца ... Код људи постоји тенденција да ситуацију перципирају само из властите перспективе. Због тога различити људи виде различита својства у истом објекту, а различити људи описују исти догађај на различит начин.

Главни гео часа

(25 мин.)

Раг у ğрупама

Ученици су подељени у 4 групе и свакој групи је дата једна конфликтна ситуација *[Радни лист 2.3 Сценариј конфликтних ситуација]*. Радни лист представља четири ситуације: ситуација 1 - интраперсонални конфликт; ситуација 2 - међуљудски конфликт; ситуација 3 - конфликт међу групама; ситуација 4 - конфликт унутар групе.

Унутар групе ученици би требали да анализирају ситуацију и одговорити на следећа питања:

- Шта је узрок конфликта?
- Ко је укључен у конфликтну ситуацију, односно између кога (појединаца или група) долази до конфликта?

Презентација

Након завршетка активности, свака група представља одговоре.

Према одговорима група које би у принципу требало да имају тачно утврђивање узрока конфликта и страна које су учествовале у конфликту, наставник даје објашњење теоријског дела који се односи на **узроке конфликта** и појашњава на **којим нивоима конфликтне ситуације могу настати према томе ко је умешан у конфликт**.

Постоји много узрока конфликта, али најчешће се конфликти дешавају због:

- ограничених ресурса;
- незадовољене основне потребе;
- различите вредности;
- различити циљеви.

Многи конфликти су комбинација два или више нивоа.

Конфликти, **због ограничених ресурса**, обично се јављају када две особе или две групе желе исту ствар, али нема је довољно за обе стране. У конфликтној ситуацији ресурси се идентификују на самом почетку неслагања и обично су жариште конфликта. Иако њихова ограничења могу бити прави извор конфликта, чешће је да постоје незадовољене психолошке потребе у позадини стварног проблема. Тада препознавање узрока конфликта постаје теже, а и само решавање конфликта.

Неиспуњене основне потребе могу бити различите природе - психолошке и физиолошке (или биолошке). Према психологу Абрахаму Маслоу, све људске потребе могу се сврстати у хијерархијски расподељене нивое индивидуалних или групних потреба. Први ниво се састоји од физиолошких потреба које обезбеђују преживљавање (храна, вода, ваздух, сан, секс). Затим ту су психолошке потребе које укључују потребу за сигурношћу, потребу за припадањем и потребу за самопоштовањем и поштовањем других. Што се тиче психолошких потреба, групе се не разликују од појединаца - и могу бити присутне на било којем од наведених нивоа психолошких потреба. Удовољавање психолошких потреба једнако је важно за ментално здравље људи јер је задовољење физиолошких потреба неопходно за очување физичког здравља. Ако се зна да је задовољење психолошких потреба које су на горњим нивоима хијерархије суштина развоја личности, није изненађујуће да су незадовољене психолошке потребе најчешћи извори конфликта. Незадовољене психолошке потребе су у основи многих конфликта који се, на први поглед чине, узрокованим другим факторима.

Различите вредности људи произилазе из разлика у веровањима о томе које су активности и идеје исправне, релевантне, корисне и добре, а које нису. Систем вредности обликован је током живота кроз шире културне утицаје; породично васпитање и сопствено искуство и стандард су ти који води људе у поступцима. Када се вредности супротстављају, стране у конфликту су усредсређене на то да ли су захтеви «тачни или погрешни», «добри или лоши». Чак и када се чини да је конфликт судар различитих циљева ка којима стране стреме, вероватно је реч о конфликту око различитих вредности - извор таквих конфликта повезан је или са релативном важношћу циљева за сваку од супротстављених страна, или са чињеницом да стране различите

циљеве различито вреднују. Конфликте око вредности теже је решити јер укључују ствари на које су људи посебно осетљиви - веровања која обликују идентитет особе и дају смисао животу. Када су у питању вредности, учесници конфликт доживљавају као напад на особу, због чега појединац (и / или група) реагује снажним одбрамбеним ставом и још већим уклапањем у веровања, приоритете и принципе. У таквој ситуацији, најтеже је напустити старе обрасце понашања и одабрати други начин реаговања.

Психолошке потребе су, такође, укључене у сукобе око вредности. Крути системи вредности могу бити озбиљан ограничавајући фактор у задовољавању основних психолошких потреба, нарочито потребе за припадањем. Што се више појединац држи на вредности, то се више његове могућности припадања своде само на оне са истим уверењима, приоритетима и принципима. Нефлексибилне вредности готово увек ометају потребу за независношћу која се задовољава путем могућности за сопствени избор. Људи који имају различите вредности посматрају се као да нису у праву, а ситуације које одступају од очекиваних стандарда сматрају се лошима. У том случају, избори који се чине у животу (па чак и избор пријатеља) ограничени су на уски круг могућности.

Конфликти ради **различитих циљева** настају када стране у конфликту имају различите идеје о томе како да задовоље одређену потребу.

У зависности од страна укључених у конфликту, конфликти се углавном деле на:

- ➔ кконфликте који се јављају између појединаца (међусобни конфликти) - нпр. супруга -супруг, родитељ - дете, колега - колегиница;
- ➔ конфликти који се јављају унутар особе насупрот интересима (интра лични конфликти) - нпр. да ли да викендом иде на семинар или ће остати са породицом, коју школу да похађам - где хоћу или где иду моји пријатељи;

- конфликти који настају као резултат сукобљених интереса између група различитих величина и природе (интра-групни) - нпр. разред са разредом, различите етничке групе ;
- конфликте који настају између чланова групе (унутар групе) - нпр. конфликти између чланова спортског тима, радни колектив, разред.

Дискусија

Као део дискусије, ученици се охрабрују да се сете конфликтне ситуације у коју су били сами умешани или сведоци, а не би им био проблем да разговарају. Дискусија се затим бави доњим питањима како би се сагледало сопствено искуство конфликта, као и његово разумевање како је конфликт представљен у главној активности.

- Шта је узрок и између кога је настао конфликт?
- Како су се осећали?
- Да ли имате другачији поглед на конфликтну ситуацију, након што сте стекли сазнања о утицају различитих перцепција на стварање конфликтних ситуација?

Завршни део часа

(5 мин.)

- ▶ Различита виђења, разумевања, перцепције могу довести до међусобног неразумевања и створити потенцијални конфликт;
- ▶ Најчешћи узроци конфликта су различите: потребе, ставови, вредности, циљеви;
- ▶ У зависности од страна укључених у конфликт, конфликти се углавном деле на: интра-личне, интер-личне, интра-групне и интер-групне конфликти.

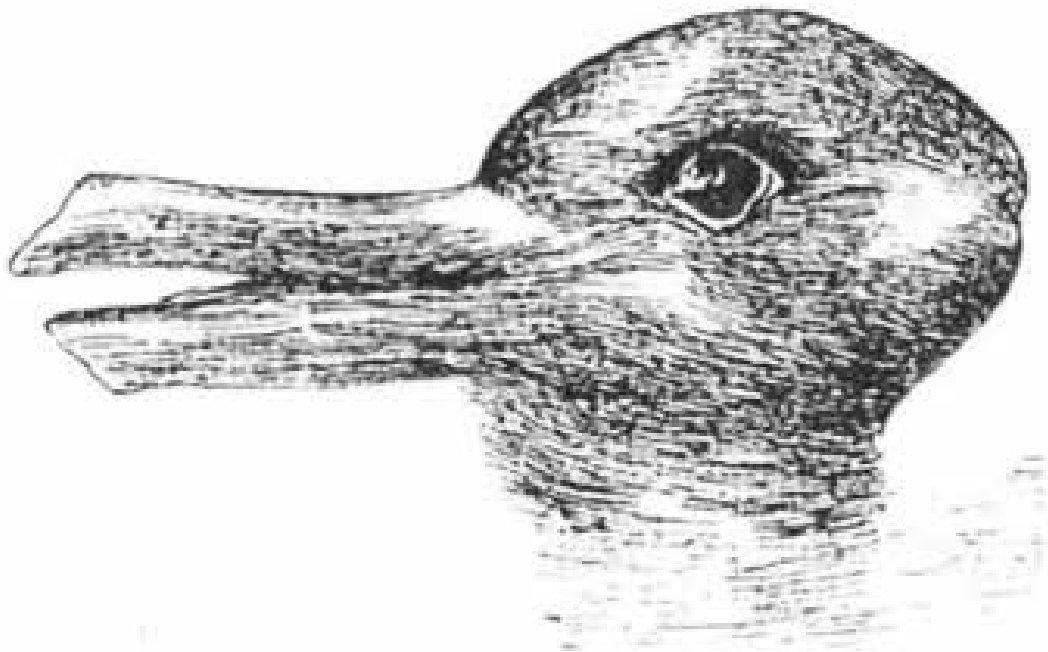

Активност за размишљање

Активност са одговорима на питање користи се за одражавање постизања циљева. Ученици осмишљавају питање везано за садржај предавања. Записују га на папир, а затим наставник ставља папир у посуду / капу. Ученици извлаче питања и покушавају да одговоре на њих уз помоћ наставника.

Радни лист 2.2
Двоструке слике

Рагни лисћ 2.3

Сценарија за конфликтне ситуације

Сићуација 1

Јована и Арта су пријатељице од првог разреда. Сада су у деветом разреду и треба да имају тест из физике. Оцена ће утицати на крајњу оцену на крају школске године. Арта зна да јој физика не иде баш најбоље и да ће, ако добије нижу оцену, то утицати на њен успех и можда неће моћи да похађа средњу школу коју жели да похађа. Открила је да је Јована пронашла питања за тест, а Јована је чак и понудила да јој их да. Арта зна да то што Јована ради није у реду, али исто тако зна да мора да има петицу на тесту да би на крају године имала успех који јој гарантује упис у школу коју воли.

Сићуација 2

Кире и Ерхан су били на кошаркашком терену и убацивали су кошеве на супротним странама терена. Окренути су били леђима и нису ни приметили да се приближавају један другоме. Ерхан је погодио све кошеве, док је Кире све време био неуспешан. У једном тренутку Ерхан је, несвесно леђима гурнуо Кирета, а Кире, фрустриран низом промашаја и лагано посрамљен од другова који су их посматрали, окренуо се и викао на Ерхана. Ерхан није разумео зашто Кире виче на њега, па је инстинктивно и он почео да виче на њега.

Сићуација 3

Дечаци и девојчице желе да користе једино игралиште. Дечаци су се договорили да играју фудбал, а девојчице одбојку. Почели су се свађати око тога ко ће користити игралиште. Дечаци су рекли да је игралиште намењено фудбалу и да девојчице не треба да играју одбојку, јер је то „досадан спорт“. Девојчице су се осећале увређено и одговориле су да је фудбал «глупи спорт» и да дечаци стално користе игралиште, тако да је нормално да га и девојчице користе. Нико није одустајао. Ситуација је довела до великих свађа између две групе деце.

Ситуација 4

Пет пријатеља основали су музички бенд и обично свирају омоте других бендова. Међутим, недавно су одлучили да започну писање сопствених песама и музике. Једног дана певач је осмислио текст за музику коју су гитариста и бубњар раније урадили. Гитариста није волео текст јер је мислио да садржи вулгарне речи и да то не би било добро за имиџ бенда. Бубњару се свидела песма јер је мислио да ће бенд изгледати "кул". Друга два члана бенда имали су подељена мишљења о тексту песме.

Садржај:

Конфликџи
и уџрављање
конфликџима

Друџи час

Циљеви наставног часа:

- да објашњава конструктивно разрешавање конфликта
- конфликте и спорове да решава на конструктиван начин

Пошребни мајеријали:

Оловка, папир, Радни лист 2.4, Формат за анализу ситуација (Радни лист 2.5)

Методи, технике и форми:

Рад у паровима, техника Једна оловка – двоје цртача, дискусија, анализа ситуације

Уводна акџивносћ

(15 мин.)

Једна оловка – двоје црџача

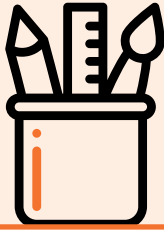
Ученици раде у паровима тако да сваки пар има задатак да оловком нацрта заједничку слику на листу, без међусобног договарања и разговара. Радно време – један минут. Након што су испунили први део задатка, ученици треба да на другој страни листа, свако са својом оловком, нацртају слику, без договора и у потпуној тишини. На крају замолите ученике да вам покажу обе слике.

Након завршетка активности, ученицима се постављају следећа питања:

- ➔ Како сте се осећали док сте цртали?
- ➔ Да ли се догодио неки сукоб / конфликт?
- ➔ Да ли су успели да се некако договоре међусобно упркос томе што им није било дозвољено да разговарају? Да ли би им било лакше уколико су могли да комуницирају усмено? Зашто?
- ➔ Да ли је неко у паровима наметао своју идеју или је одустао од цртања своје идеје? Зашто? *(Одговоре на ово питање наставник мора упамтити јер ће они послужити као увод у следећу лекцију из области личног управљања конфликтом / решавања конфликта)*

Активност је забавна, али истовремено веома озбиљна и отвара прилику за разговор о томе ко се како понаша у конфликтној и стресној ситуацији када треба радити са другима. Ученици могу да анализирају сопствене поступке док су цртали и дефинишу како су се понашали у конфликтној ситуацији.

Ова вежба треба да укључи елементе / концепте који су посебно важни у процесу разумевања и анализе конфликта, као што су: идентификовање осећања и понашања у конфликтној ситуацији, лични стилови решавања конфликта и важност ефикасне комуникације као основе конструктивне комуникације за решавање конфликта.

Главни део часа

(25 мин.)

На основу претходне вежбе, наставник даје детаљније објашњење следећих концепата:

- ➔ Осећања, понашања и односи у конфликтној ситуацији
- ➔ Ефикасна комуникација као основа конструктивног решавања конфликта

Често оно што прво приметимо у конфликтној ситуацији је **понашање** (викање, туча, лупање врата, повлачење итд.). Иза сваког понашања стоји осећај који изазива такво понашање (љутња, фрустрација, немоћ итд.). Осећај узрокује **проблем**, а проблем се обично јавља између људи који имају неку врсту **односа**. Ова четири елемента, понашање, осећај, проблем и однос, битни су елементи конфликта и када тежимо конструктивном решавању конфликта, требали бисмо узети у обзир сва четири елемента.

Ефикасна комуникација је основа за конструктивно управљање и решавање конфликта. Када се решавање конфликта посматра из перспективе комуникације, на конфликте се заправо гледа као на нормалан део међуљудских односа. Примена ефикасне комуникације тражи решење које ће задовољити све стране у конфликту.

Комуникација између сукобљених страна укључује учешће у међусобном разумевању - комуникација постоји онда када свака страна у конфликту прво разуме другу, а затим и сама буде предмет разумевања. Да би се постигла ефикасна комуникација, потребно је да стране развију неке технике / вештине које им омогућавају да комуницирају на конструктиван начин:

- ➔ Техника **активног слушања**
- ➔ Техника **ЈА говора**

Активно слушање укључује слушање са намером да се разуме особа која говори. Људи који активно слушају могу ући у кожу других и проблем видети из своје перспективе и разумети њихова осећања. То не значи да се морају слагати са другима, већ само да их треба разумети са интелектуалног и емоционалног становишта. Активно слушање ствара прилику за сваког учесника конфликта да испуни најосновније психолошке потребе. У таквој ситуацији, стране у конфликту постају свесне да су и саме одговорне за проналажење решења и теже томе. Због тога конфликти којима се на овај начин приступа постају конструктивни. Основни елементи активног слушања су:

- ▶ **Парафразирање** - кратак резиме детаља онога што нам саговорник говори. На овај начин ћете знати шта је разговор значио, а говорник ће вам моћи нешто објаснити ако га нисте у потпуности разумели.
- ▶ **Постављање питања** - на тај начин показујете интерес за оно што вам саговорник говори или тражите појашњење. Постављањем питања говорник ће знати да слушате и да вас занима тема. Када постављате питања, будите опрезни да не претерате и да особа коју слушате не стекне утисак да је испитујете.
- ▶ **Емпатија** – да се покаже способност саосећања и разумевања туђих емоција, патњи и осећаја.

ЈА говор је техника комуникације која омогућава исказивање потреба и жеља, конструктиван је и усмерен на специфичан проблем. ЈА говор јасно говори о понашању и осећајима изазваним у конфликтној ситуацији и не улази у квалификовање, оцењивање или просуђивање особе. ЈА говор не доводи до избегавања конфликта, већ до отварања комуникације о узроцима конфликта. Кроз овај говор јасно дајемо до знања да смо отворени за комуникацију и спремни за разговор и тражимо обострано прихватљиво решење проблема. Са ЈА говором фокусирамо се на себе и своје потребе, жеље и права.

Често се у конфликтним ситуацијама међусобно окривљујемо, изражавамо љутњу, увреду, мрмљање и све то може довести до ескалације конфликта и одступања од стварног узрока конфликта и онога што нас је повредило у тој ситуацији, што је наша потреба и што стварно желимо. ЈА говором се враћамо на почетак конфликта на оно што нам је важно или што нас мучи и не изазивамо одбрамбени одговор са друге стране. Коришћењем ЈА говора у конфликтној ситуацији, понашање је циљано на особу са којом смо у конфликту.

Структура ЈА говора:

Када видим да/када ми кажеш.....ја осећам/.....и желео/ла би.....

Када ми кажеш да заћутим, осећам се повређено и као да те уопште није брига о мени и моје мишљење. **Желео/ла би** да можемо да разговарамо и **да ми кажеш шта ти, у ствари, смета.**

Дискусија

Исто као и на претходном часу, ученици се позивају да се сете конфликта у коме су и сами учествовали или су били његови сведоци. При томе, треба повести дискусију око оба питања дата доле, при чему ће наставник, паралелно са дискусијом, представити/попунити санту леда која представља видљиве и сакривене елементе конфликта:

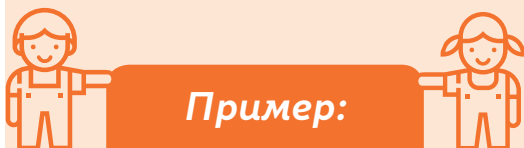
- ➔ Шта је то што је видљиво или може се јасно приметити у једној конфликтној ситуацији? *(на ово питање ученици требало би да лако одговоре и требало би да реферишу у односу на понашање и вербалну и невербалну комуникацију – викање, лупање врата, лупање по столу, претње, израз лица, емоције и сл.)*
- ➔ Шта је то што није видљиво у једној конфликтној ситуацији? *(ово питање може бити теже за ученике и, уколико је тако, наставник треба да их подстиче примерима – ту се треба реферисати у односу на стереотипе и предрасуде, личне вредности, страх, љубомора, моћ/немоћ, потребе, интереси и сл.)*

Концепт „Санте леда“ – Зашто је конфликт као санта леда? (Радни лист 2.4 Санта леда)

Санта леда се веома често користи као аналогија за конфликт, зато што указује на елементе конфликта који су видљиви и уочљиви (ови елементи представљају део санте леда који је изнад површине воде), али указује и на невидљиве елементе конфликта које не примећујемо или за које нисмо свесни (ови елементи представљају онај део санте леда који је испод воде, који не видимо, а који је много већи од видљивог дела санте).

Уобичајено, када смо у конфликтној ситуацији, оно што је видљиво и лако уочљиво је: понашање, ставови, невербална комуникација (гримасе лица, претње руком, прстом), насиље, емоције, претње, уцене и сл.

Оно што не уочавамо у конфликту и за које нисмо свесни је: стварни разлози за конфликт, личне вредности, културно порекло особа инволвираних у конфликту и њихова претходна животна искуства, предрасуде, очекивања, потребе и сл.

Двоје суседа расправљају се око тога чије је дрво. Сваки од њих каже да је дрво на његовом земљишту и стоје на ставу да дрво треба припасти једноме од њих. Сечење дрвета на половину није опција зато што на тај начин оно ће угинути и нити један од њих га неће добити. И поред тога што је заједнички став да дрво припада само једноме од њих, на крају се показује да обоје имају различите интересе зашто желе дрво – један га жели ради сене у којој жели да одмара, а други ради плодова. Оно што се види на први поглед је да обоје имају непомирљиве ставове (који су у видљивом делу санте леда) у односу на то чије је дрво, међутим, уколико анализирамо интересе (који су у невидљивом делу санте леда) долази се до позиције у којој се може тражити решење које би задовољило интересе обе стране.

Ефикасна комуникација и употреба ефикасних техника комуникације су основа за „довођење“ сакривених елемената конфликта у видљиви део санте леда.

Завршни гео часа

- ▶ Идентификовати концепт ефикасне комуникације као основу (не) конструктивног решавања конфликта и објаснити активно слушање и ЈА говор које ученици треба да примене у конфликтној ситуацији, јер то ствара услове за разумевање сопствених, али и потреба свих страна у конфликту и међусобно поштовање.
- ▶ Увођењем у санту леда, ученици би требало да разумеју да кад год су у конфликтној ситуацији, треба да буду посебно свесни скривених елемената конфликта који најчешће утичу на осећаје и понашање које конфликтне стране испољавају.

Активност за размишљање

Лист за анализу конкретне конфликтне ситуације – да се уради код куће

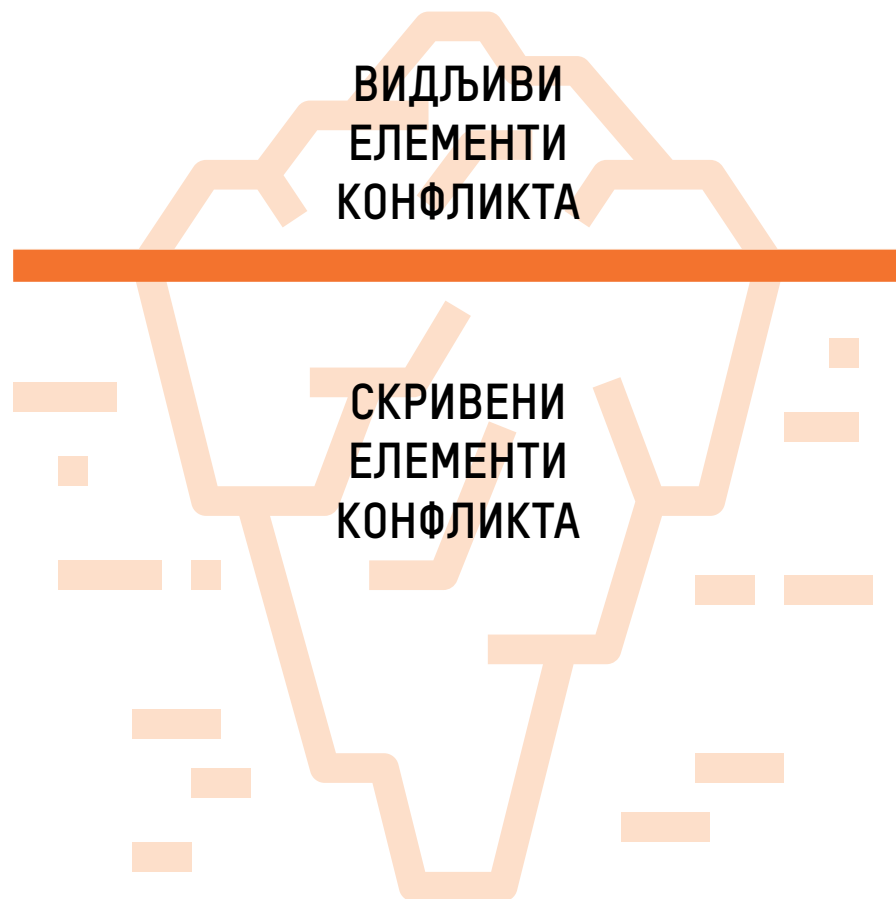
(Радни лист 2.5 Анализа конфликта)

Помоћу овог листа размишљања ученици би требало да примене своја знања како би анализирали конфликтну ситуацију. При томе би сваки ученик (појединачно, код куће) требало да проведе анализу конфликта (у којем је учествовао или био сведок) и укључи све елементе на којима је радио на овом и претходном часу. Иако се може чинити понављањем, јер су се оба часа односили на размишљање о личном конфликту, ми узимамо у обзир различите стилове учења и дајемо могућност оним ученицима којима треба више времена да размисле и посматрају како би завршили анализу.

Радни листи 2.4

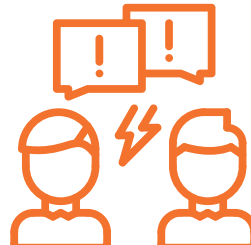
Санџа лега

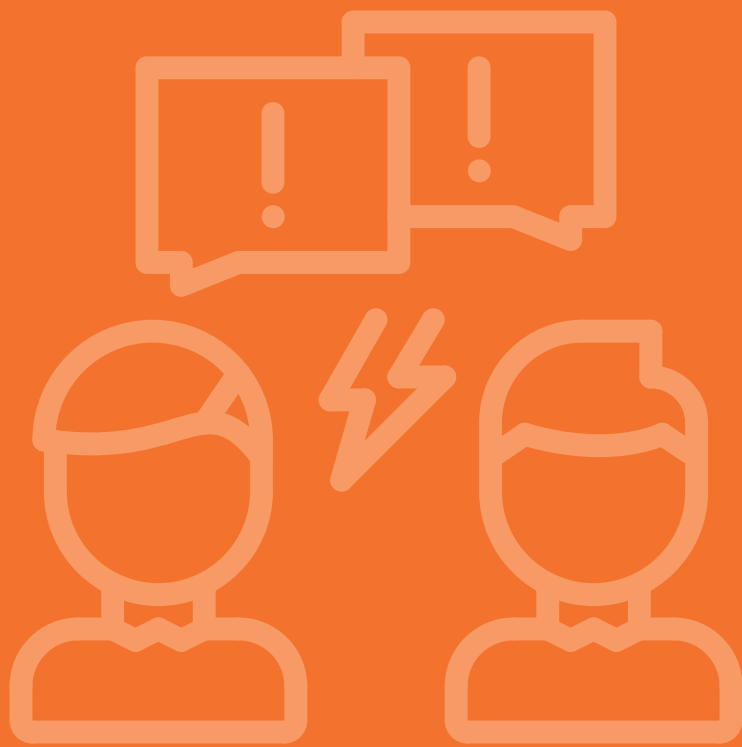
Радни листи 2.5

Анализа конфликта

АНАЛИЗА КОНФЛИКТА

Разлог за конфликт	
Вид конфликта према инволвираним странама	
Понашање инволвираних страна у конфликту	
Осећаји који су се појавили код инволвираних страна у конфликту	
Начин комуникације- да ли су биле примењиване технике ефикасне комуникације; уколико нису биле примењиване, онда како су стране комуницирале у конфликту?	
Од аспекта анализе конфликта путем концепта Санта Леда, да ли можете да претпоставите неке од елемената конфликта који су били сакривени?	

Садржај:

Конфликџи
и уџрављање
конфликџима

Трећи час

Циљеви наставног часа:

- да објашњава конструктивно решавање конфликта
- конфликте и спорове да решава на конструктиван начин

Пошребни материјали:

Радни лист 2.6. са описаним 5 личних стилова/приступа управљања и решавања конфликтне ситуације, Радни лист 2.7, табла, папир

Методи, технике и форми:

Игра улога, дискусија, упитник за самопроцену

Уводна активност

(5 мин.)

Наставник се враћа на вежбу **Једна оловка – два цртача** од претходног часа. Путем питања Да ли се неко у паровима наметао да нацрта своју идеју или се отказао од цртања своје идеје?, покушава да од ученика добије информацију да ли се неко наметао да нацрта, да ли се неко повукао и сл. Уколико су ови одговори добивени на претходном часу, онда наставник може да реферише у односу на одговоре и да на тај начин направи увод у пет личних стилова/приступа управљању конфликтном ситуацијом. Наставник само именује стилове и саопштава ученицима да ће бити подељени у 3 групе, где ће свака група добити листић са описом личних стилова/приступа управљања конфликтном ситуацијом (Радни лист 2.6 Лични стилови управљања / решавања конфликта). Могу се користити примери из Радног листа 2.3 Сценарија за конфликтне ситуације, иако се препоручује да ученици сами осмисле конфликтну ситуацију. На основу добијених описа, свака група треба да припреми игру улога у којој ће симулирати стилове које су добили. Време трајања једне игре улога не треба да буде дуже од 5 минута.

Главни гео часа

(30 мин.)

Припрема игре улога

Прва група добија стилове - **такмичење, прилагођавање и избегавање**. Сва три стила треба да буду симулирана у конфликтној ситуацији. Ова три стила су комбинована у једној игри улога, јер се лакше уклапају у једну ситуацију. Такође, због ограничења у трајању наставе, није могуће да се сваки стил прикаже у засебној игри улога.

Друга група добија стил **компромис**.

Трећа група добија стил **сарадња**.

Код стилова компромис и сарадња ученици се подстичу да користе технике активног слушања и ЈА говора које су радили претходног часа.

Презентирање игре улога

Свака група има 5 минута да изведе игру улога и око 2 минута да би објаснили који је стил представљен и да га опише сагласно информацијама на листићу.

Стилови/присуји управљања/решавања конфликта:

- 1) Такмичење** - овај стил подразумева да особа уплетена у конфликт по сваку цену настоји да наметне своје мишљење или решење проблема. Ови људи знају како треба бити утицајнији од других. Често знају како напасти оне који се не слажу са њима, па чак и да буду оштри и агресивни;
- 2) Прилагођавање** - овај стил подразумева да је особа укључена у конфликт пријатељска и настоји да удовољи свим другим учесницима у конфликту. Ови људи не придају довољно важности њиховим

потребама, што с временом може прерасти у незадовољство собом. Понекад њихов проблем није толико битан, па не инсистирају на сопственим предлозима за решавање конфликта;

3) Избегавање - овај стил подразумева да особа уплетена у конфликт по сваку цену жели да удовољи свима. Читава конфликтна ситуација јој је непријатна и он/она не желе да се баве конфликтом. Ови људи се претварају да проблем не постоји или да није озбиљан;

4) Компромис – када ситуација није толико битна, али проблем треба решити, онда покушавамо да «преговарамо» са странама укљученим у конфликт. Чинећи то, сви одустају од нечега и на крају дођу до компромисног решења у којем сви губе, али стижу до половине решења са којим су све стране делимично задовољне;

5) Сарадња – када се примењује стил сарадње, свака од страна је важна и свака активност доприноси проналажењу заједничког решења. Решење не мора бити савршено, али треба да буде довољно добро и прихватљиво за све. Обично процес проналажења решења траје дуже и захтева активну комуникацију свих укључених страна. Настоји се да се осмисли квалитетно решење које сваког чини срећним и осећа се победником, иако су се, можда, одрекли нечега. У процесу сарадње посебно је важно да се свако мишљење сваке стране у конфликту поштује и узима у обзир.

Завршни гео часа

(5 мин.)

Води се дискусија према доле наведеном питању у смеру идентификовања конструктивних начина управљања и решавања конфликта:

- Који од представљених стилова води конструктивном решавању конфликта? Зашто?

Закључак

Нагласак треба ставити на стилове сарадње и компромиса као конструктивне начине управљања и решавања конфликта, јер други стилови не воде конструктивном процесу у којем се вреднују све стране у конфликту, а ставови и мишљења узимају се у обзир и поштују. Поред тога, сарадња и компромис, такође, додају димензију ефикасне комуникације као основу конструктивног приступа решавању конфликта.

Активност за размишљање и евалуацију

Ученици попуњавају упитник за самопроцену и идентификују властити стил управљања конфликтом / решавања конфликта (Радни лист 2.7 Тест за препознавање личног стила управљања конфликтом / решавање конфликта) и треба да размотре колико је њихов стил конструктиван.

Радни листи 2.6

Лични стилови управљања/решавања конфликта

- 1) Такмичење** - овај стил подразумева да особа уpletена у конфликт по сваку цену настоји да наметне своје мишљење или решење проблема. Ови људи знају како бити утицајнији. Често знају како напасти оне који се не слажу са њима, па чак и да буду оштри и агресивни;
- 2) Прилагођавање** - овај стил подразумева да је особа укључена у конфликт пријатељска и настоји да удовољи свим другим учесницима у конфликту. Ови људи не придају довољно важности њиховим потребама, што с временом може прерасти у незадовољство собом. Понекад њихов проблем није толико битан, па не инсистирају на сопственим предлозима за решавање конфликта;
- 3) Избегавање** - овај стил подразумева да особа уpletена у конфликт по сваку цену жели да удовољи свима. Читава конфликтна ситуација јој је непријатна и он/она не жели да се бави конфликтом. Ови људи се претварају да проблем не постоји или да није озбиљан;
- 4) Компромис** - када ситуација није толико битна, али проблем треба решити, онда покушавамо да «преговарамо» са странама укљученим у конфликт. Чинећи то, сви одустају од нечега и на крају дођу до компромисног решења у којем сви губе, али стижу до половине решења са којим су све стране деломично задовољне;
- 5) Сарадња** - када се примјењује стил сарадње, свака од страна је важна и свака активност доприноси проналажењу заједничког решења. Решење не мора бити савршено, али треба бити довољно добро и прихватљиво за све. Обично процес проналажења решења траје дуже и захтева активну комуникацију свих укључених страна. Настоји се да се осмисли квалитетно решење које сваког чини срећним и осећа се победником иако су се можда одrekli нечега. У процесу сарадње посебно је важно да се свако мишљење сваке стране у конфликту поштује и узима у обзир.

Рагни лисѝ 2.7

Тест за идентификовање личног стила управљања/решавања конфликта

Решавањем овог теста моћи ћете открити свој сопствени стил управљања/решавања конфликтних ситуација. Размислите о резултату који сте добили и погледајте да ли заиста одговара стилу за који мислите да примењујете. Нема исправних или погрешних одговора на овом тесту, а резултат који бисте добили требало би да вас покрене да пажљивије размислите о томе како да конструктивно приступите управљању и решавању конфликтних ситуација.

Инструкције за решавање теста: пажљиво прочитајте изјаву и заокружите адекватни број на скали. На пример, уколико је одређена изјава веома карактеристична за вас онда заокружите број 6 или 5, а уколико није уопште карактеристична за вас заокружите број 1 или 2. Покушајте да што мање одабирате средње бројеве 3 и 4.

А. У ситуацији конфликта активно дискутирам и тражим начине како да задовољим потребе других, али и моје потребе.

Уопште није
карактеристично
за мене

← 1----2----3----4----5----6 →

Веома је
карактеристично за
мене

Б. У ситуацији конфликта много се трудим да осигурам како би моја истина превладала и не трудим се да задовољим друге.

Уопште није
карактеристично
за мене

← 1----2----3----4----5----6 →

Веома је
карактеристично за
мене

В. У ситуацији конфликта трудим се да будем разуман/на тиме што не тражим да се испуни оно што ја желим, али настојим да добијем барем нешто од тога што желим.

Уопште није
карактеристично
за мене

← 1----2----3----4----5----6 →

Веома је
карактеристично за
мене

Г. У ситуацији конфликта не инсистирам да буде по моме, али и не радим оно што други траже.

Уопште није карактеристично за мене

← 1----2----3----4----5----6 →

Веома је карактеристично за мене

Д. У ситуацији конфликта стављам по страни моје потребе и трудим се да не нарушим однос са особом/ма са којима сам у конфликту.

Уопште није карактеристично за мене

← 1----2----3----4----5----6 →

Веома је карактеристично за мене

Ђ. У ситуацији конфликта мање се укључујем у комуникацију са другим странама и држим се по страни..

Уопште није карактеристично за мене

← 1----2----3----4----5----6 →

Веома је карактеристично за мене

Е. У ситуацији конфликта радим оно што мислим да треба да урадим и надам се да ћу релације са другим странама у конфликту поправити касније.

Уопште није карактеристично за мене

← 1----2----3----4----5----6 →

Веома је карактеристично за мене

Ж. У ситуацији конфликта много се бринем за осећаје других.

Уопште није карактеристично за мене

← 1----2----3----4----5----6 →

Веома је карактеристично за мене

З. У ситуацији конфликта, посебно пазим на жеље других, али, ипак, инсистирам на томе да и други пазе на моје жеље.

Уопште није карактеристично за мене

← 1----2----3----4----5----6 →

Веома је карактеристично за мене

S. У ситуацији конфликта, „притишћем“ да се постигне некакав компромис како би се ситуација разрешила брже и да продужимо даље.

*Уопште није
карактеристично
за мене*

← 1----2----3----4----5----6 →

*Веома је
карактеристично за
мене*

Решење

До сваког слова, напишите број који сте заокружили код адекватног питања. Саберите оба броја и упишите резултат. Тамо где имате највећи резултат оба броја, тај је стил највероватније ваш лични стил управљања конфликтним ситуацијама.

Сарадња

A _____ + З _____ = _____

Компромис

B _____ + S _____ = _____

Прилагођавање

Д _____ + Ж _____ = _____

Избегавање

Г _____ + Ћ _____ = _____

Такмичење

Б _____ + Е _____ = _____

Садржај:

Сарадња и
повезаност
у грађанском
групишу

Циљеви наставног часа:

- објаснити мултикултурализам и интеркултурализам као појаве;
- објаснити елементе интеркултурног друштва

Резултати учења:

- разликује мултикултуру и интеркултуру;
- препознаје елементе интеркултурног друштва;
- обавља специфичне активности које доприносе развоју међукултурних вредности;

Методе, технике, форме:

Дискусија, бура идеја, грозд техника, Венов дијаграм, фронтални и рад у групи, техника Петоред.

Пошребни материјали:

- Слика 2.3 и 2.4 (мултикултурализам и интеркултурализам), табла, папир

Уводна акџивносџ

(10 мин.)

У циљу увођења циљева и очекиваних резултата и покретања уводне дискусије о припадности различитим заједницама / културама / групама, увођења концепата мултикултурализма и интеркултурализма, наставник најављује:

Прошле смо године радили на темама везаним за лични идентитет и прихватање и уважавање разлика. Подсетимо се:

- ➔ Шта ме је то разликовало од осталих у: школи, окружењу у коме живим, држави?

Након ових питања наставник може у реченици или две реченице сумирати да разлике (и сличности) постоје јер сви припадамо различитој групи / заједници / култури, а свака има своје специфичности и поставља питање:

- ➔ Можете ли именовати припаднике различитих култура у кварту у којем живите или на територији наше земље?

Након што ученици одговоре на питање, наставник може закључити да живимо у друштву у којем постоји неколико различитих група / заједница / култура и наставити са дијаграмима да објасни концепте мултикултурализма и интеркултурализма.

Наставник показује ученицима две слике (слике 2.3 и 2.4) које симболично представљају мултикултурализам и интеркултурализам. Дискусија почиње:

- 1) Шта видите на једној, а шта на другој слици?
- 2) Шта су кругови?
- 3) Како и да ли међусобно комуницирају на првој, а како и да ли комуницирају међусобно на другој слици?

Дискусија би требало да доведе до закључка да обе слике представљају различите заједнице, али док на првој слици не комуницирају / сарађују једна с другом, на другој имају међусобну интеракцију (сарадња, комуникација). Затим објашњава концепте мултикултурализма (симболички приказаног на слици 2.3) и интеркултурализма (симболички приказаног на слици 2.4).

Главни гео часа

(25 мин.)

У теоријском делу предавања наставник треба да се задржи и да објасни појмове (да разликује) мултикултурализам, мултикултурно друштво, интеркултурализам, интеркултурно друштво:

Мултикултурно друштво је друштво у коме живе неколико различитих културних и етничких група. Људи живе на истом простору, али појединци из једне културе најчешће комуницирају само између себе. На пример, у мултикултурном суседству, људи могу да иду и једу у ресторану који послужује храну типичну за неку етничку заједницу, али да уопште немају контакт са људима из те заједнице.

Интеркултурно друштво је друштво у којем постоји разумевање и поштовање између различитих заједница. Интеркултурна комуникација фокусира се на међусобној размени идеја и културних норма и на развоју међусобних веза. У интеркултурном друштву, нико не остаје непромењен зато што сви уче један од другог и расту заједно.

Активност

Мултикултурна и интеркултурна школа

Наставник дели ученике у две групе. Упознаје их са стварном ситуацијом у нашој земљи у којој имамо стање једнојезичних / вишејезичних школа у којима уче припадници различитих етничких заједница. Имајући то у виду, једна група треба да размисли о томе како би изгледала мултикултурна школа, а друга да размишља о томе како би изгледала интеркултурна школа. Следећа питања могу бити постављена као смернице у њиховом размишљању:

- 1) Како би изгледао један разред?
- 2) Каква би била сарадња између разреда?
- 3) Како би изгледао «мултикултурни час» и «интеркултурни час»?
- 4) Како би изгледале школске прославе и догађаји?

5) Шта раде наставници у мултикултурној или интеркултурној школи?

6) Можете ли навести примере школских активности које доприносе изградњи интеркултурних вредности?

Групе могу представити своје мисли цртањем (на папиру) или кроз концепте (речи).

Резултати мултикултурне школе требало би да гравитирају ка следећем: учење о другим културама без директне комуникације / интеракције; разред је етнички / језички хомоген; нема заједничких часова / активности између разреда; одвојено се припремају тачке / активности за догађаје и прославе; наставници само уче ученике о култури других, али не стварају стварне прилике да ученици из различитих етничких група / култура заједно упознају у настави или ван-наставним активностима и слично; наставници не сарађују једни са другима у планирању и подучавању.

Резултати интеркултурне школе требало би да буду усмерени на следеће: разреди састављени од ученика из различитих заједница; заједнички часови за подстицање дијалога међу ученицима како би се они боље упознали; заједничко планирање и реализација школских догађаја и прослава; наставници стварају реалне могућности за ученике да се заједно упознају и науче и друже (пружајући могућности за дијалог између ученика из различитих заједница / култура); наставници из различитих етничких / језичких група / култура сарађују једни са другима и представљају пример сарадње и међусобне комуникације.

Заједничко за обоје било би: свест о постојању других култура, међусобно признавање и поштовање разлика, недискриминација било које културне групе.

Током презентације од стране група, наставник на табли може нацртати Венов дијаграм и директно записати кључне појмове / концепте презентације ученика. Оно што се понавља, а односи се и на мултикултурализам, на крају ће бити записано на пресеку дијаграма као заједничко.

Завршни гео часа

(5мин.)

Активност

Дискусија за интеркултурализам

Наставник подстиче дискусију о интеркултурализму, наглашавајући интеркултурализам као концепт који иде «корак даље» од мултикултурализма. Могу се користити следећа питања за дискусију:

- 1) Можемо ли препознати елементе интеркултурализма у нашем окружењу - који?
- 2) Да ли знате за неке активности / догађаје у граду / држави које су допринеле или доприносе већој сарадњи и интеракцији између припадника различитих заједница / култура? Ако да, који су? Ако не, шта бисте онда учинили да допринесете стварању интеркултурног друштва? (Овде се наставник може позвати на претходну вежбу ако је група идентификовала активности на нивоу школе, како би подстакао ученике да размисле о томе шта се може учинити на нивоу заједнице)
- 3) У каквој би школи желели да учите? У каквом окружењу живите?

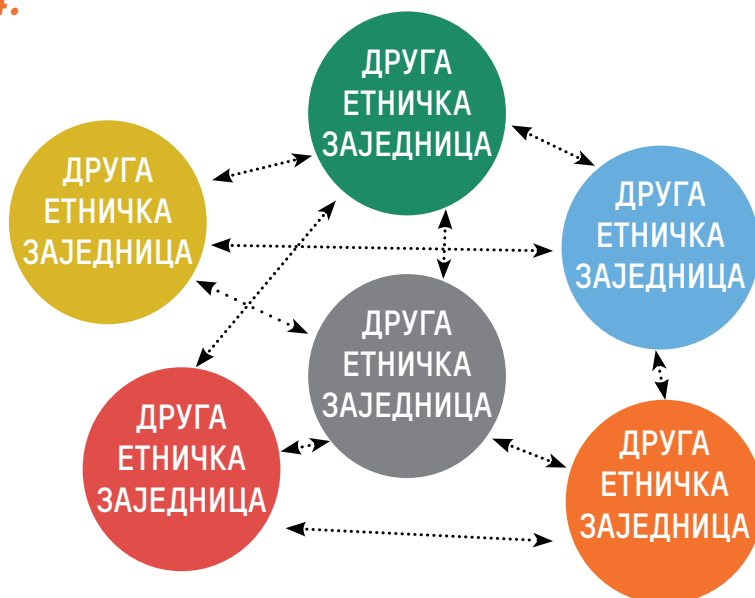
Закључак

- ➔ Живимо у друштву у којем постоје различите заједнице / групе / културе и требало би да тежимо изградњи интеркултурног друштва у којем постоји сарадња између различитих култура;
- ➔ Да бисмо изградили интеркултурно друштво, свако од нас мора развити интеркултурне компетенције које укључују: уважавање и поштовање разлика; свест о властитом личном и културном идентитету и прихватање да из различитих разлога постоје разлике између различитих група / заједница / култура; успостављање и одржавање комуникације и дијалога између различитих група / заједница / култура; прихватање оних који су другачији од нас и способност интеракције која је ослобођена негативних ставова (стереотипи, предрасуде, дискриминација).
- ➔ Интеркултурно друштво нам омогућава да учимо једни од других, да се допуњавамо и развијамо као појединци.

Слика 2.3.

Слика 2.4.

Тема

3

ГРАЂАНИН И ГРАЂАНСКО ДРУШТВО

Садржај:

Социјална
одговорност

Први час

Циљеви наставног часа:

- описати понашање грађана у друштву;
- разликовати одговорно од неодговорног понашања.

Резултати учења:

- критички анализирати и расправљати о различитим улогама и понашањима грађана;
- препознати социјалну одговорност у школи и заједници.

Пошребни материјали:

Радни лист 3.1, Радни лист 3.2, табла, папир

Методе, технике, форме:

Анализа случајева, рад у групама, групна дискусија, самопроцена

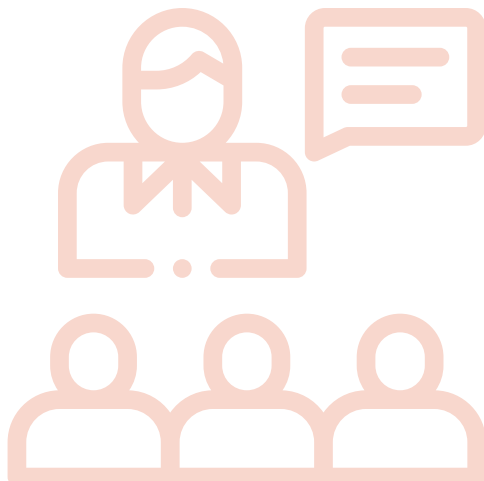

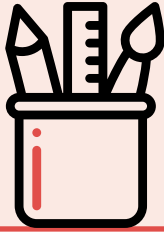
Уводни део часа

(10 мин.)

Наставник упознаје ученике темом разговарајући о следећим питањима:

- 1 Да ли су вам родитељи рекли да би требало да преузмете одговорност за нешто? Шта они мисле под тим? Шта значи “преузимање одговорности”?
- 2 Да ли сматрате себе одговорном особом? Објасните.
- 3 Како одговорно понашање утиче на ваш однос са пријатељима? Колико је то важно?
- 4 Како одговорно понашање утиче на ваш однос са родитељима / старатељима? Колико је то важно?
- 5 Јесте ли неке изазвали проблем због своје неодговорности? Шта се десило? Да ли бисте учинили другачије да можете?
- 6 Да ли вам је неко створио проблем са својом неодговорношћу? Шта се десило? Шта бисте желела да та особа научи од својих поступака?
- 7 Да ли сматрате да постоји веза између одговорности и поуздања? Бити одговоран и бити поштован?

Главни гео часа

(25 мин.)

У сваком друштву, прихватање моралне и етичке вредности указују на то које је људско понашање одговорно или прихватљиво. Када се утврди одговорно понашање, препознаје се и неодговорно понашање, понашање ван оквира моралних и етичких правила заједнице. Одговорно и неодговорно понашање препознаје се и у савременом грађанском друштву.

Активност: Одговорно понашање

Активност **Одговорно понашање**

Ученици су подељени у 2-4 групе (зависно од броја ученика у разреду), а наставник дели радне листове 3.1. и 3.2. за "Одговорно понашање". Ученици би требало да прочитају ситуацију коју су добили и да разговарају о њој у групи.

Затим, током наставе почиње дискусија о ситуацијама.

Смернице за наставнике за ситуацију 1: Појавом Интернета појавиле су се нове врсте дилема о одговорном понашању које су посебно карактеристичне за младе. Идеја ситуације је да ученици не занемарују свој морални компас. Ако осећају да нешто није у реду, вероватно стварно нису у праву. Морамо да слушамо свој «компас». Поред тога, ситуација се може користити као пример како неке активности и радње које се сматрају личним могу утицати на средину. Чија је одговорност у том случају?

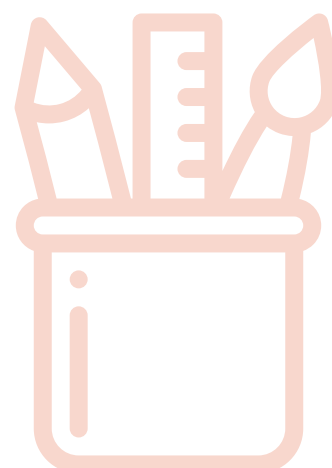
Почиње расправа следећим питањима (листа питања се може допунити):

- Која вам се идеја за решавање проблема о којима Сара размишља чини најлогичнијом? Можете ли смислити бољи начин за решавање проблема?
- Шта бисте радили у овој ситуацији? Ако мислите да то зависи од садржаја слике, где ћете повући црту? Можете ли објаснити зашто?
- Мислите ли да би сви требало да буду у стању да кажу оно што желе, ако је то између поверљивих људи? Зашто? Зашто не?
- Да ли сте били у сличној ситуацији? Шта се десило? Шта мислите о начину решавања ситуације?
- Да ли је таква ситуација проблем школе ако је нико осим чланова затворене групе не види?
- Имамо ли моралну одговорност када користимо Интернет? Како бисте дефинисали ту одговорност?
- Шта је “морални компас”? Мислите ли да имате морални компас? Да ли га сви имају? Како можете знати да ли неко делује у складу са својим моралним компасом?

Смернице за наставнике за ситуацију 2: Можете почети дискусију са напоменом да смо се сви нашли у оваквој или у сличној ситуацији некада у животу. Сами смо оправдали одлуку коју смо донели, да ли ћемо бити херој или лажљивац. Тако и Кан изгледа као добар дечак, баш као што смо и ми. Да ли смо због тога склони да га оправдамо или смо љути због његовог избора?

За вођење дискусије можете користити следећа питања:

- ➔ Ставите се на место Кана? Шта бисте радили?
- ➔ Да ли бисте се одлучили другачије да знате да новац припада банци, а не некој особи?
- ➔ Да ли бисте одлучили другачије да су други људи пролазили?
- ➔ Да ли бисте се одлучили другачије да сте били с пријатељима? Шта бисте радили?
- ➔ Да ли сте урадили нешто за што знате да није у реду јер вас нико није гледао? Како сте се осећали када сте то урадили? Да ли бисте то поново урадили? Зашто? Зашто не?
- ➔ Шта бисте добили ако бисте применили речи Кановог деде за варање? Да ли се слажете да сте, кад год варате, ближи до тога да вас сматрају „варалицом“?
- ➔ Размислите о некој одлуци коју сте недавно донели, која се може одразити на већи број људи. Сада замислите да свако у свету уради исту ствар. Какав ће тај свет бити? Да ли бисте желели да живите у њему?

Завршни део часа

(5 мин.)

Насџавник ѿиџа: Како се осећамо када смо добро урадили оно за шта смо одговорни?

Када смо добро завршили оно за шта смо одговорни, осећамо се задовољно и имамо велико самопоштовање. Свако од нас има одговорности према себи, пријатељима, породици, кућним љубимцима, школи, непосредној и широј заједници, свету и другима. Понекад смо раздвојени између одлуке да ли ћемо нешто учинити јер нас пријатељи могу осудити, проузроковаћемо неком другом нелагоду, и тако даље. Међутим, такође се морамо водити својим сопственим осећајем шта је исправно и шта ће нас на дуге стазе учинити задовољним и поносним.

Ако се понашамо одговорно, онда ће нам други веровати и моћи ће се ослонити на нас, а ми ћемо имати позитивну слику о себи и високо самопоштовање. Имаћемо угодан осећај да ово што радимо је за опште добро свих и да ће донети позитивне промене за друге.

Радни лист 3.1

Одговорно понашање према пријатељима

Ситуација 1:

Бити или не бити?

Сара је била позвана да се придружи групи деце из њене школе на Фејсбуку. Због тога што је уобичајено била срамежљива и од неодавно је почела да се дружи са тим друштвом, она се осећала много добро што су је „примили“ у групу. Било је јако забавно, размењивали су анегдоте, договарали су се за изласке. Све до једног дана...

Сара је отворила Фејсбук и видела је да је неко објавио слику девојчице из њеног разреда са главом монтираном на телу животиње. Остали чланови групе почели су коментарисати и задиркивати девојчицу на слици. Сара, иако није добро познавала девојчицу на слици, била је сигурна да ће она бити повређена уколико види слику.

Сара је знала да је ово затворена група и само су чланови могли да виде шта се догађа, али питала се да ли жели да припада групи која ради такве ствари. Шта ово говори о њој? Ако неко ово види, може се помислити да је то став свих чланова групе. Размишљала је и о томе да ли неко изван групе може видети слику. Шта ако се «проширило» Интернетом и она није ништа урадила како би се то зауставило?

Уколико би нешто рекла члановима групе, они би јој одговорили да „олабави“ и сматрали би да је чудна. Ипак, није могла да се помири са ситуацијом. Да ли да каже нешто родитељима, и да ризикује да јој искључе интернет приступ. Да ли да каже разредној наставници, коју је веома поштовала, и да ризикује да покрену тему на нивоу целе школе и да казне све ученике? Да ли да каже члановима групе, и да ризикује да је „откаче“ из друштва. Да ли да напусти групу?

Она се осећала заглављена између одлука. Она није урадила ништа лоше. Само се прикључила ФБ групи. Зашто јој је ово представљало толики проблем? Како да поступи?

Радни лист 3.2

Одговоран однос према заједници

Ситуација 2:

Да ли је погрешно ако нико није видео?

Кан се поздравио са пријатељима и кренуо кући. Био је одлично расположен, распуст само што је почео и моћи ће по цео дан да буде са пријатељима. Пустио је музику на телефону, ставио је слушалице и насмејао се. Док је пролазио поред дућана, на његовом путу ка кући, приметио је нешто на банкомату. Приближио се и видео новац.

Кан је погледао око себе. Није било никога. Није било нити једног аута, нико није пролазио. Неко је вероватно користио банкомат и заборавио да узме новац. Ко и да је био, сада га нема. Отишао је до банкомата и извадио је новац. Хиљаду денара.

Поново је погледао око себе. Није било никога. Могао је да врати новац у банци сутрадан. Али, да ли? Било је то само хиљаду денара! Ономе који их је заборавио вероватно нису много значили, а Кану ће много значити. Може купити неки дар за рођендан или почастити себе са нечим у пицерији.

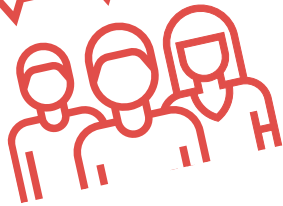
Да ли је погрешно ако урадиш такво нешто само једном? Кан је размишљао о овоме. То не значи да је лопов. Неко се занео и заборавио новац. Кан је уверио себе да је у реду узимати новац. Урадио је то само једном. И нико не мора знати. Ставио је новац у џеп и отишао.

Како је следећа песма почела да свира, Кан се сетио нечега што је чуо од свог деде: „Кад год лажете, ближи сте да вас сматрају лажовом“. Али то није била иста ствар. Или? Кан је појачао музику и продужио кући.

Садржај:

Социјална
одговорност

Друџи час

Циљеви наставног часа:

- да разуме потребу за социјалну одговорност.

Резултати учења:

- препознати шта је друштвена одговорност у школи и заједници;
- укључити се у ситуације у којима је потребна друштвена одговорност;
- учествовати и иницирати активности за побољшање живота школе и заједнице.

Пошребни материјали:

Радни лист 3.3., папир, пенкало, стикери

Методе, технике, форме:

Бура идеја, рад у групама, групна дискусија, самопроцена

Уводни део часа

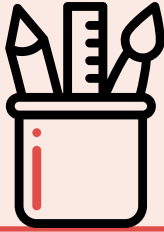
(5 мин.)

Наставник најављује садржај предавања.

Буром идеја или писањем на малом парчету папира или **налепницу**, сваки ученик довршава реченицу која почиње на следећи начин: «Друштвена одговорност је када ...»

Затим се стављају у кутију, а наставник их вади један по један и чита их, а затим их залепи траком за флипчарт или на хамер на ком у средини пише социјална одговорност.

Наставник треба да сумира да бити социјално одговоран значи преузети одговорност за сопствене поступке и осигурати да наше акције не утичу негативно на друге. Социјална одговорност може бити једноставна брига о стварима код куће (на пример, уштеда воде), у школи (чување намештаја у учионици); а може се радити и о предузимању конкретних акција за побољшање одређених ситуација помагањем заједници, волонтирањем, подизањем свести о одређеним проблемима заједнице и тако даље. Бити социјално одговоран такође значи и да осуђујете негативна понашања која видимо код других (нпр. насилно понашање, варање итд.).

Главни део часа

(25 мин.)

Активност **Видови** **одговорности**

Ученици су подељени у 4 групе и свака група добија по један радни лист 3.3. на којем је написан један од следећих односа: према пријатељима, породици, школи и заједници, тј. по један део радног листа за ученике „Видови одговорности“.

Свака група треба да напише две одговорности које ученици имају у односу на релацију коју су добили. Примери сваке врсте одговорности дати су у даљем тексту.

Затим треба да замене листове додјући их групи која се налази са њихове леве стране и да допишу нове одговорности, уколико сматрају да има потребе. Листови се даље размењују и допуњавају на истом принципу све док се не врате у групу која их је започела. Листови се затим истичу и наставник/ца чита записане одговорности.

Примери одговорности:

Одговорности према пријатељима

Примери:

Помагати током решавања математичког задатка уколико има потребе
Добро се понашати са саученицима

Одговорности према породици

Примери:

Доприносити одржавању хигијене у дому
Добар и коректан однос са родитељима

Одговорности према школи

Примери:

Бити редован и тачан на часу
Разумна потрошња електричне енергије и воде

Одговорности према заједници

Примери:

Одржавање чисте средине
Учешће у сакупљању средстава за хуманитарне циљеве

Дискусија

- Које од записаних одговорности су део социјалне одговорности?
- Размислите о новим одговорностима, унутар истих односа, који су повезани са социјалном одговорношћу?
- Укажите на позитивне примере социјалне одговорности.
- Које активности бисте предложили за побољшање живота школе и заједнице?

Наставник наглашава да неке од горе набројаних активности можемо извести сами и постићи задовољавајуће резултате, али у највећем делу, сви се морају придржавати до оних који се односе на школу и заједницу. На пример, ако се само двоје деце у школи брине о одржавању чисте животне средине (тј. Одлагање отпада), школа неће бити чиста; ако само једно дете организује хуманитарне активности и нико други не учествује - активности неће бити успешне и неће постићи циљ.

Стога се људи окупљају по групама, које заједно раде на подстицању и практиковању социјално одговорних активности. Грађани, институције и организације имају обавезу да делују у корист друштва у целини. Ова одговорност може бити пасивна, избегавајући да се баве активностима штетним за друштво, или активним, бавити се активностима које директно унапређују друштвене циљеве. Ученици, такође, имају одговорности у породици, школи и заједници. Могу бити активни и ангажовани, не само у своју корист, већ и за побољшање школске климе и за добробит свих ученика.

Завршни део часа

(10 мин.)

Закључак

Сваки појединац има одговорност да делује на начин који је користан друштву, а не само појединцу. Ако радња или одлука наносе штету друштву или животної средини, онда се та акција (то по-нашање) сматра социјално неодговорном. Ако је акција корисна друштву или животної средини, онда кажемо да је то социјална одговорност.

Социјална одговорност треба бити укључена у свакодневне активности / одлуке, посебно оне које ће утицати на друге и / или друштво у целини.

Конкретно, предузећа или велике индустријске компаније морају да имају систем друштвене одговорности. Они треба да занемаре личну корист и материјалне добити за одржавање социјалне одговорности чиме ће обезбедити благостање друштва. Они донирају део зараде у добротворне сврхе, финансирају заштиту животне средине, спонзоришу омладинске активности, спортске клубове и друго. На овај начин постоји равнотежа између економског раста и благостања друштва и животне средине.

Наставник даје упитник у наставку као радни лист или написан на табли како би ученици могли одговарати у својим свескама, сваки за себе.

Дали си одговорна личност?

(Одговорите на следећа питања и одлучите за себе)

Лична одговорност:

Да	Не	
☐	☐	Радим оно што треба да се уради.
☐	☐	Други могу рачунати на мене.
☐	☐	Никада не тражим изговоре или кривим друге за своје понашање.
☐	☐	Увек испуњавам оно што сам обећао.

Социјална одговорност:

Да	Не	
☐	☐	Трудим се да будем од користи другима.
☐	☐	Волонтирам у својој школи и заједници.
☐	☐	Учествујем у активностима које помажу заједници.
☐	☐	Учиним све што могу да сачувам околину.

Мислим да сам/нисам одговорна особа зато што:

.....

Copyright Elkind+Sweet Communications / Live Wire Media.

Translated with permission. Copied from <https://www.GoodCharacter.com>.

Ако желе, ученици могу поделити своје закључке. Наставник најављује да ће наредних неколико сати радити на активностима које ће ојачати њихову друштвену одговорност као грађана. Стога, чак и ако су били оцењени као недовољно одговорним, они ће то моћи да превазиђу специфичним акцијама за побољшање окружења.

Рагни лисѝ 3.3 Видови одговорности

Одговорности према пријатељима

Примери:

Одговорности према породици

Примери:

Одговорности према школи

Примери:

Одговорности према заједници

Примери:

Садржај:

Грађанске
орѓанизације
и групе за
заслужање

Циљеви наставног часа:

- идентификовати врсте грађанског организовања и удруживања;
- објаснити улогу грађанских организација у друштву;

Резултати учења:

- препознаје посебне ситуације у којима грађани могу да утичу на побољшање живота у заједници путем удруживања и организације;
- испитује примере грађанских иницијатива;
- прихвата акције грађана кроз грађанске иницијативе (формалне и неформалне).

Пошребни материјали:

Табла, креда

Методе, технике, форме:

Дискусија, предавање, бура идеја, групна дискусија

Уводни део часа

(10 мин.)

На табли, великим словима, запишите следеће изразе: грађанске организације, дом за старије особе, прихватилиште за животиње, Сос дечје село. Подстакните размену идеја питањем: Шта све ове организације / институције имају заједничко? Запишите одговоре на табли (охрабрите их да пронађу одговоре који брину о онима којима је потребна, саосећање, помоћ, немоћ одређене групе људи ...). При томе охрабрујте ученике да се присете других организација или институција чији се рад заснива на једној од горе наведених карактеристика. Затим реците ученицима да изаберу организацију која ће им бити занимљива у погледу проблема којима се бави.

Поставите ученицима следећа питања:

- Шта знате о раду организације?
- Које је усмерен њихов рад?
- Да ли сте икада имали искуства са организацијом?

Пажљиво пратите да ли ученици спомињу заступање за одређени проблем или групу људи и да ли ће навести да они такође раде као волонтери у организацији или установи. Питајте их да ли знају:

- Шта је заступање? Да ли сте се до сада сусрели са овим термином?
- Ко су волонтери или да ли је неко од њих до сада волонтирао?

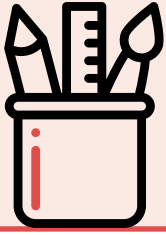
Ако до сада нису били део активности заступања, нити су имали могућност да волонтирају, поставите неколико питања: ако је одговор да – ученици устају, ако је одговор не – остају да седе.

➔ Да ли сте некад помогли

- ➔ старијој особи која носи тешке торбе?
- ➔ особи са оштећеним видом да пређе улицу?
- ➔ неком саученику у учењу за неки предмет?
- ➔ школи у реализацији активности која помаже другима?

Питајте их како су се осећали док су помагали другима?

Објасните им да ако ураде нешто за некога како би помогли, као индивидуална помоћ некој особи, то се заснива на веома значајној људској карактеристици – хуманост (људскост), а када је она основа за акцију којом се поможе другима, прави се добро у заједници и при том се не очекује ништо заузврат и не стиче се никаква материјална корист, то значи да се волонтира. Свакако можете да их потакнете да поделе своје идеје о дефиницији за волонтерство.

Главни део часа

(25 мин.)

Један од најефикаснијих начина укључивања у друштвени живот је остваривање права на слободу удруживања. Остваривање овог права омогућава груписање и заједничко деловање људи у циљу буђења интереса и јавне расправе, али и решавање питања која су им од интереса. Оно што је за једног појединца тешко изводљиво, може се лакше реализовати заједно са неколико појединаца који имају исту идеју. Најосновнија подела начина на који се грађани окупљају како би остварили свој заједнички интерес је:

- Политичко удруживање (формирање и чланство у **политичким странкама**):
- Удруживање у **грађанским организацијама**; и
- Придруживање **неформалним групама** (на пример: групи суседа који уређују свој улаз у зграду).

Према Универзалној декларацији о људским правима УН-а и Европској конвенцији о људским правима, свако има право на мирно окупљање и удруживање. Слободно удруживање подразумева могућност слободног формирања, чланства, придруживања и изласка из удружења или другог облика организације. Појединци се удружују с грађанским организацијама ради постизања различитих циљева, који могу бити циљеви од ширег јавног интереса (нпр. еколошка асоцијација), али и циљеви од интереса за мању групу људи (нпр. шаховски клуб, удружење рибара, дебатн клуб, студентски клуб биолога итд.).

Устав наше државе, путем члана 20, регулише право на слободно удруживање, према којем: *“Грађани могу слободно оснивати удружења грађана и политичких странака, приступати њима и одлазити из њих.”* Детаљна регулација овог права регулисана је Законом за удружења и фондације, а како би се формирало формално удружења грађана, то јест грађанска организација, потребно је 5 оснивача - појединаца.

Грађанске организације су важан део заједнице у којој дјелују. Они су уско повезани са њом и могу идентификовати и понудити одговарајућа решења за локалне потребе (на пример јавна хигијена, обезбеђивање бициклистичких стаза, брига о улицама). Али, поред обављања активности од значаја за локалну заједницу, грађанске организације такође играју важну улогу у укључивању појединаца, компанија, институција и других заинтересованих страна у спровођење ових активности.

Свака организација, као и јавни и пословни сектор, дјелује у друштвеном контексту који нас окружује. Будући да у друштву постоје различите интересне групе, од изузетног је значаја да грађанске организације сарађују са државним институцијама и доносиоцима одлука како би успоставили директну комуникацију између грађана и државне власти.

Заступање није циљ сам по себе, већ би требало да буде саставни део свакодневног рада грађанских организација ка постизању циљева који би требало би да буду усмерени достизању одређених права њихових чланова или циљних група. На пример, организације за заштиту животне средине залажу се за циљеве који покривају интересе велике већине различитих заједница. Групе заговарања су групе или организације које покушавају да утичу на власти и користе различите облике заговарања да утичу на јавно мњење или политику. Узмите пример еколошке групе која се зове "Гринпис", која користи лобирање за добијање политичке подршке за своје кампање. Они покрећу питања заштите животне средине како би пренели проблеме и решења у креирању јавних политика, као што су подстицање коришћења обновљивих извора енергије и рециклирања.

Други начин да грађани учествују у остваривању својих заједничких интереса или интереса шире јавности је волонтирање.

Волонтирање је добровољно улагање личног слободног времена, рада, знања и вештина којима се реализују активности или услуге у корист друге особе или јавног добра, без материјалне користи или личне користи. Ове активности грађана у нашој земљи регулисане су Законом о волонтирању. Може се волонтирати у органима државне власти (министарствима, агенцијама), јединицама локалне самоуправе и граду Скопљу, јавним институцијама (болнице, музеји, школе, факултети, вртићи), грађанским организацијама и фондацијама.

Волонтери су људи који су мотивисани различитим врстама мотивације. Уживају радећи заједно верујући у мисију коју испуњавају. Како волонтирају, имају прилику научити нешто ново и упознати нове људе, сарађивати и допринети да заједница постане боље место за живот, истовремено креативно искориштавајући своје слободно време, разбијајући монотонију свакодневног живота и развијајући властите личне способности.

Из економске перспективе, утицај волонтирања на младе игра огромну улогу. Ангажманом младих у волонтирању развијају се личне вештине и особине: самопоштовање, организационе вештине, повећава се знање о различитим областима, смањује се стрес и побољшава здравље - што доводи до њиховог већег личног развоја који је неопходан за запошљавање..

Завршни гео часа

(5 мин.)

Ученици треба да разумеју активну улогу грађана у друштву, способност да делују на различите начине и кроз различите облике да би побољшали живот у заједници (од непосредног окружења, локалне заједнице до шире заједнице).

Активност за евалуацију:

Активан грађанин

Наставник на табли записује – ‘активан грађанин’ а ученици треба да изговоре појмове који их асоцирају на записани појам. Асоцирани одговори могу се односити на понашање/вредности/карактеристике (иницијативан, одговоран, упоран/истрајан, волонтира, ангажује се, удружује се, и сл.) а наставник може их класификовати у категорије уколико процени да постоји та могућност.

Садржај:

Школска
заједница –
иницијативе
за побољшање
живоша у школи
и заједници

Први час

Циљеви наставног часа:

- ➔ Анализирати предности активности Грађанских организација и група за заступање.

Резултати учења:

- ➔ предлаже различите врсте иницијатива за побољшање живота школе и заједнице

Пошребни материјали:

Радни лист 3.4, папир, пенкало

Методе, технике, форме:

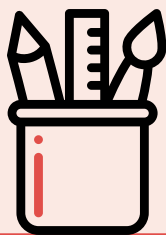
Рад у групама, дискусија, анализа реалних проблема

Уводни део часа

(5 мин.)

Ученике подсећамо на активну улогу грађана у друштву, способност да делују на различите начине и кроз различите форме у циљу побољшања живота у заједници. На основу тога наставник им даје активност како би их упознао са потребама школе и локалне заједнице за одређеном акцијом или волонтерским пројектом. На овај начин ученици крећу сами од себе, од њиховог доживљаја свакодневног живота у школи и локалној заједници и кроз заједнички разговор о проблемима које уче, дају свој допринос за решавање тих проблема. Њихов осећај да су лидери промена може бити покретачка снага за акцију и охрабривање за њихово пуно учешће.

Главни део часа

(30 мин.)

Активност Планирање ученичке иницијативе

Ученике поделите у групе од по 5 ученика и водите их кроз следеће кораке:

- ➔ **Корак 1** – Свака група добија радни лист број 3.4 и задатак да разговарају о томе које су проблеме учили у школи и око ње и шта би хтели да промене. Одговори треба да буду написани у празним круговима око круга Школе.
- ➔ **Корак 2** – Ученици мапирају локалну заједницу (паркови, спортски објекти, тржни центри, организације и друго) близу школе и размишљају како би они могли да помогну да се реши неки проблем, са киме би могли да сарађују.
- ➔ **Корак 3** – На табли залепите папир у формату А4 на коме ће бити записано име школе, а око њега залепите друге празне листове папира на којима се записују одговори свих група у односу на проблеме, а на другим листовима имена установа у близини школе.

Дискусија

Дискутује се о проблемима и иницијативама које су наведене у вежби горе. Наставник делује као посредник у структурирању на који ће начин представити иницијативе и, наравно, подстиче коментаре других група на одређену иницијативу.

Завршни гео часа

(5 мин.)

Ученици треба да схвате потребу за активним укључивањем у друштвени живот. Наставник је дужан да својим ученицима укаже на могућности које су им доступне да предузму акције, почевши од школског нивоа или у локалној заједници, па чак и у интересу шире јавности.

Радни лист 3.4 (први део)

Размислите о својој школи и локалној заједници у близини школе. Прво, размислите које проблеме / потребе имате у школи (простор у школи и око ње, односи између ученика и између њих и наставника, вршњачко насиље итд.).

Затим, следите кораке за одабир проблема / потребе и презентујте план деловања за његово решавање.

Корак 1 – **Препознавање проблема / потреба / изазова** (идентификоване потребе / проблеме запишите у празним круговима)

Корак 2 - **Мапирање локалне заједнице** (паркови, спортски објекти, тржни центри, организације, институције, компаније и друго) близу школе и како би они могли да помогну да се реши неки од проблема, са киме би могли да сарађују.

→ које установе и организације постоје у близини школе?

→ које од њих могу бити ваши потенцијални сарадници за решавање одређеног проблема?

Корак 3 - **Повезивање потреба са приликама** у локалној заједници. Који од идентификованих проблема може бити решен, имајући у виду могућности у локалној заједници (институције, ресурси, људски ресурси итд.)?

Садржај:

Школска
заједница –
иницијативе
за побољшање
живоша у школи
и заједници

Друџи час

Циљеви насџавноџ часа:

- ➔ анализирати предности активности грађанских организација и група за заступање.

Резулџајџи учења:

- ➔ предлаже различите врсте иницијатива за побољшање живота школе и заједнице.

Пошребни машеријали:

Радни лист 3.4 - 2 део, папир, пенкало

Мешодге, шехнике, форме:

Дискусија на нивоу разреда, анализа реалних проблема, спровођење ученичке иницијативе

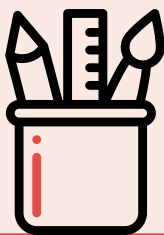

Уводни део часа

(5 мин.)

Након што су на предходном часу групе идентификовале проблеме/потребе/изазове, мапирали су локалну заједницу и уочили ко би могао бити њихов потенцијални сарадник и који од идентификованих проблема могу да се реше, на овом часу, они би требало да одаберу један проблем/потребу/изазов и да се усмере ка решавању проблема.

Наставник их поново уводи у активност, описујући могуће облике и начине организовања и деловања у заједници (волонтирање, рад са различитим грађанским организацијама, невладиним и владиним организацијама), посебно фокусирајући се на могућности које ученици имају придруживањем ученичкој заједници .

Главни гео часа

(25 мин.)

На основу корака предузетих на предходном часу, ученици на нивоу целог разреда требало би да продуже са реализацијом следећих корака:

➔ **Корак 4 – Одабир једног проблема за који би ученици преузели иницијативу** – Затражите од ученика да размисле које теме желе да укључе у волонтерски пројекат. Одлучите шта је најважније за све ученике у разговору са њима. Ако постоје различите склоности, ученици би их требало да разреше на демократски начин, јавним или тајним гласањем и расправом заснованом на аргументима.

➔ **Корак 5 – Одредите како покренути иницијативу**

Ученици треба да одговоре на следећа питања:

- ➔ Коју промену желите да постигнете својом иницијативом?
- ➔ Које ћете користи имати од примене иницијативе?
- ➔ У којем временском оквиру планирате да реализујете своју иницијативу?
- ➔ Ко би могао помоћи? Како?
- ➔ Који су могући проблеми на које бисте могли наићи? Како планирате да их превазиђете?

➔ **Корак 6 – Презентација и заступање идеје** – Ученици се слажу да директору представе своје идеје и договоре састанак са градоначелником како би добили потребну подршку за реализацију идеје.

➔ **Корак 7 – Преузимање акције** – Ученици праве план који могу предузети како би сами решили проблем и договарају се када и како спровести акцију.

Завршни гео часа

(10 мин.)

На крају активности, покушајте да упоредите перспективе ученика и одговорите на следећа питања:

- Како је текла активност? Шта је било једноставно, а шта изазов?
- Да ли је било неочекиваних изненађења, било позитивних или негативних, током активности? Ако је тако, колико сте се добро снашли с њима?
- Каква очекивања имате у вези са својом акцијом?

Након реализације акције:

- Шта се променило твојим поступком?
- Колико мислите да сте били успешни у свом циљу?
- Да ли бисте нешто у будућности променили?
- Шта можете да урадите даље?

Радни лист 3.4 (групи гео)

Наставља се са активношћу са прошлог часа. Исте групе ученика одабиру један проблем/потребу/изазов за који покрећу иницијативу.

Корак 4 – **Одабир једног проблема** за чије би решење ученици желели да покрену иницијативу.

Корак 5 – **Одређивање начина покретања иницијативе** за решење проблема. У оквиру групе, одговорите на следећа питања:

➔ Коју промену желите да постигнете својом акцијом / иницијативом? Које ћете користи имати од примене иницијативе?

➔ У којем временском оквиру планирате да реализуете своју акцију / иницијативу?

➔ Ко треба да буде укључен у спровођење иницијативе и како?

→ Који су могући проблеми на које бисте могли наићи? Како планирате да их превазиђете?

Корак 6 – **Представљање идеје** школском (и / или општинском) руководству са циљем - **заступање идеје** и пружање потребне подршке за спровођење.

→ Како планирате да представите идеју другим заинтересованим странама? Како ћете их наговорити да вам се придруже / подрже?

Тема

4

КУЛТУРА, КУЛТУРНИ ИДЕНТИТЕТ, РЕЛИГИЈА И ДРУШТВЕНИ МЕДИЈУМИ

Садржај:

Култура и
културни
идентитет

Први час

Циљеви наставног часа:

- Да разуме утицај, функције и културу у својој заједници.
- Да објашњава елементе који чине културни идентитет.

Резултати учења:

- Истражује и представља различите културе из свог окружења.
- Дефинише термин културни идентитет конкретним примером..

Пошребни материјали:

Радни лист 4.1, папир, пенкала, табла

Методе, технике, форме:

Групна дискусија, рад у групама (истраживање)

Уводна акџивносџ

(5-10 мин.)

Помоћу технике "грожђа", покреће се дискусија о томе шта ученици подразумевају под појмом културе и културног идентитета. При том се ученици подстичу да на концепте гледају у најширем смислу - као на начин живота. Расправља се о следећим питањима:

- 1 Сећате ли се шта значи појам идентитет?
- 2 Шта, према вашем мишљењу, означава културни идентитет човека?
- 3 Који фактори утичу на развој културе?
- 4 Можете ли навести неке специфичне карактеристике одређене културе у вашој заједници?

Главни гео часа

(20-30 мин.)

На основу дискусије наставник даје објашњење појмова култура и културни идентитет (значење, утицај, функције и карактеристике културе и објашњава елементе који чине културни идентитет).

Култура је уобичајена карактеристика групе људи, укључујући: место рођења, религију, језик, националну кухињу, понашање, уметност, књижевност, музику и још много тога. Неке су културе веома раширене и постоје многи људи који се поистовјећују са одређеним вредностима, веровањима и пореклом. Остале културе су мање. Али вредност културе не може бити одређена њеном величином. Да ли је одређена култура веома раширена или је карактеристична само за одређени мањи регион, била млада или постојећа вековима, да ли се временом мењала или остала иста, свака култура је драгоцене и може нас подучити о себи, за друге и за нашу заједницу.

Темељна културна уверења и праксе које су најчешће повезане са било којом групом непрестано се мењају и развијају током времена. Међутим, разлике се могу подвући између материјалних, друштвених и субјективних аспеката културе, односно између **материјалних ресурса** које чланови културне групе обично користе (нпр. алати, храна, одећа итд.), **друштвених карактеристика групе** (на пример језик, комуникација, фолклор, религија итд.), као и **субјективна уверења, вредности и праксе чланова групе**.

Култура се састоји од сва три аспекта. Међутим, припадник одређене културе не мора се идентификовати са свим њеним карактеристикама, већ може прихватити одређене аспекте културе. На тај начин свако може формирати свој културни идентитет који је повезан са припадношћу ка више друштвених група. Такве друштвене групе су: националне групе, етничке групе, верске групе, језичке групе, професионалне групе, генерацијске групе, породичне групе, итд. Сваки појединац припада ка више група и зато има више културних веза и идентитета (нпр. национална, религијска, језичка, генерацијска, породична, итд.).

Културни идентитет произилази из заједничког порекла који постоји због језика, религије, обичаја, етничке припадности.

Активност

Ученици су подељени у четири групе, са задатком да развијају пројекат на тему: Културе у мојој заједници. При подели група и делегирању задатака, наставник се руководи принципима заједничког и колаборативног рада групе. То значи да у свакој групи постоје ученици са високим, просечним и нижим постигнућима и сваки члан групе добија одређени задатак.

- ➔ **Прва група** истражује и представља културне навике (верске, прехрана, облачење, добродошлице ...) три етничке заједнице у општини / држави, по избору ученика;
- ➔ **Друга група** истражује и представља заједништво у моралним нормама (етичка правила понашања) три етничке заједнице у општини / држави, по избору ученика;
- ➔ **Трећа група** истражује и представља обичаје (крштење, венчање, празнике) три етничке заједнице у општини / држави, по избору ученика;
- ➔ **Задатак четврте групе** је да представи културне идентитете конкретним примерима и њиховим саставницама.

Током извршавања задатка, групе могу опционално користити литературу коју предлаже наставник или структурирани интервју са представницима различитих култура (Радни лист 4.1: Нацрт питања за интервју са старијим члановима заједнице). Начин на који ће се направити извештај о истраживању (постер, презентација, књига ...) зависи од договора групе. Рок за завршетак задатка је једна недеља, почев од дана формирања група и давања упутстава.

Ученици, у оквиру своје групе, праве план истраживања и припреме презентације у смислу задатака, времена, ресурса и начина презентације. Заједно са наставником, они одређују улогу родитеља у реализацији пројекта. Такође се уводе у инструменте за оценивање истраживања и презентацију (бодовна листа и чек листа).

Активност за рефлексију и евалуацију (5-10 мин.)

За рефлексију активности користе се пројектни планови група, питања за интервју, али и дискусије путем следећих питања:

- Шта сте знали о овој теми пре данашњег часа?
- Са којим сте стварима побољшали своје знање /вештине?
- Шта вам је помогло да боље научите / да стекнете боље вештине?

Наставник прегледа планове ученика и даје повратне информације и смернице о реализацији пројектне активности и шта ће бити домаћи задатак.

Рагни лисѝ 4.1

Предлог-упитник за интервју (културни идентитет)

1 Како описујете свој културни идентитет?

(Питања за охрабривање: Коју традиционалну песму / причу / храну преферирате? Који језик сматрате својим матерњим језиком и које су вам речи омиљене? Ако сте религиозни, које верске традиције упражњавате у оквиру породице? Са којим се карактеристикама ваше етничке заједнице највише идентификујете?)

(Очекујемо одговор у погледу порекла, језика, религије, обичаја или етничке припадности)

2 Шта је највише утицало на обликовање вашег културног идентитета?

(Питања за охрабривање: Поредати по значају утицаја на: језик, религију, обичаје, етничку припадност, итд.)?

(Очекујемо да ће се навести неки од предходно наведених елемената)

3 Којем аспекту вашег културног идентитета придајете највећи значај? Зашто?

(Очекујемо различите одговоре у зависности од испитаника)

4 Који су најчешћи стереотипи о вашој култури које знате? Са којим се од њих идентификујете?

(Очекујемо различите одговоре у зависности од испитаника)

5 Шта мислите о утицају глобализације на изградњу културног идентитета људи? Колико је позитиван утицај глобализације, а колико негативан? Зашто?

(Очекујемо различита мишљења, за и против глобализације и аргументе у прилог том мишљењу)

6 Шта мислите, у којој мери грађански идентитет утиче на смањење важности културног идентитета грађана у друштву?

(Очекујемо различита мишљења од тога да грађански идентитет умањује важност културног идентитета до тога да подстиче слободно изражавање културног идентитета)

Садржај:

Култура и
културни
иденџиџеј

Други час

Циљеви наставног часа:

- Да разуме утицај, функције и културу у својој заједници.
- Да објашњава елементе који чине културни идентитет.

Резултати учења:

- Истражује и представља различите културе из свог окружења.
- Дефинише термин културни идентитет конкретним примером.

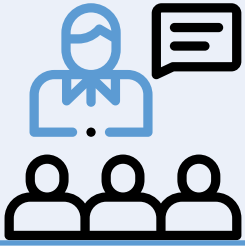
Пошребни материјали:

Радни листови 4.2 и 4.3, папир, пенкала, табла

Методе, технике, форме:

Групна дискусија, презентација, вршњачко оцењивање

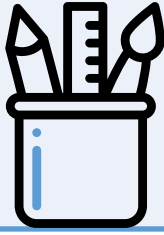

Уводна акџивносџ

(10 мин.)

Настава почиње кратком расправом са ученицима о резултатима истраживања, производима, изазовима и потешкоћама на које су наишле приликом извршавања задатка.

- 1 Како сте добили потребне информације?
- 2 Да ли сте имали проблема током рада?
- 3 Како сте се носили са њима?

Главни гео часа

(25 мин.)

Наставник дели бодовне листе за оцењивање истраживања и чек листе за усмену презентацију (Радни лист 4.2 и Радни лист 4.3). Групе имају по пет минута за презентацију резултата истраживања. Док једна група презентује, друге оцењују презентацију користећи наведене инструменте за оцењивање. Након сваке презентације развија се дискусија и групе се међусобно изјашњавају у односу на то како су оценили истраживање у односу на бодовну листу и начина презентовања у односу на чек листу. Наставник даје повратну информацију о добрим странама и слабостима, и нуди смернице за побољшање

Дискусија

Наставник охрабрује дискусију следећим питањима:

- 1) Шта сте научили о културама у нашој земљи / општини? Које су сличне ствари, а које су различите културе које сте истраживали? (Ученици их такође могу представити кроз Венов дијаграм)
- 2) Шта вам је било најтеже у одређивању карактеристика културе и културног идентитета?
- 3) Колико су вам се разјаснили начини на којима се гради културни идентитет и који фактори утичу?
- 4) Зашто је важно познавати различите културе у нашој земљи?
- 5) Шта бисте хтели да допунски научите?

Активност за рефлексiju и евалуацију (5 мин.)

На основу предходне расправе, наставник подстиче ученике да донесу закључак о процесу рада и предностима реализације пројекта у смислу културе и културног идентитета.

(Очекивани одговори: нашу земљу чине многе културе; свака култура има своје специфичности, елементе, карактеристике; културе утичу на изградњу културног идентитета човека, али и међусобно једна на другу. Морамо знати и поштовати друге културе, како би знали како).

Рефлексija и евалуација целог процеса ради се помоћу инструмената за оцењивање (бодовна и чек листа) и на основу њих наставник даје усмену повратну информацију у којој истиче јаке стране сваке групе и указује на шта би се будућа истраживања и презентације требали фокусирати како би напредовали.

Радни лист 4.2

БОДОВНА ЛИСТА ЗА ОЦЕЊИВАЊЕ ИСТРАЖИВАЊА

Бодови / Ученици	I ГРУПА	II ГРУПА	III ГРУПА	IV ГРУПА
4 бода Бројне истраживачке технике су успешно примењене. Подаци су релевантни, а истраживање је креативно и оригинално.				
3 бода Употребљено је више истраживачких техника и користе се релевантни извори, али истраживање није оригинално и креативно.				
2 бода Примењене су истраживачке технике, али постоје проблеми у илустрацији истраженог.				
1 бода Постоје потешкоће у примени истраживачких поступака, база података је минимална.				
0 бода Није доказана способност истраживања, прикупљања и илустрације истраженог.				

Рагни лисћ 4.3

ЧЕК ЛИСТА ЗА ОЦЕЊИВАЊЕ УСМЕНЕ ПРЕЗЕНТАЦИЈЕ

УЧЕНИК ПРЕЗЕНТЕР	Садржај презентације је адекватан задатом задатку	Презентацијата је свеобухватна	Презентер не чита само оно што је написано, већ то објашњава својим речима	Презентер је сигуран у своје знање и показује презентацијске вештине	Презентер одговара на подпитања ученика и наставника	Презентер поштује временски оквир
I ГРУПА						
II ГРУПА						
III ГРУПА						
IV ГРУПА						

Садржај:

Уложа
религије у
грађанском
групишву

Циљеви наставног часа:

- Да разуме процес секуларизације држава.
- Да објасни улогу религије у савременом друштву.

Резултати учења:

- Разликује и дефинише појмове: секуларизацију и атеизам.
- Идентификује вредности из религија које промовишу опште људске вредности.
- Представља позитивне примере толеранције према религијски другима и атеистима.

Пошребни материјали:

Папир, пенкала

Методе, технике, форме:

Групна дискусија, рад у групама

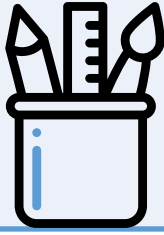
Уводна акџивносџ

(10 мин.)

Наставник поставља ситуацију размишљања испред читавог разреда

„Замислите свет у којем нема религије. Како ће се људи понашати? Како ће државе функционисати? Шта ће бити добро, а шта лоше?“

Очекује се да ће дискусија истаћи различите функције религије.

Главни гео часа

(25 мин.)

Наставник дели ученике у 2 групе и даје Радни лист 4.4. Једна група треба размислити и навести три аргумента зашто је религија потребна у савременом друштву, а друга треба размислити и навести три аргумента зашто религија није потребна у модерном друштву. Као питања за усмеравање ученика, наставник може користити следећа питања:

- ➔ Каква је улога религије у савременом друштву?
- ➔ У каквој су корелацији религија и држава у грађанском друштву?
- ➔ Које вредности промовишу религије и да ли их сматрамо општим људским вредностима?
- ➔ Које су потенцијалне претње религији данас?

Ученици раде самостално, а наставник помаже са смерницама ако примети да ученици имају потешкоћа у развоју аргумената.

[Потенцијални аргументи које ученици могу да развију су:

- 1) Нуди моралне норме за функционисање људи и друштва
- 2) Кроз верске обичаје људи се међусобно повезују и помажу
- 3) Пружа уточиште у ситуацијама када се људи суочавају са кризама (личним или друштвеним)

Религија је потребна у савременом друштву зато што :

- 4) Неће бити дискриминације људи на верским основама
- 5) Неће бити ратова / сукоба вођених религијом (насилни екстремизам)
- 6) Људи ће живети слободније и моћи ће сами одредити које је понашање морално / етично.

На основу идеја ученика, наставник изводи закључак о улози религије у друштву, али и неопходности секуларизације модерних друштава. Појмови секуларизација и атеизам објашњавају се њиховим значењем у друштву.

Секуларност је веровање да човек може да живи и разуме свет без потребе да верује у натприродне моћи или богове. У секуларним друштвима религија (или одсуство религије) је приватна ствар која не би требало да утиче на политичке одлуке и начин функционисања државе. То значи да су владине институције и појединци одређени да представљају државу одвојени од верских институција и верских ентитета, стога на људске активности и одлуке, посебно политичке, религија не би требала утицати.

Секуларност подразумева да свако има слободу да припада или не припада одређеној религији и да има право на слободу религиозног владања и подучавања, као и право да буде слободан од наметања религије народу од стране државе. Државне власти треба да буду неутралне у погледу вере.

Данас је свака модерна европска држава секуларна. Република Северна Македонија је по Уставу такође секуларна држава.

Атеизам, у најширем смислу, је одбацивање вере у постојање божанстава. У ужем смислу, атеизам је гледиште да нема божанстава. Атеизам је супротност теизму, који је у свом најопштијем облику веровање да постоји бар једно божанство.

Дискусија

- 1) Шта мислите, зашто је потребна толеранција према религијски другачијима?
- 2) Да ли уколико човек не припада нити једној религији губи део свога културног идентитета?
- 3) Шта мислите, зашто је потребна секуларизација друштва?
- 4) На основу предходне расправе, наставник охрабрује ученике да доносе закључке који иду у правцу значења појмова; наглашава се потреба секуларизације модерног друштва и толеранције према религијски другачијем или атеисту.

Активност за рефлексију и евалуацију (5 мин.)

Наставник поставља следећа питања:

- ➔ Шта сте знали о овој теми пре данашњег часа? Шта сте ново научили?
- ➔ Која вам је активност била најинтересантнија и зашто?
- ➔ Шта вам је помогло да боље научите /да стекнете боље вештине?

Рагни лисѝ 4.4

Теза 1.

Религија је потребна у савременом друштву зато што:

1.
2.
3.

Теза 2.

Религија није потребна у савременом друштву зато што:

1.
2.
3.

Садржај:

Ушџцај
друшџвених
медијума на
џраћане

Први час

Циљеви наставног часа:

- ➔ Да гради одговоран став у коришћењу друштвених медија.

Резултати учења:

- ➔ Критички анализовати неодговорну употребу друштвених мрежа (сајбер насиље).

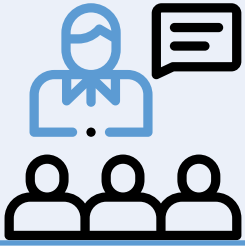
Пошребни материјали:

Радни листови 4.5 и 4.6

Методе, технике, форме:

Групна дискусија, рад у групама, самопроцена

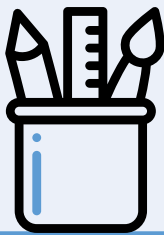

Уводна акџивносџ

(5 мин.)

Започните час питањима да упознате ученике са темом сајбер (виртуалног) насиља.

- Имате ли профил на друштвеним мрежама?
- Зашто сте креирали тај профил?
- Шта радите на друштвеним мрежама?
- Да ли сте се некад осећали непријатно као корисник?

Главни гео часа

(30 мин.)

Поделите ученике у мање групе, а свака група може имати исти задатак - навести предности и недостатке друштвених медија (мрежа). Дајте им први дио Радног листа 4.5 у свакој групи. Сврха овог задатка је да ученици виде како друштвене мреже могу бити забавне, али истовремено и врло опасне. Нека ученици напишу своје примере на радним листовима. Затим нека један од сваке групе презентује, а ви изведите закључак од њихових презентација.

Следеће је да дискутујете како они гледају на насиље преко друштвених медијума. Овај је задатак много битан зато што деца често не знају да ли су и да могу да буду жртве виртуелног насиља.

Следећа питања могу да вам помогну у дискусији са ученицима:

- Сада када смо чули добре и лоше стране друштвених медијума, да ли су неки од њих повезани са насилним понашањем?
- Наведите форме насиља преко друштвених медијума!
- Да ли познајете неког (не користите имена у примерима) ко је био жртва насиља преко друштвених медијума?

Након тога, други део радног листа 4.5 поделите у сваку групу. У овом задатку важно је разговарати и детаљно објаснити сваки предлог. На пример, на Фејсбуку у сваком албуму и за сваку фотографију можете одредити да ли ће бити видљиве - да одредите ко може приступити вашој одређеној фотографији. Ако ученици имају друге идеје за заштиту од опасности, објасните како се то може учинити.

Наставник резимира:

Насиље (булинг) је стална, намерна повреда једне особе или групе од стране друге особе или групе људи. То се може догодити лицем у лице или кроз сајбер-простор. Сајбер-насиље је злоупотреба дигиталних медија (попут веб локација, друштвених мрежа, мобилних апликација и текстуалних порука) за застрашивање, узнемиравање, малтретирање, имитације, преваре, објављивање гласина, претњи, личне податке жртава, ширење говора мржње или наносење штете некоме.

Углавном, сајбер-насиље има за циљ коришћење електронске комуникације у негативном контексту нечије расе, религије, етничке припадности, социјалног статуса, сексуалне оријентације, физичких или менталних карактеристика, родовог идентитета и других личних карактеристика.

Ово би могло бити преко паметног телефона, рачунара, лаптопа, таблета или платформе за игре на мрежи. Може се имплементирати путем бројних мрежних или мобилних сервиса, као што су е-пошта, веб локације на друштвеним мрежама, апликације за текстуалне и визуелне поруке, услуге делења фотографија или разговора, веб камере, апликације за визуелно учење и мрежне игре. Данас је лако створити профил на Фејсбуку, Инстаграму, Снепчету или веб-сајт и блог којем сви могу приступити.

Сајбер-насиље разликује се од насиља лицем у лице на неколико кључних начина. Сајбер-насиље се може догодити било када и било где. Такође, теже га је детектовати, јер сајбер-криминалци често користе псеудониме и лажне профиле како би малтретирали друге кориснике интернета. Поред тога, сајбер-насиље такође може бити веома јавно - многи људи на Интернету могу видети шта се дешава.

Карактеристике које разликују сајбер-насиље од насиља лице у лице:

- ➔ Насилник може користити анонимне виртуалне профиле;
- ➔ То се може догодити у било које време и тешко га је избећи;
- ➔ Може доћи до великог броја људи - садржај који се дели у групи или је отпремљен на јавним мрежним платформама.

Сајбер-насиље може имати различите облике:

- ➔ **опонашање / прерушавање** - убацивање у туђе рачуне и слање лажних, срамотних порука у туђе име;
- ➔ **омаловажавање** - писање гласина или других нетачних изјава које могу наштетити жртви, као и слике са понижавајућим садржајем и срамотне личне податке и њихово прослеђивање или објављивање на мрежи;
- ➔ **превара и јавно обелодањивање** - делење нечијих личних података или обмањивање некога да дели своје тајне како би их проследио другима;
- ➔ **вулгарно адресирање** - слање љутих порука са вулгарним садржајем;

Уобичајено, осим насилника и жртве, у сајбер-насиљу постоје и други људи који сведоче о сајбер-насиљу и могу бити у улози:

- ➔ **Посматрач** примећује сукоб или неприхватљиво понашање, али не учествује нити предузима ништа у вези с тим.
- ➔ **Савезник** је онај који на ситуацију насиља реагује подржавањем зловљаног лица (моралном подршком, саветовањем, предузимањем заједничких акција са жртвом).
- ➔ **Супростављач** (заштитник) који активно преузима иницијативу у решавању случајева сајбер-насиља.

Сајбер насиље може имати озбиљне последице. Жртве осећају: смањено самопоштовање, несигурност, страх, депресију, анксиозност, тугу, несаницу, смањену жељу за храном, смањени школски успех, агресивност, негативне мисли о самоповреди и слично.

Дискусија

Наставник даје следећу изјаву и подстиче ученике на размишљање:

Твој пријатељ објављује на Фејсбуку: «Осећам се тужно (емотикон) ... зашто ме људи једноставно не оставе на миру?»

Како бисте реаговали на пост пријатеља?

- Која би била ваша прва реакција након што сте прочитали ово?
- Које бисте друге речи користили да опишете емоције свог пријатеља?
- Зашто мислите да је ваш пријатељ ово објавио?
- Како бисте подржали свог пријатеља? (Усмени контакт лицем у лице, онлајн дискусија итд.)
- Да ли бисте укључили друге људе, попут породице или пријатеља?

Читају се све препоруке или се лепе као флипчарт папир у учионици:

КАКО СПРЕЧИТИ САЈБЕР-НАСИЉЕ?

- ➔ Уколико су твоји лични подаци злоупотребљени на интернету, можеш пријавити случај у Дирекцији за заштиту личних података (www.dzlp.mk).
- ➔ За тешке случаје сајбер насиља, који укључују претње, можеш контактирати полицију заједно са твојим родитељима.
- ➔ Пријављуј злоупотребе на веб-сајтовима и друштвеним мрежама путем адекватних опција или директно контактирајте администратора.
- ➔ Не откривајте своје личне податке на интернету.
- ➔ Не говорите своје лозинке.
- ➔ Не одговарај на насилне поруке, само их чувај као доказ.
- ➔ Не отварај поруке од непознатих пошиљалаца или од деце за које знаш да су насилници.
- ➔ Не објављуј на интернету нешто што не би желео/ла да зна цели разред.
- ➔ Не шаљи поруке када си љут/а.
- ➔ Не прикључуј се сајбер насиљу. Ако га приметиш, пријави га одраслој особи.

Заклучок

Данас је сајбер-насиље прави проблем који спада у групу сајбер-криминала заједно са економским сајбер-криминалом (на пример са кредитним картицама).

Ако сте жртва сајбер-насиља, не шутите и не одустајте. Реците својим родитељима или неком коме верујете и заједно ћете наћи решење!

Активност за рефлексију и евалуацију (5 мин.)

Ученици добијају Радни лист 4.6 и треба да означе шта су знали од пре (означавају са √), и шта су ново научили за време часа (означавају са +).

Рагни лисћ 4.5

Вежба део 1

Наведите добре стране
друштвених медијума:

Наведите лоше стране
друштвених медијума:

Вежба део 2

Размислите о начинима како да смањите наведене недостатке на друштвеним медијима и како се можете заштитити од насиља на друштвеним медијима.

Рагни лисѝ 4.6

У следећим табелама, означи са уколико си информацију знао од пре, и са уколико си научио за време часа

Сајбер насиље може подразумевати следеће:

Поруке са недоличним садржајем	
Писање коментара или објављивање фотографија са увредљивим садржајем	
Претварање да сте неко други на интернету	
Означивање других на неадекватним фотографијама на друштвеним мрежама	
Непристојне дискусије	

Како да препознамо сајбер насиље

Шта можете учинити ако сте жртва ове врсте насиља и како поступити ако приметите вршњачко насиље:

Будите опрезни када постављате било који садржај на Интернет (на тај начин било који садржај постаје трајан и губите власништво над њим)	
Немој да се освећујеш или да одговараш	
Блокирајте особу која вас узнемирава и промените поставке приватности на друштвеним мрежама	
Прикупите доказе – сачувајте поруке на мобилном телефону и поруке путем е-поште или разговоре на друштвеним мрежама	
Разговарајте са неким коме верујеш – члан породице, пријатељ/ца, наставник...	

Садржај:

Ушлицај
друшћвених
медијума на
грађане

Друџи час

Циљеви наставног часа:

- Да анализује утицај медијума, медијске пропаганде у савременом друштву;

Резултати учења:

- Расправља о потреби критичког тумачења медија и медијске пропаганде
- Објашњава појмове цензуре и самоцензуре

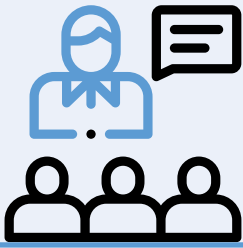
Пошребни материјали:

Радни лист 4.7, пенкала

Методе, технике, форме:

Групна дискусија, рад у групама (анализа случајева)

Уводна акџивносћ

(10 мин.)

Наставник најављује анкетно питање које пише на табли:

Да ли вам се икад догодило да нешто желите да објавите на свом профилу на друштвеним мрежама, али сте се предомислили?

Ученици треба да на листићима одговоре са ДА или НЕ и листиће да доставе наставнику (у кутији, посуду), а он/она да преброји одговоре..

Очекује се да ће међу одговорима бити ученика који су одговорили са ДА. Наставник охрабрује дискусију са питањима:

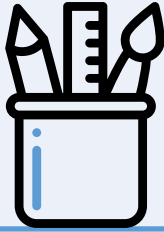
- Зашто сте се предомислили?
- Колико је ваша одлука утицала на мисао - Шта ће рећи / како ће други реаговати?
- Да ли сте неке рекли да не треба нешто да објави (текст / слика)?
- Да ли сте чули за појмове цензуре и самоцензуре?

Наставник уписује речи на табли, а ученици би требало да назначе како разумеју и шта мисле када их чују.

[Могући одговори:

Цензура - забрана изражавања одређеног става, забрана одевања / понашања на одређени начин, показивање моћи, коришћена за заштиту одређене групе, која се користи да се неко утиша, супротно слободи говора, може бити повезана са пропагандом итд.

Самоцензура - нешто забрањујемо због страха / неизвесности / несигурности, због „других“ и њихове реакције итд.]

Главни гео часа

(25 мин.)

Резимирају се значења појмова: цензура, самоцензура, медијумска пропаганда.

Цензура је спречавање да се нешто прочита, чује или види. Ако сте чули звучни сигнал када је неко разговарао на телевизији, то је цензура. Цензурирање нечега, то значи доношење одлуке о уклањању или прикривању делова (из текста, слике) који се сматрају непримеренима.

Самоцензура је када се суздржавамо од тога да кажемо или радимо нешто или да одаберемо ствари које кажемо / радимо у зависности од тога ко нас слуша или види.

Медијска пропаганда представља информације које се користе за утицај на одређену публику или за промовисање одређених интереса. Информације обично нису у потпуности објективне и представљају чињенице селективно да би потакле одређене осећаје, перцепције или утицале на одређене ставове публике. Информације су често презентирани на емоционалан, а не рационалан начин. Пропаганда је често повезана са материјалима које припремају владе, компаније, активистичке групе, верске организације, медији и тако даље.

Активност 1:

Активност: Ученици су подељени у три групе и свака добија једну од три ситуације описане у Радном листу 4.7. Унутар групе би требало да разговарају да ли сматрају да је описана ситуација цензура и колико је оправдавају, тј. сматрају одговарајућом у датом контексту.

Активност за рефлексiju и евалуацију (5 мин.)

Наставник поставља следећа питања:

- Шта сте знали о овој теми пре данашњег часа? Шта сте ново научили?
- Која вам је активност била најинтересантнија и зашто?
- Шта вам је помогло да боље научите / стекнете боље вештине?

Рагни лисџ 4.7

Сиџуација 1:

Филм се не препоручује деци млађој од 16 година.

Године 2016, Картун Нетворк забранио је приказивање епизоде анимираног филма Стивен Јуниверс о младићу и његовој породици жена-ванземаљки, у сврху приказивања романтичне везе два лика. Фанови серије били су незадовољни одлуком и покренули су петицију која је добила више од 9.000 потписа. Креатори серије одлучују да поставе забрањену епизоду на интернету како би је сви могли гледати.

Мислите ли да је ово цензура?

Колико оправдавате или не оправдавате овај потез? Објасните.

Сиџуација 2:

Не објављујемо албуме са увредљивим садржајем.

Аустралијско удружење за музичку продукцију има тзв. Кодекс понашања примењив на све домаће и стране бендове чија музика се пушта у земљи. У овом систему, први ниво класификације музичких албума укључује ознаку упозорења за експлицитне текстове у песмама. Други ниво је упозорење да албум није погодан за особе млађе од 18 година, због сталне употребе опсценог говора и насиља. Трећи ниво означава материјал који може бити увредљив за већину одраслих и укључује текстове који описују различите врсте криминалног понашања. Албуми група које припадају трећој групи забрањени су за продају у Аустралији.

Мислите ли да је ово цензура?

Колико оправдавате или не оправдавате овај потез? Објасните.

Ситуација 3:

Текст неће бити објављен
у изворном облику.

Алекс је новинар локалног листа и за суботње издање припремио је текст о штрајковима текстилних радника у граду, који морају радити викендом и празницима. Кад је предао текст уреднику, рекао му је да текст мора бити поново написан, јер догађај није представљен објективно. Уредник тврди да се Алекс у тексту недовољно обрађује страну послодавца, који верује да радници не теже испуњавању норми које се траже од њих, па морају да заврше посао викендом. Сам уредник је текст поново написао, а у новој верзији био је много мање критичан према фабричком власнику.

Власник текстилне фабрике је и власник локалних новина.

Мислите ли да је ово цензура?

Колико оправдавате или не оправдавате овај потез? Објасните.

Тема

5

ГРАЂАНИН И ДРЖАВА

Садржај:

Владавина
једнакост и
једнакост
држава

Први час

Циљеви наставног часа:

- Да објашњава појам правне државе.

Резултати учења:

- Набраја карактеристике правне државе.

Пошребни материјали:

Папир, Радни лист 5.1

Методе, технике, форме:

Групна дискусија, рад у групама, самостални рад

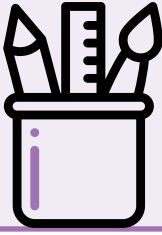
Уводна акџивносџ

(10 мин.)

Наставник тражи од ученика да се сете ситуације у свом свакодневном животу у којој су рекли или помислили: То није фер!

Ученици дају примере, а наставник повезује појам „фер“ са концептом „правде“ и резимира да нам правда (правила и закони) помаже да идентификујемо шта је праведно, а шта није, шта је исправно, а шта није. Кад правда функционише, сви сматрају да се према њима поступа једнако.

Уколико ученици не деле своје примере, наставник треба да има своје примере које ће поделити да подстакне дискусију.

Главни гео часа

(25 мин.)

Животе људи је тешко замислити без постојања одређених правила по којима ће се они понашати. Правила која регулишу односе међу људима у друштву називају се друштвеним правилима. Развој друштвене заједнице утицао је на ниво развоја друштвених правила. Са настанком државе, право је оно што представља скуп друштвених норми (правила) који су обавезујући за све у друштву.

Шта значи право?

Право је скуп правила која регулишу односе људи у друштву. Ова правила доноси држава и њихово главно обележје је то што су писана правила. Најчешћи облик правила је закон, али они могу постојати и као Устав, подзаконски акти и међународни уговори.

Сваки закон има одређену сврху, заштиту неке вредности. Вредности заштићене законом могу имати различите карактеристике: економске, социјалне, политичке или моралне. У различитим земљама у различитим временима вредности су различито заштићене законом.

Шта значи владавина права?

Владавина права као концепт заснива се на слободи и људским правима и на једнакој примени свих закона за све чланове друштва.

Концепт владавине права прихваћен је као основна вредност у Уставу наше земље. Суштина овог концепта је у ограничавању самовоље носилаца државне власти, што значи да они који владају морају да се придржавају правила и да њихова овлашћења морају бити заснована искључиво на праву.

Шта значи појам правна држава?

Правна држава је држава у којој се поштује принцип владавине закона. У правној држави, они који управљају државом (носиоци власти) имају границе и правила по којима треба да делују. Правила која регулишу носиоце власти у ствари су правна правила попут Устава, закона, подзаконских аката и међународних уговора.

Активност 1:

Наставник дели ученике у две групе. Једна група добија упутство да замисли (1) како функционише **правна држава (држава у којој влада право)** уколико је замислимо као ресторан, а друга група (2) како функционише **држава у којој не влада право** уколико је замислимо као ресторан .

Ученици треба да објасне како функционише тај ресторан одговором на следећа питања?

- Каква је услуга?
- Каква је музика?
- Ко има приступ ресторану?
- Да ли сви плаћају исту цену за храну и пиће?
- Да ли су гости ресторана срећни?
- Да ли неко добија бољу храну од већине?

Након групног рада, ученици би требало да представе шта су закључили у групи. Закључци би требали бити у смеру: поштивања правила / закона у правној држави, добијање једнаке услуге за све и једнак приступ услугама, задовољство грађана једнаким поступком и тако даље. Закључци у случају државе у којој не влада право требало би да буду: неједнак приступ услугама, неједнак третман, незадовољство дискриминацијом одређених група, доношење одлука (нпр. о музици) са позиције моћи итд.

Активност 2:

Наставник дели Радни лист 5.1. ученицима, са упутством: Сада ћете прочитати неке изјаве. Молим да назначите да ли се слажете са сваком од њих. Након одговора на питања, наставник ће отворити дискусију о њима.

Дискусија би требало да води ка следећим закључцима :

- 1) Закони се морају поштовати ако су добри и служе грађанима. Али ако нас закон усмерава да учинимо нешто погрешно, не морамо га поштовати. Пр: уколико закон каже да током запослења са женама треба поступати лошије него са мушкарацима, онда је тај закон лош и требали бисмо покушати да га променимо.
- 2) Морамо се придржавати закона, чак и кад је реч о нашем пријатељу или рођаку.
- 3) Правила се поштују како је прописано. Ако је велики број грађана незадовољан процедурама, онда би требало да се залаже за њихово олакшавање / смањење, али без кршења закона.

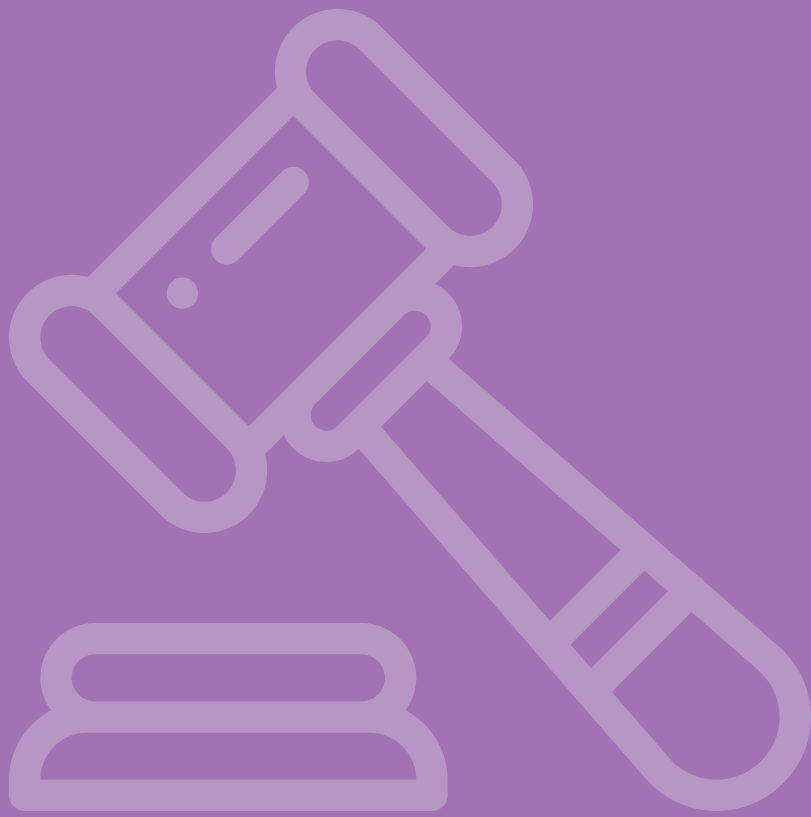
Активност за рефлексију и евалуацију (5 мин.)

Наставник на табли уписује појам – Правна држава и позива ученике да изађу и напишу друге појмове које повезују са написаним појмом. На крају, наставник резимира појмове који би требало да означе карактеристике правне државе.

Радни лист 5.1

	СЛАЖЕМ СЕ	НЕ СЛАЖЕМ СЕ
1 Закони се морају увек поштовати, чак и када то лично представља проблем		
2 Никада не бих помогао/ла пријатељу /ци ако то значи кршење закона		
3 Кршење правила није страшно ако олакшава и / или скраћује уобичајене поступке		

Садржај:

Владавина
јрава и
јравна
држава

Друџи час

Циљеви наставног часа:

- Препознати штетни утицај корупције на развој појединца, групе и друштва.
- Анализирати механизме за спречавање корупције и заштиту од корупције.

Резултати учења:

- Разликује приватни од јавног интереса и наводи примере неетичког у свом окружењу.
- Сматра да је било који поступак усмерен на личну корист на штету другог незаконит.

Пошребни материјали:

Папир, Радни лист 5.2

Методе, технике, форме:

Групна дискусија, самостални рад

Уводна акџивносџ

(10 мин.)

У уводном делу часа наставник дели студентима радни лист: Упитник о корупцији који сваки ученик самостално испуњава.

Главни гео часа

(25 мин.)

Активност Дискусија

Након попуњавања упитника, наставник покреће групну дискусију о сваком од наведених питања. Ученици се изјашњавају како су одговорили и зашто су мислили да је то прави одговор, као и дали су били у сличним ситуацијама, и изводе закључке. Наставник треба да укаже да су све наведене ситуације случајеви коруптивног понашања, иако са различитим степеном злоупотребе власти, или различит степен утицаја на неједнакост грађана.

Наставник закључује:

У извршавању т.з. јавних активности и у задовољавању потреба у свакодневном животу грађана, поред државних органа, јављају се и јавна предузећа, службе и установе. Они располажу са извесним степеном власти. Ови субјекти, којима су грађани дали моћ да владају у њихово име, треба да ту моћ користе у интересу свих грађана и да не злоупотребљавају свој положај. То значи, морају обављати своју функцију у складу са Уставом и законима.

У демократској држави није увек могуће осигурати владавину права у целости. Један од најтежих облика угрожавања правне државе је корупција (израз "корупција" долази од латинског термина *corruptio* који се преводи као подкуп/подмићивање, поквареност/кварење, труљење и пропадање као процес). Корупција данас подразумева злоупотребу функције и службеног положаја како би се постигла било која лична корист или корист за другог. Корупција има различите облике, али она увек има за циљ да се оствари нека недозвољена корист за себе или за неког другог. Најчешћи облици корупције су: подмићивање или примање мита, непотизам (фаворизовање родбине или пријатеља за положаје или послове без обзира на стручност), проневера јавних финансиских средстава, злоупотреба службеног положаја и други.

Иако државни службеници и други званичници треба да се придржавају закона и не учествују у било каквим коруптивним поступцима, они се такође морају придржавати одређених етичких стандарда и принципа. То значи да у свом раду они треба да буду професионални, пристојни, услужно оријентисани према грађанима и да према запосленима, грађанима, компанијама и другим странама поступају с поштовањем. Зато на нивоу сваке институције постоје етички кодекси које је потребно поштовати.

Да ли сīе знали да ...

У Републици Северној Македонији постоји Државна комисија за спречавање корупције, која је самостална, независна институција, одговорна за спречавање корупције. Сваки грађанин има право да спречи или пријави корупцију и грађани могу да поднесу жалбе овој институцији.

Активност за рефлексију и евалуацију (5 мин.)

Наставник подстиче кратку дискусију у вези са следећим питањима:

- Може ли оно што желимо постићи бити важније од пута којим ћемо кренути да то постигнемо?
- Да ли сте чули да неко оправдава коруптивно понашање речима „снашао / снашла се“? Шта ви мислите о томе?
- Да ли вам се догодило да вас нека одрасла особа (родитељ / родбина / наставник) подстаче на коруптивно или неетичко понашање речима „снађи се“, или „није ме брига како ћеш то учинити“? Како сте реаговали у таквој ситуацији /

Радни лист 5.2

Уџбеник за корупцију

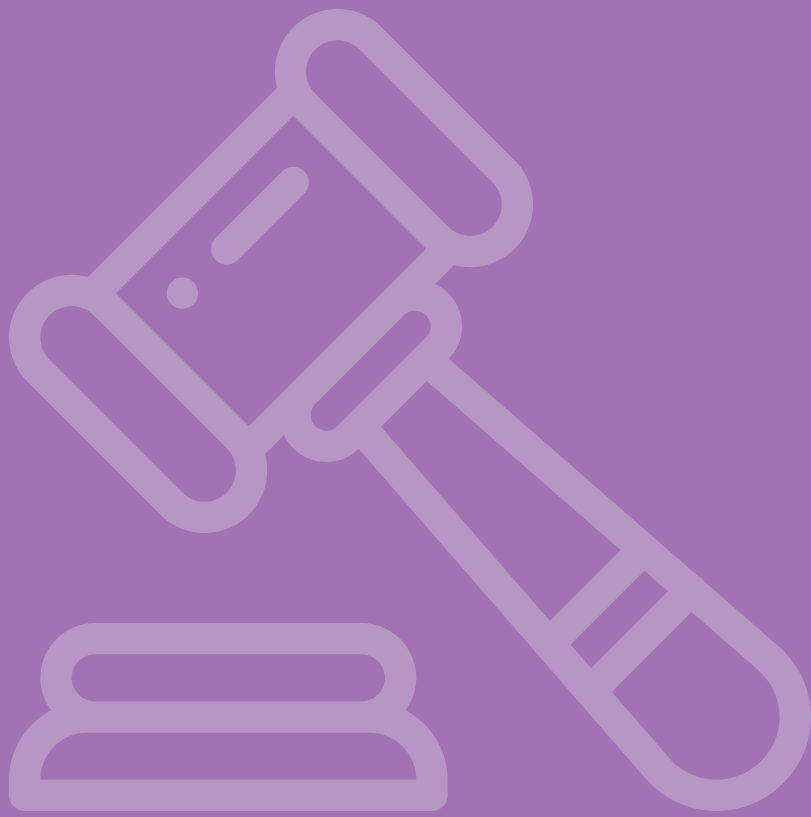
У нашем се друштву често користи реч корупција. Шта ви подразумевате под појмом корупција?

Табела испод приказује различите ситуације у свакодневном животу. Прочитајте их и обележите да ли се по вашем мишљењу било која од њих може сматрати корупцијом, коруптивним понашањем или не.

ДА ЛИ ЈЕ КОРУПЦИЈА:		ДА	НЕ
1	Давање лекару поклон да вам покаже више пажње		
2	Давање новца полицајцу да вам укине казну за погрешно паркирање		
3	Гласате за одређену политичку странку која ће запослити ваше дете		
4	Куповина уџбеника како би лакше добили оцену код наставника		
5	Чашћење службеника у општини како би било лакше добити грађевинску дозволу за кућу		
6	Бити директор комуналног предузећа и истовремено имати предузеће за изнајмљивање камиона		
7	Приватни часови код професора који ради у школи коју похађа ученик		
9	Давање поклона или новца службеницима ван радног места како би вам омогућили бржи рок обнове пасоша		

Прочитаћете неколико изјава, наведите колико се слажете са сваком од њих

		ЦЕЛОСНО ТАЧНО	ДЕЛИМИЧНО ТАЧНО	НЕТАЧНО
1	Корупција је узимање новца како би се нешто завршило			
2	Корупција је када градоначелник ради за лични интерес			
3	Корупција је нуђење новца како би се нешто завршило			
4	Да би дошло до корупције, мора постојати размена новца			
5	Да би дошло до корупције, мора бити укључен и изабрани политичар/ка			
6	Поклон општинском званичнику након што је помогао да се ствари одвијају брже од редовног поступка не може се сматрати корупцијом			
7	Не постоји корупција уколико се остваривањем личног интереса не наноси директна штета			

Садржај:

Владавина
їрава и
їравна
држава

Трећи час

Циљеви наставног часа:

- Препознати штетни утицај корупције на развој појединца, групе и друштва.
- Анализирати механизме за спречавање корупције и заштиту од корупције.

Резултати учења:

- Разликује приватни од јавног интереса и наводи примере неетичког у свом окружењу.
- Сматра да је било који поступак усмерен на личну корист на штету другог незаконит.

Пошребни материјали:

Папир, Радни лист 5.3

Методе, технике, форме:

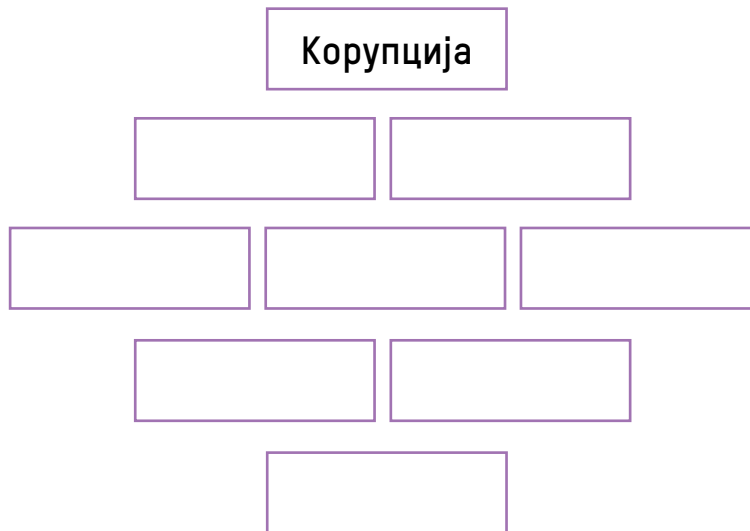
Анализа случаја, групни рад, групна дискусија, техника „призме“

Уводна акџивносћ

(10 мин.)

Кроз технику „Призма“ ученици разлажу значење појма „Корупција“. Наставник уписује појам на табли, а затим ученици мора да одлуче о два појма који их асоцирају на корупцију, затим два појма који их асоцирају на горе наведене. Једном када имају четири појма / речи у хоризонтали, почињу да затварају призму, да би на крају пронашли појам / реч која би требало да буде повезана са корупцијом.

Главни гео часа

(25 мин.)

Активност

Ученици су подељени у 5 група. Свака од група добија случај са Радног листа 5.3. који треба да анализира и утврди да ли је то корупција. Они би требало да објасне своје одговоре.

Питања за дискусију:

- Да ли сте икада приметили или чули за сличан случај?
- Шта бисте урадили када бисте били у сличној ситуацији?
- Шта мислите, како поступају други у вашем окружењу?
- Наведите примере корумпираног понашања у вашем окружењу?
- У којим случајевима не бисте пријавили корупцију?

Активност за рефлексију и евалуацију (5 мин.)

Наставник подстиче ученике да размисле о садржају следећим питањима:

- Шта сте ново научили током данашњег часа?
- Јесте ли изненађени неким информацијама?
- Шта бисте желели да знате више о овом садржају?

Радни лист 5.3

Случај 1

На граничном прелазу Горан није имао уредну зелену карту (осигурање аутомобила у иностранству). Стога, дао је 2000 ден. полицајцу који га је након узимања новца без проблема пустио да прође.

- Да ли је ово случај корупције?
- Зашто да? Зашто не? Објасните.
- Како бисте поступили на Горановом месту?
- Како бисте поступили на месту полицајца?

Случај 2

Генерални Директор јавног предузећа део прихода од пословања предузећа, искористио је за лечење своје мајке за коју је било потребно да се изврши операција у иностранству.

- Да ли је ово случај корупције?
- Зашто да? Зашто не? Објасните.
- Како бисте поступили на месту Генералног Директора?
- Како бисте поступили на месту запослених?

Случај 3

Наставница Сабина је Марина добра пријатељица. Марин син је ученик VI-ог разреда и има 4-ку из предмета који предаје наставница Сабина. На крају школске године наставница поправља оцену сину своје блиске пријатељице од 4-ке на 5-цу, како не би покварила пријатељство.

- Да ли је ово случај корупције?
- Зашто да? Зашто не? Објасните.
- Како бисте ви поступили на месту наставнице Сабине?
- Како бисте поступили на Марином месту?

Случај 4

Запосленица у министарству током радног времена води приватне разговоре на свом мобилном телефону више од 2 сата.

- ➔ Да ли је ово случај корупције?
- ➔ Зашто да? Зашто не? Објасните.
- ➔ Како бисте ви поступили на месту запосленице?

Случај 5

Инин син је јако болестан. Доктор тражи новац да му обезбеди место у болници како би се могао лечити. Она даје доктору новац и место је обезбеђено. Убрзо болница почиње са лечењем.

- ➔ Да ли је ово случај корупције?
- ➔ Зашто да? Зашто не? Објасните.
- ➔ Како бисте ви поступили на Инином месту?
- ➔ Како бисте ви поступили на месту доктора?

Садржај:

Избори и
демокрајски
процеси у друшћву

Први час

Циљеви наставног часа:

- Објаснити демократију као поступак, начин размишљања и деловања;
- Разумети везу између избора и демократских процеса у друштву.

Резултати учења:

- ➔ Дискутује о томе зашто је гласање важно и како се односи на легитимитет власти (конкретни примери).

Пошребни материјали:

Папир, пенкала

Методе, технике, форме:

Бура идеја, групна дискусија, техника „бинго“

Уводна активност

(10 мин.)

Шта је демократија? – бора идеја и дискусија

У уводном делу часа наставник тестира знање ученика о њиховом разумевању демократије техником бреинсторминг. На табли је написана реч «Демократија», а од ученика се тражи да наведу шта мисле када чују реч.

Након што су ученици навели неке појмове, наставник подстиче дискусију кроз неколико питања:

- ➔ Уколико се демократија дефинише као владавина народа, да ли то значи да цели народ влада? Шта у ствари то значи?
- ➔ Како се доносе одлуке у једном друштву (на државном нивоу, локалном нивоу, у нашој школи)? Објасните путем примера. Колико су начини на које се одлуке доносе демократски?
- ➔ Да ли сте икада гласали у вашој / нашој школи? Опишите како је текао процес. Колико мислите да избрани представници представљају ваше интересе, потребе?
- ➔ Да ли сте икада имали неки проблем у школи? Ко сте се обратили да решите свој проблем? Да ли је проблем био решен?
- ➔ Да ли су ученици у вашој школи једнаки једни са другима? Постоје ли разлике између ученика? Да ли сви ученици имају једнака права?

Наставник сумира одговоре ученика и описује главне принципе демократије.

Главни гео часа

(20 мин.)

У својој сржи, демократија је облик власти у којем државна демократска власт треба да произлази из грађана и врши се искључиво за заједнички интерес грађана. Како је владавина целог народа у буквалном смислу тешко изводљива, модерна демократска владавина се остварује избором представника грађана у влади и ово се зове **представничка демократија**. Представничка демократија је вршење власти од стране представника које бирају грађани који изражавају своје мишљење и вољу на демократски спроведеним изборима, при чему изабрани представници врше власт у њихово име и у складу са уставом и законима. Демократија је облик исправног или доброг управљања који нуди једнаку слободу и једнаке могућности за све грађане.

Поред представничке, постоји и **непосредна демократија** (директна демократија), коју карактерише чињеница да у вршењу власти нема изабраних представника, него сваки грађанин директно одлучује о одређеном питању. Данас је највиши облик директне демократије **референдум**. Преко референдума грађани дају своје мишљење о одређеном питању или доносе одлуку. На референдуму грађани изражавају своје мишљење гласајући **за** или **против** одређеног питања. У нашој земљи парламент расписује референдум на државном нивоу на сопствену иницијативу или на предлог (прикупљени потписи) најмање 150.000 грађана.

Пример директне демократије

Грци су у древној Грчкој, у Атини, увели један од првих облика демократије. Директна демократија значила је личну владавину народа. Све важне одлуке донете су на гласању испред Народне скупштине, коју су сачињавали одрасли мушкарци, грађани Атине. Директна атенска демократија дуго се сматрала идеалном врстом демократије јер је захтевала висок степен учешћа свих грађана у власти.

Наставник пита: *Шта мислите шта је добра страна ове врсте демократије? Какву би критику имала ова пракса да је посматрамо из данашње перспективе? Ко је заправо доносио одлуке? Који су грађани искључени?*

Закључено је да је ова врста демократије имала недостатке који су укључивали неприхватање жена, робова и странаца као равноправних грађана Атине и њихово искључење у доношењу одлука.

Питање наставника *Која је веза између демократије и избора?* подстиче ученике да дају своје мишљење и одговоре, а наставник треба да води дискусију до закључка да су избори основна одлика демократије. Кроз изборе, бирачи имају прилику да бирају своје представнике у власти и да их сматрају одговорнима за њихову владавину. На овај начин бирачи се осигуравају да се њихови интереси и потребе поштују и остварују преко представника које су изабрали.

Једна од основних вредности Устава Републике Северне Македоније јесу слободни и демократски избори. Избори омогућавају грађанима да гласају и одлучују о својој будућности. Грађани гласају за бирање представника на различитим нивоима власти. Они верују да ће избором одређене политичке странке или политичара утицати на начин на који влада утиче на смер у коме се држава развија.

Сваки грађанин има право гласа на изборе према свом слободном уверењу, при чему право гласа треба да буде:

- ➔ **непосредно** - сваки грађанин свој глас даје директно, а не посредником, и право гласа не може се пренети са једног грађанина на другог.
- ➔ **тајно** - загарантована је тајност гласања. Нико нема право да зна за кога сте гласали, нити имате обавезу неке рећи о вашем избору.
- ➔ **равноправно** - глас сваког грађанина вреднује се једнако
- ➔ **опште** - сви они који су испунили услове за право гласа добију то право без обзира на пол, старосну доб, расу, националну припадност, религију, социјални и друштвени статус итд.

Људе које бирамо да буду наши представници кандидују се на изборима на којима гласамо.

Устав СРМ грађанима гарантује слободу удруживања ради остваривања и заштите својих политичких, економских, социјалних, културних и других права и интереса.

Плурализам или различитост су суштински предуслов за развој модерне демократије. Политички плурализам манифестује се кроз различите форме:

- ➔ Политичке странке
- ➔ Политички покрети
- ➔ Удружења грађана
- ➔ Остале неформалне групе грађана

Политичке странке су основни облик политичког организовања у Републици Северној Македонији. Политичка странка може се дефинисати као трајна политичка организација истомишљеника који се демократски боре за освајање државне власти на свим нивоима, тј. организована група за освајање политичке моћи кроз изборе.

Активност за рефлексију и евалуацију : Бинџо (10 мин)

Сваки ученик добија листић са следећом табелом / или је нацрта у свесци.

Шта ми је оставило утисак

Шта ми је било нејасно

.....

.....

.....

- Сваки ученик записује у првом пољу један појам/садржај која му је оставио утисак током часа, а у другом пољу појам/садржај који му је био нејасан
- Затим разговара са још четири ученика и замоли их да у осталим пољима запишу по један појам различит од раније наведених.
- Када ученик комплетира шест поља-узвикне БИНГО и диже руку.
- Следи презентација БИНГА од стране 2-3 ученика.

Садржај:

Избори и
демократски
процеси у грушћву

Друџи час

Циљеви наставног часа:

- ➔ Разумети везу између избора и демократских процеса у друштву.

Резултати учења:

- ➔ Објашњава како грађани исказују различите интересе путем политичких странака
- ➔ Поштује резултате демократских избора и одлуке већине у свом окружењу

Пошребни материјали:

Папир, пенкала, Радни лист 5.4.А, Радни лист 5.4.Б

Методе, технике, форме:

Групна дискусија, дебата према датом формату, вршњачко оцењивање

Уводна акџивносџ

(10 мин.)

Наставник упознаје ученике са појмовима политичког плурализма, политичких странака, учешћа на изборима и покреће дискусију о демократском праву сваког појединца да учествује на изборима и да се определи за програм одређене политичке странке.

Наставник пита:

Погледајте следећу листу и реците ко би, по вашем мишљењу, требало да буде у стању да формира политичку странку и ко може гласати:

	КО БИ ТРЕБАЛО ДА БУДЕ У СТАЊУ ДА ФОРМИРА СТРАНКУ	КО БИ ТРЕБАЛО ДА БУДЕ У СТАЊУ ДА ГЛАСА
Мушкарци		
Жене		
Особе осуђене за криминал		
Особе млађе од 21 годину		
Особе старије од 90 година		
Особе без завршеног основног образовања		

Наставник подстиче дискусију о одговорима, а закључак треба да буде да све ове групе могу да формирају странку и могу да гласају.

Главни део часа

(25 мин.)

Дебата на тему: „Гласање (не) треба да буде обавезно“

Ученици су подељени у три групе. Једна група ће бранити тезу да „гласање треба да буде обавезно и сваки грађанин мора да изађе на биралишта“ (добија **Радни лист 5.2.А**), друга група ће бранити тезу да „гласање не сме бити обавезно, већ је само грађанска одговорност“. (добија **Радни лист 5.2.Б**). Трећа група студената биће судије.

Прве две групе раде независно и припремају аргументе за своју тезу, а затим бирају представнике који ће бранити своја стајалишта о тези (припрема од 10 минута). За то време, трећа група технички припрема расправу и договара се о начину бодовања (бодовној скали). Дебата ће имати победника, али то не значи да је било која од теза погрешна. Сврха дебате је подстицање критичког размишљања ученика, изградња сопственог става и личног избора, уважавање супротног мишљења и изградња грађанског понашања

Тимови у дебати:

Тим „А“ (Гласање треба да буде обавезно)

Тим „Б“ (Гласање не треба да буде обавезно)

На крају, трећа група, односно група судија, спроводи гласање и одабере победника у дебати.

Наставник треба да стави на располагање следеће потенцијалне аргументе афирмативном и негацијском тиму, иако их не би требало унапред давати ученицима како би сами формулисали аргументе за тезу. Међутим, наставник може усмерити ученике на потенцијалне аргументе уколико им је тешко да их самостално развију.

Тим А:

Гласање треба да буде обавезно

1. Повећава политичко учешће грађана у процесу доношења одлука

Грађани који су стекли право гласа законски су дужни да изађу и искористе то право, без обзира на врсту избора у једној држави. Стога ће бити обавезни да активно учествују у доношењу одлука и у доношењу јавних политика. Пошто ће грађани бити свесни постојања одређене казне ако не изађу на гласање, озбиљније ће се позабавити процесом избора и политичким програмима понуђеним за гласање.

Да би стекли право гласа у демократији, људи су се борили кроз модерну историју. Само у прошлом веку, грађани многих земаља борили су се за ослобађање и стицање овог права. Морамо поштовати њихову жртву и гласати.

2. Повећава се заинтересованост за политичке програме странака

Како модел обавезног гласања захтева да сви грађани који имају право гласа гласају на дан избора, политички актери који се боре за власт мораће обратити велику пажњу на интересе који су обично били занемарени у њиховим политичким програмима (најчешће припадника мањинских група и маргинализоване заједнице). Кроз овај модел, политичке странке ће такође радити са већом посвећеношћу планирању политика примереним интересима и већинских и мањинских група у једној земљи.

3. Повећава се легитимитет изабране власти

Државе за успешност одређеног вида избора имају различите, високо постављене проценте излазности, који се често не постижу. На овај начин, због обавезе за гласање и веће информисаности за кога грађани гласају, очекивано би било да би политички актери, који би добили државну власт, имају већи легитимитет. Политички актери заступали би много већу већину интереса грађана, а већа већина иза донете одлуке значи и већи легитимитет.

Тим Б:

Гласање не треба да буде обавезно

1. Негласање је став и порука огорчења и љутње на политичаре

Грађани бирају своје представнике са одређеним очекивањима промена у друштву. У тренутку када њихови захтеви и очекивања нису испуњени, грађани одлучују да неће подржати политичаре заузимајући чврст став да не изађу на следећим изборима. Ово је јасна порука незадовољства која је директно упућена политичарима који зависе од гласа грађана. Радећи то, грађани демократски изражавају свој револт због неодговорности политичких представника.

2. Одсуство отворених гласачких листи (где се један кандидат са листе може изабрати поред политичке странке или листе кандидата)

Често је политички систем конципиран тако да фаворизује гласање по затвореном списку. У овим системима могу бити бирани кандидати који не припадају ниједној политичкој странци. У систему отворених бирачких листа, грађани могу слободно гласати само за једног кандидата кога желе да подрже, без гласања за одређену политичку странку. На овај начин, посебне политике, које заговарају различити политички кандидати, долазе до изражаја.

3. Легитимно право грађанина да гласа или не гласа

Сваки грађанин има легитимно право гласа, а следи га слобода да самостално одлучује о остваривању овог права. Та слобода омогућава грађанину да у потпуности одлучи да ли ће искористити своје право гласа или не. Право гласа у већини земаља света није праћено обавезом гласања. Дакле, одлука о томе да ли ће гласати на изборима у потпуности је на вољи грађана.

Дискусија за рефлексију и евалуацију (5 мин)

Наставник покреће дискусију о току дебате и важности дискусије о таквим друштвеним питањима. Заједно са ученицима, требао би закључити да се сви не можемо сложити, али требали бисмо бити у могућности уважавати њихова мишљења, посебно ако су добро образложени и подржани доказима. Стога је понекад корисно ставити себе у улогу „другог“ и покушати схватити његову или њену позицију у вези са одређеним питањима, мада се по њему не можемо сложити.

Радни листи 5.4-А

У једној демократији, гласање може бити грађанска одговорност (пожељно је да грађанин гласа, али могуће је и да не изађе на биралишта), али и законска обавеза (грађанин је законски обавезан да гласа, а ако не гласа – могу се наметнути санкције). У нашој земљи гласање је **грађанска одговорност**, али постоје и државе (Аустралија, Белгија, Грчка, Луксембург ...) где је гласање **законска обавеза** сваког грађанина.

Ваша група (тим „А“) има задатак да **брани идеју да гласање треба да буде обавезно (тј. законска обавеза)**.

Имате 10 минута да размислите о аргументима за одбрану своје тезе. Размислите о потенцијалним аргументима које би дали дебатели из друге групе, тако да можете развити одговарајуће контра аргументе.

Аргументи:

Изаберите три представника из своје групе који ће морати да бране вашу тезу и договорите се које аргументе ће изнети. Имајте на уму следећи формат током расправе и временски оквир:

Формат за дебату:

Временски рокови за дебатне тимове - Дебата би требало да траје укупно 16 минута, следећим редоследом:

- ➔ Тим А брани тезу поткрепљену аргументима (1 минут)
- ➔ Тим Б брани своју тезу поткрепљену аргументима (1 минут)
- ➔ Тим А презентује нове аргументе и реплицира на претходне аргументе тима Б (2 минута)
- ➔ Тим Б презентује нове аргументе и реплицира на претходне аргументе тима А (2 минута)
- ➔ Тим А врши сумирање свеукупне дебате и извлачи главну поанту тезе (2 минута)
- ➔ Тим Б, такође, сумира свеукупну дебату и извлачи главну поанту тезе (2 минута).

Радни лист 5.4-Б

У једној демократији, гласање може бити грађанска одговорност (пожељно је да грађанин гласа, али могуће је и да не изађе на биралишта), али и законска обавеза (грађанин је законски обавезан да гласа, а ако не гласа – могу се наметнути санкције). У нашој земљи гласање је **грађанска одговорност**, али постоје и државе (Аустралија, Белгија, Грчка, Луксембург ...) где је гласање **законска обавеза** сваког грађанина.

Ваша група (Тим „Б“) има задатак да брани идеју да **гласање не треба да буде обавезно, него само грађанска одговорност која не треба да буде обавезна**.

Имате 10 минута да размислите о аргументима за одбрану своје тезе. Размислите о потенцијалним аргументима које би дали дебатели из друге групе, тако да можете развити одговарајуће контра аргументе.

Аргументи:

Изаберите три представника из своје групе који ће морати да бране вашу тезу и договорите се које аргументе ће изнети. Имајте на уму следећи формат током расправе и временски оквир:

Формат за дебату:

Временски рокови за дебатне тимове - Дебата би требало да траје укупно 16 минута, следећим редоследом:

- ➔ Тим А брани тезу поткрепљену аргументима (1 минут)
- ➔ Тим Б брани своју тезу поткрепљену аргументима (1 минут)
- ➔ Тим А презентује нове аргументе и реплицира на претходне аргументе тима Б (2 минута)
- ➔ Тим Б презентује нове аргументе и реплицира на претходне аргументе тима А (2 минута)
- ➔ Тим А врши сумирање свеукупне дебате и извлачи главну поанту тезе (2 минута)
- ➔ Тим Б, такође, исто сумира свеукупну дебату и извлачи главну поанту тезе (2 минута).

Садржај:

Државна и
јавна адми-
нисџрација у
функцији
грађана

Циљеви наставног часа:

- Да објашњава функције и одговорности државне и јавне администрације;

Резултати учења:

- Упореджује функције и одговорности државне и јавне администрације и уочава разлике у конкретним ситуацијама;

Пошребни материјали:

Папир, пенкала, Радни лист 5.5.

Методе, технике, форме:

Рад у групама, рад у паровима, дискусија

Уводна акџивносћ

(15 мин.)

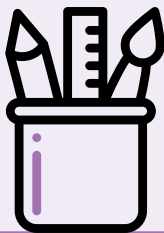
Ученици су подељени у групе и свака група треба да размисли о следећим услугама које добијају: чишћење улица и смећа, коришћење јавног превоза, одлазак у школу, посета породичног лекара и гашење пожара.

Свака група треба да одговори на следећа питања:

- 1) Ко даје услугу?
- 2) Ко користи услугу?
- 3) Ко запошљава чистаче, возаче, машиновође, наставнике, лекаре и ватрогасце?
- 4) Шта ће се догодити уколико ови људи не иду на посао?

Затим, наставник отвара дискусију за питања, из које треба да произађе да :

- 1) Пружалац услуга је држава.
- 2) Корисници услуга су сви грађани.
- 3) Држава запошљава чистаче, возаче, машиновође, наставнике, лекаре и ватрогасце.
- 4) Наставник треба да објасни да ако ти људи не раде, наш живот као грађана био би јако тежак и не бисмо могли нормално да функционишемо. На пример: биће велике количине несакупљеног смећа и наше суседство и улице биће прљави, немамо кога звати ако дође до пожара итд.

Главни гео часа

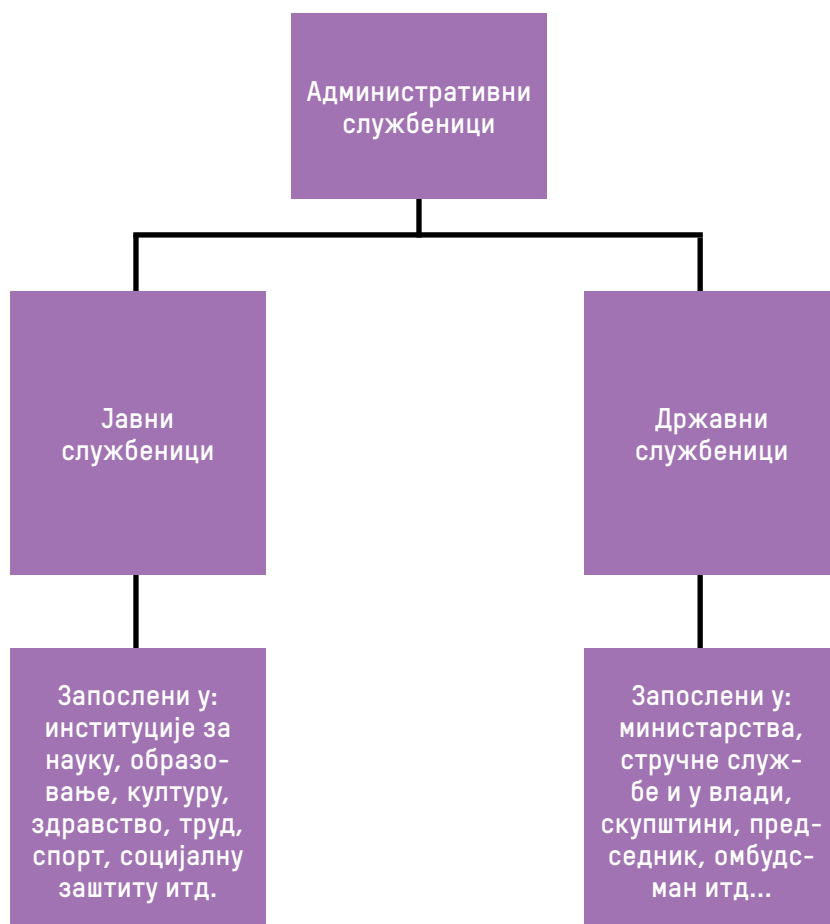
(15 мин.)

У развијеним земљама грађани очекују од државе више услуга, од приступа питкој води и енергији, одржавању путева, до квалитетног образовања, здравства, сигурности и заштите права грађана. Што више услуга и права очекујемо биће потребно више људи у јавном сектору да би одговорило на наше потребе.

Једноставно речено, јавна управа обухвата све државне институције које служе као место где грађани добијају услуге и остварују своја права загарантована законом.

Административни службеници су лица која су запослена у јавној администрацији и пружају услуге грађанима, предузећима, грађанским удружењима итд. Подељени су на државне и јавне службенике.

- 1) **Државни службеници су запослени у органима државне и локалне управе и другим државним органима: министарствима, органима министарстава, влади, парламенту, председник државе, омбудсман, стручним службама јединица локалне самоуправе итд.**
- 2) **Јавни службеници су запослени у институцијама које врше активности у областима образовања, науке, здравља, културе, рада, социјалне и дечије заштите, спорта, а организују се као агенције, фондови, јавне установе и јавна предузећа.**

Активност за рефлексију и евалуацију: (10 мин)

Ученици раде у паровима и сваки пар требало би да реши задатак из Радног листа 5.5, да повеже институције у следећој табели са одговарајућом услугом коју пружају. Ученици, предвођени наставником, такође могу дати примере других институција са чијим су услугама имали искуство.

Рагни лисѝ 5.5

ИНСТИТУЦИЈА	УСЛУГА
Школа	Провера квалитета ваздуха
Болница	Изнајмљивање книга
Полиција	Вакцинисање
Позориште	Учење дroupки
Завод за статистику	Издавање пасоша
Библиотека	Попис становништва
Инспекторат за животну средину	Подношење жалбе за кршење права
Омбудсман	Гледање представе

Тема

6

ГРАЂАНИН И ЕВРОПА

Садржај:

Евројска
Унија (ЕУ)

Циљеви наставног часа:

- ➔ Да објасни структуру, циљеве и функционисање ЕУ.

Резултати учења:

- ➔ Ученик објашњава функционисање ЕУ путем анализе ЕУ институција и њихове надлежности;

Потребни материјали:

Папир, фломастери, Радни лист 6.1, Радни лист 6.2

Методе, технике, форме:

Техника: ЗЖН¹, Рад у групама (израда мисаоних мапа), групна дискусија, самопроцена

.....
¹ Знам, Желим да знам, Научио/ла сам

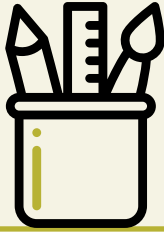

Уводна акџивносџ

(10 мин.)

Да би утврдио да ли ученици имају претходно знање о функционисању Европске уније, наставник започиње лекцију тако што на табли пише ЗЖН табелу. Позива ученике да прво одговоре шта знају о ЕУ и шта би желели да знају, а на крају часа заврше последњу колону - Шта сам научио.

ШТА ЗНАМ О ЕУ?	ШТА ЖЕЛИМ ДА ЗНАМ?	ШТА САМ НАУЧИО/ НАУЧИЛА?

Главни део часа

(25 мин.)

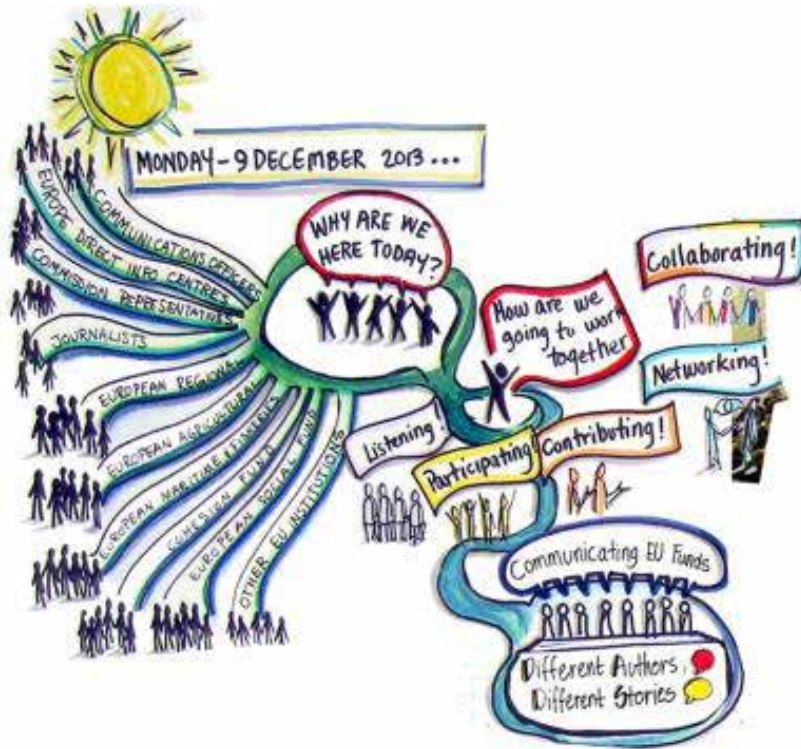
Организација рада Европске Уније сложена је за разумевање и више истраживања показује да многи грађани земаља чланица Уније не разумеју начин на који Унија делује. Зашто се онда млади у нашој земљи боре да разумеју ове компликоване процедуре? Само зато што бити европски грађанин не значи само прихватање вредности на којима почива Унија, већ и знање на који начин функционише, посебно у погледу одлучивања.

У Европској унији постоје разне институције и тела. Међутим, само пет је дефинисано као институције и сматрају се најважнијим. Они су: Европски савет, Европски парламент, Савет ЕУ (Савет министара), Европска комисија и Европски суд правде.

Активност Презентација институција ЕУ у графичком облику

Сваки ученик добија лист са једном од 5 кључних ЕУ институција (Радни лист 6.1). Свако има 2-3 минуте да прочита, након чега се окупља у групи са осталим ученицима који су добили исту институцију и имају графички приказ институције, њене функције и тако даље. Могу користити обрасце, мапе мисли, цртеже итд. При томе се не морају ограничавати само на информације које им дају, већ могу и даље истраживати (ако имају приступ интернету) или додавати оно што већ знају.

Ученицима се може приказати на пример неколико графичких илустрација.

By Henry Tsi, Bazan Centre Asia

Свака група има 15 минута за графички приказ, а затим га представи осталим ученицима.

Дискусија и закључак

Наставник сумира информације из презентација ученика и поставља питање:

- ➔ Зашто мислите да ЕУ има толико различитих институција?

Закључује се да иако свака институција обавља своје специфичне функције, оне такође служе за међусобну сарадњу, али и за контролу и верификацију њихове интероперабилности.

Активност за рефлексију и евалуацију (5 мин)

Сваки ученик појединачно добија упитник са функцијама и одговорностима сваке од ЕУ институција. Упитник треба попунити, а затим разменити и упоредити са једним саучеником. Питања која имају различите одговоре, треба да се договоре консензусом. Затим, наставник даје тачне одговоре на питања.

На табли попуњује и задњу колону дату у уводу часа (Шта сам научио)

Упитник за рефлексију – попуњена табела са одговорима

Ко	Европски савет	Европски парламент	Савет ЕУ (Савет министара)	Европска комисија	Европски суд правде
Даје предлоге за ЕУ законе				X	
Усваја законе ЕУ			X		
Састоји се од (само) једног представника / члана ЕУ држава				X	
Бирају га грађани ЕУ		X			
Представља интересе грађана		X			
Представља интересе ЕУ земаља / њихових влада			X		
Одлучује о тумачењу ЕУ закона					X
Дефинише у целини политички правац ЕУ	X				
Осигурава поштовање закона ЕУ					X

Радни листи 6.1

1. Европски савет: највиши орган Европске уније

Европски савет је тело састављено од председника држава и влада (председника и / или премијера) свих земаља ЕУ, као и председника Европске комисије. Ово тело се састаје четири пута годишње како би постигло договор о глобалној политици ЕУ и прегледало напредак. То је највише тело које доноси одлуке у Европској унији, због чега се његови састанци често називају „самити“.

2. Европски парламент: глас народа

Европски парламент је тело за које гласају грађани Европске уније и заступа интересе грађана Европске уније. Он надгледа активности ЕУ и заједно са Саветом усваја законе ЕУ. Избори за Европски парламент одржавају се сваких пет година, при чему је сваки грађанин ЕУ регистрован као гласач који има право гласа.

Европски парламент има три седишта: Брисел, Луксембург и Стразбур. У Луксембургу су административне канцеларије, а састанци целог парламента одржавају се у Стразбуру и Бриселу.

3. Савет Европске уније: глас држава чланица

Савет Европске уније, заједно са Европским парламентом, представља кључну институцију за доношење одлука у ЕУ. Раније познато као „Савет министара“, једноставно се назива «Савет». Као што име говори, свака држава чланица у оквиру Савета има једног министра. Који министар из сваке државе чланице ће учествовати у раду, зависи од питања о којима се расправља на министарском састанку (на пример, ако се разговара о питањима пољопривреде, тада су присутни и министри пољопривреде).

Председништво Савета се ротира на сваких шест месеци, при чему свака држава чланица има могућност да председава шест месеци.

4. Европска комисија: промотор заједничког интереса

Комисија је политички независна институција која заступа и промовише интересе ЕУ у целини. Она је покретачка снага у институционалном систему ЕУ: она предлаже законодавство, политике и програме деловања и одговорна је за спровођење одлука Парламента и Савета. Чине га 28 комесара, од којих по једног предлаже свака држава чланица. Сваки од

повереника Европске комисије одговоран је за једно од одељења Комисије (на пример: Сектор за проширење одговоран је поверенику за проширење или је комесар за животну средину одговоран за животну средину) и има мандат од пет година.

5. Европски суд правде: спровођење закона

Суд правде Европске уније са седиштем у Луксембургу састоји се од 28 судија (по један судија из сваке државе чланице). Судије именују владе држава чланица, али све судије су независне и сваки има мандат од шест година. Главни задатак Суда је да осигура поштивање права ЕУ и да се уговори Уније интерпретирају и примене поштено.

Радни лист 6.2

Упитник за рефлексiju

Означите са „√“ у исправној колони за свако од девет питања .

Ко	Европски-от савет	Европски-от парла-мент	Савет ЕУ (Савет ми-нистара)	Европска комисија	Европски суд прав-де
Даје предлоге за ЕУ законе					
Усваја законе ЕУ					
Састоји се од (само) једногпредставника / члана ЕУ држава					
Бирају га грађани ЕУ					
Представља интересе-грађана					
Представља интересе ЕУ земаља / њихових влада					
Одлучује о тумачењу ЕУ закона					
Дефинише у целини по-литички правац ЕУ					
Осигурава поштовање закона ЕУ					

Садржај:

Република
Северна
Македонија
у Европској
Унији

Први час

Циљеви наставног часа:

- ➔ Да објасни однос Републике Северне Македоније и ЕУ
- ➔ Да препознаје сарадњу између РСМ и ЕУ у различитим областима.

Резултати учења:

- ➔ Описује сарадњу између РСМ и ЕУ.
- ➔ Идентификује неке од услова које треба испунити за приступање ЕУ

Пошребни материјали:

Папир, пенкала, Радни лист 6.3

Методе, технике, форме:

Групна дискусија, рад у групама (истраживање), самостални рад

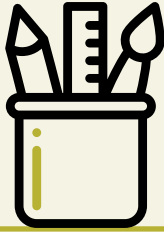
Уводна акџивносћ

(10 мин.)

Наставник даје ученицима лично мишљење на питање: Зашто се осећамо Европљанима? Сваки ученик напише одговор, а наставник их сакупља у посуду / кутију. Један од ученика „извуче“ неколико одговора и чита их наглас. Подстиче се кратка дискусија заснована на одговорима ученика која би требала ићи у правцу наглашавања европског културног идентитета.

Питања за усмеравање:

- ➔ Због чега сте се осећали европским држављанином? (нпр. размене студената, посете европским земљама, гледање европских филмова, читање књига европских аутора)
- ➔ Шта мислите, како се осећај „грађана Европе“ може побољшати у земљама које још нису чланице ЕУ?

Главни гео часа

(25 мин.)

Европска унија (ЕУ) је заједница земаља на европском континенту уједињених у циљу остваривања заједничких политичких, економских, социјалних и културних интереса. Европска унија није држава, већ јединствено партнерство европских држава, познате као државе чланице. До 2019. године Европска унија има 28 држава чланица.

Врата Европске уније отворена су за све европске земље које испуњавају демократске, политичке и економске критеријуме за чланство. Све државе чланице морају једногласно одобрити споразуме о приступању нове државе чланице. Пре било каквог новог проширења, ЕУ мора проценити способност прихватања нових чланица и способност својих институција да и даље успешно функционишу. Проширење ЕУ јача и стабилизује демократију и безбедност у Европи, посебно у новим државама чланицама, и значајно повећава потенцијал континента за економски раст и трговину.

Активност Истраживање

Ученици за истраживање користе раније научена и додатна истраживања на интернету. Ако у школи нема интернета, наставник припрема материјале за сваку од група. Ученици су подељени у 3 групе и свакој групи задат је један од следећих задатака:

Загашак 1. зрује: Утврђивање услова за чланство у ЕУ

Загашак 2 зрује: Сарадња РС Македоније са Европском унијом

Загашак 3 зрује: Предности и обавезе чланства у ЕУ

Групе раде кроз стални надзор и консултације са наставником.

Истраживање се наставља домаћим задацима и припремом за презентацију следеће лекције.

Завршни гео:

(10 мин.)

Као одраз рада, поделите радне свеске ученицима и дајте им 5 минута да заврше вежбу.

Затим имате листу дискусије за питања о радном листу за сваку од наведених области.

Радни листи 6.3

Означите у исправној колони за свако од девет питања у наставку.

Држава	Може да уђе у ЕУ	Не може да уђе у ЕУ
Која нема слободу штампе		
Која спроводи смртну казну		
Која омогућава својим грађанима да протестују против владе		
Која спроводи парламентарне изборе		
У којој се власт наслеђује		
У којој војска одређује политику и може чак да интервенише у унутрашњим пословима са војном снагом		
У којој се људи сматрају невиним све док суд не утврди њихову кривицу		
У којој постоји само једна странка која је увек на власти		
Која штити мањине, чак и кад је већина против њих		

Садржај:

Република
Северна
Македонија
у Европској
Унији

Други час

Циљеви наставног часа:

- ➔ Да објасни однос Републике Северне Македоније и ЕУ
- ➔ Да препознаје сарадњу између РСМ и ЕУ у различитим областима.

Резултати учења:

- ➔ Описује сарадњу између РСМ и ЕУ.
- ➔ Идентификује неке од услова које треба испунити за приступање ЕУ

Пошребни материјали:

Папир, пенкала

Методе, технике, форме:

Групна дискусија, презентација резултата истраживања

Уводна акџивносћ

(5-10 мин.)

Час почиње кратком дискусијом на тему „Европа, то смо ми“ или „Вредности Европске Уније“

Смернице за дискусију:

Да ли сте чули за фразу „Уједињени у различитости“? Ово је мото Европске уније и представља део вредности Уније. Иако свака земља у Европској унији има своју културу, језик и традицију, све имају исте заједничке вредности које морају поштовати ако желе бити део Уније. Једна основна вредност која уједињује све државе чланице је демократија. То значи да само демократске земље могу постати чланице Европске уније. Остале вредности Европске уније заједничке свим државама чланицама су: људско достојанство, слобода, једнакост, владавина закона и поштовање људских права, укључујући права људи који припадају мањинским групама.

Главни гео часа

(20-25 мин.)

Врши се презентирање урађеног истраживања из предходног часа и од домаћег рада на следећим темама:

Група 1: Утврђивање услова за чланство у ЕУ

Група 2: Сарадња између РС Македоније и Европске уније

Група 3: Предности и обавезе чланства у ЕУ

Након сваке презентације води се дискусија која укључује све у разреду.

СМЕРНИЦЕ ЗА ДИСКУСИЈУ:

Критеријуми за чланство у ЕУ:

Свака европска држава може аплицирати у Европској унији ако поштује принципе слободе, демократије, људских права и основних слобода и владавине закона.

- ➔ Држава која тежи да постане чланица треба да има стабилне институције које гарантују демократију, владавину закона, људска права и поштовање и заштиту мањина;
- ➔ Имати функционалну тржишну економију и способност да се носи са притиском конкуренције и тржишним силама унутар Уније;
- ➔ Способност преузимања обавеза чланства у ЕУ, укључујући подршку циљевима Уније;
- ➔ Јавна управа способна да спроводи законе ЕУ.

Кораци за пријављивање у ЕУ (у вези са РС Македонијом)

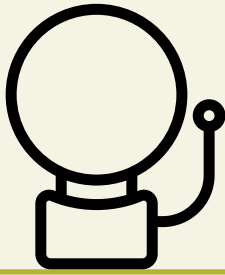
- ➔ Споразум о стабилизацији и придруживању са ЕУ;
- ➔ Пријава за чланство и стицање статуса кандидата
РС Македонији је 2005. године додељен статус кандидата за чланство у ЕУ
- ➔ Примање препоруке за почетак преговора о чланству у ЕУ
РС Македонија је добила неколико препорука за почетак преговора
- ➔ Преговори о чланству са било којом државом кандидаткињом коју заступа Европска комисија;
- ➔ Подршка Европског парламента апсолутном већином;

- Партнерство у процесу придруживања: помоћ ЕУ земљама кандидатима за постизање економског развоја ЕУ

Предности чланства у ЕУ

- Мир и уједињење Европе;
- Слобода, сигурност и владавина закона;
- Економска и социјална солидарност;
- Европски идентитет и прихватање различитости;
- Политика добросуседских односа;
- Стабилне институције са интегритетом у одлучивању;
- Политике за иновације, развој и јединствено европско тржиште;
- Очување животне средине и одрживи развој;
- Регионална помоћ, заједничка пољопривредна политика, друштвена димензија исправљања неједнакости у европском друштву;
- Економска и монетарна унија;
- Квалитетнији образовни и здравствени систем и културни развој;
- Заједничка безбедност и спољна политика.

На основу критеријума за чланство и добробит од чланства дефинишу се обавезе земаља-чланица Европске Уније.

Завршни део

(5 мин.)

Активност за рефлексију и евалуацију (5 мин)

На крају часа питајте своје ученике:

- Шта сте знали о критеријумима за чланство и корацима уласка у Европску унију пре него што сте започели ово истраживање?
- Да ли сте побољшали своје знање о предностима чланства у ЕУ?
- У којим областима РС Македонија треба више да сарађује са ЕУ?
- Шта вам је помогло да боље научите / стекнете боље вештине?
- Да ли сте градили сопствене ставове током истраживања? Шта мислите о уласку РС Македоније у ЕУ?

